

**Gönüllü ve Gençlik Turizmi:
Eskişehir'e Yönelik Bir Öneri**

**Begüm İLBAY
(Yüksek Lisans Tezi)**

Eskişehir, 2014

**Gönüllü ve Gençlik Turizmi:
Eskişehir'e Yönelik Bir Öneri**

BEGÜM İLBAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilek ACAR GÜREL

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aralık, 2014

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1401E014 proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Begüm İLBAY'ın “Gönüllü ve Gençlik Turizmi: Eskişehir’e Yönelik Bir Öneri” başlıklı tezi **29 Aralık 2014** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Turizm İşletmeciliği** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr.Dilek ACAR GÜREL

Üye : Prof.Dr.Meryem AKOĞLAN KOZAK

Üye : Yrd.Doç.Dr.Fuat GÜLLÜPİNAR

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü
Gönüllü ve Gençlik Turizmi:
Eskişehir'e Yönelik Bir Öneri

Begüm İLBAY
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık 2014
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilek ACAR GÜREL

Gönüllü ve gençlik turizmi, sosyal turizmin önemli türleri arasında yer alır. Gönüllü turizmi, hem gönüllüleri kabul eden bölgeye hem de katılımcılarına pek çok katkısı olan ve kâr amacının öncelikli hedef olmadığı bir alternatif turizm türüdür. Gençlik turizmi ise 15-25 yaş arasındaki bireylerin ailelerinden bağımsız ve genellikle kurumların desteğiyle turizme katılmalarıyla ortaya çıkan bir turizm türüdür. Birbirine yakın özellikleri olması nedeniyle, gönüllü turizmi ve gençlik turizminin birlikte ele alınması, bu çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Bu özellikler arasında, gönüllü turizminin başlıca katılımcılarının gençlerden oluşması, katılımcıların nihaî amaçlarının gençlik turizmiyle benzerlik göstermesi ve her ikisinin uygulamasında kurumsal desteğin önemli rol oynaması sayılabilir. Dünyada yaygın uygulamalara karşın, Türkiye’de hem gönüllü hem de gençlik turizmi beklenen düzeyde değildir. Bu çalışmada, öncelikle gönüllü ve gençlik turizminin temel aktörleri olarak gençler ve kurumsal yetkililerin konuyla ilgili eğilimlerinin incelenmesine ve uygulamaya yönelik öneri getirilmesine karar verilmiştir. Araştırma alanı olarak belirlenen Eskişehir’de, karma desene dayalı bir araştırma yürütülmüştür. Gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili olarak üniversiteli gençlerin yaklaşımlarında nicel veri derleme tekniği ve analizinden, kurumsal destek boyutunda ise yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) görüşleri nitel veri derleme tekniği ve analizinden yararlanılmıştır. Üniversiteli gençlerin turizm ve gönüllü turizmine katılım eğilimleri anket tekniğiyle elde edilmeye çalışılmış ve gençlerden 384 anket toplanmıştır. Gençlerin yaklaşık dörtte biri yıl içinde hiç tatile çıkmazken, büyük çoğunluğu gönüllü turizmine katılmaya olumlu yaklaşmaktadır. Açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre, gençlerin gönüllü

turizmine katılımlarıyla ilgili motivasyon unsurları *fedakârlık, özerklik, gündelik hayattan uzaklaşma* ve *farklı insanlar tanıma* boyutları altında toplanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında, yerel yönetim ve STK kapsamında il merkezi ve ilçelerinden dokuz kişiye ulaşılmıştır. Bu aşamadaki veriler *yarı yapılandırılmış görüşme tekniği* ile elde edilmiş ve *içerik analizi* ile değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kurumsal yetkililer Eskişehir’de gönüllü ve gençlik turizmine genel olarak olumlu yaklaşırken, destekleri daha çok kaynak sağlama boyutundadır. Planlama ve koordinasyonda aracı ya da aracılara ihtiyaç duyulması, yerel halkın etkisi, üniversitelerin desteği ve kurumların eğitimi gibi konular diğer önemli sonuçlar arasındadır. Araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde, Eskişehir’de gönüllü ve gençlik turizminin birlikte ele alınmasına yönelik önemli bir potansiyelin bulunduğu, kurumlar arasında farklı bakışaçılarına rastlansa da, konuya olumlu yaklaştığı görülmektedir. Buna dayanarak, Eskişehir’de sosyal turizmin geliştirilmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülen gönüllü ve gençlik turizminin uygulanmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteli gençler, gençlik turizmi, gönüllü turizmi, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, Eskişehir.

Abstract

Volunteer and Youth Tourism: An Implication for Eskişehir

Begüm İLBAY

Department of Tourism Management

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, December, 2014

Advisor: Asst. Prof. Dr. Dilek ACAR GÜREL

The volunteer and the youth tourism are amongst the important types of the social tourism. The volunteer tourism is an alternative type of tourism, which contributes both the participants and the tourist receiving region, while the profit is not the main objective. On the other hand, the youth tourism includes the tourism activities of the individuals who are 15-25 years old independently from their families and/or supported by some institutions. Since their characteristics are close to each other, the assessment of the volunteer and youth tourism together constitutes the basis of this research. The participants of the volunteer tourism are mainly young people, and among the other similarities both types of tourism are objectives of the participants and the important role of the required institutional support. Despite the widespread application in the world, both volunteer and youth tourism is not at the expected level in Turkey. In this research, it was decided primarily on the analysis of the perceptions of the young people and the institutional authorities who are the main actors of volunteer and youth tourism, and also to bring proposal for the implementation. Eskişehir was determined as the research area and the research was carried out on a mixed method basis. Regarding the approaches of the college students to the volunteer and youth tourism the quantitative data collection and analysis was used and for the institutional support extent, the views of the local governments and non-governmental organizations (NGO) were analyzed through the qualitative data collection and analysis method. The aims of the college students to the participate in the volunteer and youth tourism were derived by the survey technique and 384 questionnaire were collected from the young people. Approximately one quarter of the youth don't go to the holiday during the year, on the other hand the

great majority of them are approaching positively to participate in the volunteer tourism. According to the results of the explanatory factor analysis, the altruism, autonomy, going away from the daily life and meeting with different people are the main motivational factors that make the youth to participate in the volunteer tourism. In the second stage of the research, nine different interviewees from local authorities and NGO's from the city and various districts were interviewed. The data at this stage were collected by using semi-structured interview technique and assessed through the content analysis. According to results obtained, it was observed that although the institutional authorities approaches positively to the youth and the volunteer tourism, their supports constitute mainly of providing relevant support. The need for intermediaries in the planning and the coordination, the effects of the local people, the support of the universities and the training of the institutions are other important findings. When the findings of the research are assessed altogether, it can be observed that there is an important potential of considering the volunteer and youth tourism together in Eskişehir and that although the institutions have different point of views, they approach to the subject positively. On this basis, the implications and suggestions regarding the application of the volunteer and youth tourism which are thought to develop the social tourism in Eskişehir were provided.

KeyWords: College students, youth tourism, volunteer tourism, local governments, non-governmental organizations, Eskişehir.

09.10/2015

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmamın bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Begüm İLBAY

Önsöz

Tez çalışmam süresince desteğini esirgemeyen, akademik bilgisiyle beni aydınlatan ve yol gösteren çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Dilek ACAR GÜREL'e,

Çalışmamın konusunun belirlenmesinde bana yardımcı olan çok değerli Prof. Dr. Meryem AKOĞLAN KOZAK'a,

Bugünlere gelmemi sağlayan, sevgilerini ve desteklerini her daim hissettiğim sevgili babam Oğuzhan İLBAY ve sevgili annem Serap İLBAY'a,

Benim için çok değerli iki insan, sevgili ablam Deniz İLBAY ve sevgili ağabeyim Azim Vega İLBAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Özgeçmiş

Begüm İLBAY

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Ls. 2010 Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksek Okulu-Konaklama İşletmeciliği Bölümü

Lise 2005 Ankara Sokullu Mehmet Paşa Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/ yılı: Çankaya/11.01.1988 **Cinsiyet:** Kadın **Yabancı dil:** İngilizce

İçindekiler

Sayfa

Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Yüksek Lisans Tez Özü	iii
Abstract	v
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi.....	vii
Önsöz.....	viii
Özgeçmiş	ix
Tablolar ve Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar Listesi.....	xiv
1. Giriş.....	1
2.Gönüllü Turizmi	3
2.1. Gönüllü Kavramı	5
2.2.Gönüllü Turizminin Gelişimi	7
2.3.Türkiye’de Gönüllülük ve Gönüllü Turizmi	9
2.4.Gönüllü Turizminin Özellikleri	10
2.4.1. Gönüllü turizmi faaliyetlerinin türleri.....	11
2.4.2. Gönüllü turizmi faaliyetlerinin süresi.....	11
2.4.3. Gönüllü turizmde ücretlendirme	12
2.4.4. Gönüllü turizminin olumlu ve olumsuz etkileri	13
2.5.Gönüllü Turizmde Rol Alan Kurumlar.....	14
2.5.1. Gönüllü turizmde devlet kurumları.....	15
2.5.2. Gönüllü turizmde sivil toplum kuruluşları	16
2.6.Gönüllü Turizmde Katılanların Profili ve Motivasyon Unsurları	18
2.6.1. Gönüllü turizmde katılanların profili.....	19

2.6.2. Gönüllü turizmüne katılanların motivasyon unsurları.....	20
3.Gençlik Turizmi	23
3.1.Gençlik Turizminin Özellikleri.....	25
3.2.Gençleri Turizme Katılmaya Motive Eden Unsurlar	29
3.3.Gönüllü ve Gençlik Turizmi Arasındaki İlişki.....	31
4. Yöntem.....	34
4.1.Araştırmanın Amacı	35
4.2.Veri Derleme Süreci.....	36
4.3.Gençlere Yönelik Veri Derleme Aracının Hazırlanması ve Uygulanması....	37
4.4. Kurumlara Yönelik Veri Derleme Aracının Hazırlanması.....	41
5.Bulgular	44
5.1.Üniversiteli Gençlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	44
5.2.Üniversiteli Gençlerin Turizme ve Gönüllü Turizmüne Katılım Durumları.	44
5.3.Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	46
5.4.Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	48
6.Tartışma ve Öneriler	59
7.Sonuç	67
Ek 1	71
Ek 2	74
Kaynakça	76

Tablolar ve Şekiller Listesi

Sayfa

Tablo 1. Gönüllü Turistlerin Sınıflandırılması	7
Tablo 2. Gönüllü Turizmi Kapsamında Yapılan Etkinlikler ve İçerikleri.....	11
Tablo 3. Gönüllü Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	13
Tablo 4. Gönüllü Turistlerin Motivasyon Unsurları	22
Şekil 1. Örneklem Büyüklüğü Belirleme Formülü	39
Tablo 5. Görüşme Yapılan Kişilerin Kodları ve Temel Profil Bilgileri.....	42
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Üniversiteli Gençlere Ait Demografik Özellikler ...	44
Tablo 7. Üniversiteli Gençlerin Gönüllü Faaliyetlere Katılımı ve Yıl İçerisinde Tatile Çıkma Durumlarıyla İlgili Bulgular	45
Tablo 8. Üniversiteli Gençlerin Gönüllü Turizmine Katılma Yönelik Genel Eğilimleriyle İlgili Bulgular	46
Tablo 9. Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	47
Tablo 10. Gönüllü Kavramıyla İlgili Verilerin İçerik Analizi.....	49
Tablo 11. Gönüllü Turizmiyle İlgili Verilerin İçerik Analizi.....	50
Tablo 12. Rol Alabilecek Kurumlarla İlgili Verilerin İçerik Analizi.....	52
Tablo 13. Kurumların Gönüllü Turizmindeki Tutumları ile İlgili Verilerin İçerik Analizi	53
Tablo 14. Kurumların Katkılarıyla İlgili Verilerin İçerik Analizi.....	54
Tablo 15. Üniversiteli Gençlerin Katılımıyla Gönüllü Turizmi Kapsamında Yapılabilecek Çalışmalarla İlgili Verileri İçerik Analizi	55

Tablo 16. Gönüllü Turizmde Üniversiteli Gençlerle İlgili Verilerin İçerik Analizi	56
Tablo 17. Gönüllü Turizminin Üniversiteli Gençlere Katkılarına Yönelik Verilerin İçerik Analizi	57
Tablo 18. Üniversiteli Gençleri Motive Edecek Unsurlarla İlgili Verilerin İçerik Analizi	58
Tablo 19. Gönüllü Turizmde Yerli Halk ile İlgili Verilerin İçerik Analizi	59
Şekil 2. Gönüllü ve Gençlik Turizmi İçin Bir Uygulama Önerisi	66

Kısaltmalar Listesi

STK	Sivil Toplum Kuruluşları
AVSO	Association of Volunteer Service Organizations
TRAM	Tourism Research and Marketing
OGÜ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
AÜ	Anadolu Üniversitesi

1. Giriş

Turizm kuşkusuz ki dünyanın en büyük sektörlerinden biridir. Günümüzde çeşitli sebeplerle, kişilerin turizme katılma oranları artış göstermiştir. Dünya Turizm Örgütü verilerine bakıldığında her sene bir önceki seneye oranla daha çok turistin seyahat etmekte olduğu görülmektedir. Uluslararası turist sayısı, 2014 Ocak ayından Ağustos ayına kadar olan dönemde 2013 yılının aynı dönemine göre %5 artış göstererek 781 milyona ulaşmıştır¹. Bu katılım genellikle kitle turizmine yönelik olsa da, kitlesel olmayan alternatif turizm türleri de büyüme göstermektedir. Özellikle çevreyle ilgili artan endişeler diğer alanlarda olduğu gibi turizm alanında da tüketim davranışlarını değiştirmeye başlamıştır. Değişen ihtiyaçlar ve kişilerin turizme katılma motivasyonlarının farklılaşması ile birlikte turizmde alternatif arayışlar artmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan alternatif turizm çeşitlerinin itici gücü ve gönüllülüğün çekiciliğini bir araya getiren *gönüllü turizmi* önemli bir olgu haline gelmiştir (Chen ve Chen, 2011: 435). Aslında geçmişi daha eskiye dayanan ve kitle turizminin karşısında yer alan alternatif turizm türlerinden gönüllü turizmi, 20.yy.'dan itibaren hem akademik hem de sektörel uygulamalar açısından ivme kazanmıştır (Lee, 2011: 2).

Gönüllü turizminin başlıca katılımcılarının gençler olması (Callanan ve Thomas, 2005; Cousins, 2007), gençlerin ve gönüllü turistlerin turizme katılım eğilimlerinin benzerlik göstermesi (Wearing, 2001) gibi nedenlerle, gönüllü ve gençlik turizmi sıkça bir arada ele alınmaktadır (MOISĂ, 2010; Richards ve Wilson, 2005; TRAM, 2008). Gönüllü ve gençlik turizminin her ikisinin de sosyal turizm içinde önemli yeri vardır. Bu nedenle, bu turizm türlerinin uygulanmasında yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları (STK) başta olmak üzere kurumsal desteğe ihtiyaç duyulur (Wearing, 2001; Stoddart ve Roggerson, 2004; Brown, 2005; Campbell ve Smith, 2006; Conran, 2011). Dünyadaki örneklerinden de görüldüğü gibi yerel yönetim ve bazı STK'lar gönüllü turizmde gereken kaynakları sağlamakta ve gönüllü turizminin yasal boyutlarıyla ilgili düzenlemeleri gerçekleştirmekte, kısacası gönüllü turizmine destek verip teşvik

¹<http://media.unwto.org/press-release/2014-10-30/international-tourism-shows-continued-strength>

(Erişim tarihi: 05.11.2014)

etmektedirler (Wearing, 2001; Wearing vd., 2005; Gazley ve Brudney, 2005; TRAM, 2008).

Her ne kadar gençlik turizminin eğitim, kültür, eğlence gibi farklı boyutları bulunsa da, katılımcıların kişisel gelişimlerine katkı sağlaması, farklı kültürleri tanınması, farklılıklara daha olumlu yaklaşabilmesi ve kendi kültürünü farklı ülkelerde tanıtabilmesi gibi yararları (Savcı, 1997: 123), gönüllü turizminin bireysel yararlarıyla benzerlik gösterir. Gençlik turizmi ve gönüllü turizminin birlikte ele alınmasının sosyal turizm açısından daha etkili sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Alanyazındaki mevcut çalışmalara bakıldığında gerek gönüllü gerekse gençlik turizmi temeline dayanan çalışmaların genellikle katılımcıların motivasyonlarına dayalı olduğu, uygulamaya yönelik çalışmaların daha az olduğu görülür. Özellikle, gönüllü ve gençlik turizmi türlerinde rol oynayan kurumsal destek boyutuna yönelik çalışmaların sayısının daha az olduğu görülmektedir. Oysaki, genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye’de, katılımcılara yönelik bireysel katkılarının yanısıra, bölgelerarası dengesizliğin ortadan kaldırılması, hem yerli halkın hem de gönüllü turistlerin/gençlerin turizmden eşit yarar elde etmelerinin sağlanması, sürdürülebilir alternatif turizm bilincini ve sosyal turizmi destekleyecek olan gönüllü turizmi ve gençlik turizminin geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Sosyal imkânları kısıtlı olan gençler gönüllü turizmi ile turizm hareketine katılabilecek bireysel kazanımlarının yanısıra topluma katkı sağlayabileceklerdir. Çalışma alanı olarak belirlenen Eskişehir’de gençlerin enerjilerini ve zamanlarını gönüllü turizmde değerlendirmeleri ile birlikte dünyaya bakışaçıları genişleyecek, farklılıklara daha ılımlı yaklaşabilecek ve yerli halk ile gençler arasında kurulacak iletişimle bir bağ oluşacaktır. Bunların yanısıra gönüllü turizminin geçlik turizmiyle birlikte ele alınması Eskişehir’de sosyal turizmin de gelişmesini ve turizmin çeşitlenmesini sağlayacaktır. Turizmin şehir merkeziyle sınırlı kalmayıp, ilçelere de yayılması ve turizm hareketliliğinin tüm yıl devam etmesi kurumlara da katkı sağlayacaktır.

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak bu, çalışmada gönüllü ve gençlik turizmde rol oynayan temel aktörler olarak genç katılımcılar ve başlıca arz sağlayıcılar olarak yerel

yönetim ve bazı STK'ların gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili eğilimlerinin incelenmesi ve uygulamaya yönelik bir öneri getirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, çalışmanın ana çatısını oluşturan gönüllü turizmi incelenmektedir. Bu kısımda, gönüllü kavramı, gönüllü turizminin özellikleri, yerel yönetim ve bazı STK'ların uygulmadaki rolü ile katılımcıların motivasyon unsurları ele alınmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise gençlik turizminin özellikleri ile katılımcıların motivasyon unsurlarına değinilerek, gençlik ve gönüllü turizmi arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Araştırmanın son kısmını ise gönüllü ve gençlik turizminin temel aktörleri olarak gençler, yerel yönetim ve bazı STK'ların konuyla ilgili eğilimlerinin incelendiği alan araştırması oluşturmaktadır. Tanımlayıcı araştırma niteliğinde olan bu araştırma, karma yöntem şeklinde desenlenmiştir. Diğer bir ifadeyle nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

2. Gönüllü Turizmi

Gönüllü turizmi, *kişilerin tatil zamanlarında, bir bölgedeki yoksullara yardım etme, topluma katkı sağlama, çevresel yenileme veya araştırmalar yapma gibi etkinliklere katılmaları*, şeklinde tanımlanmaktadır (Wearing, 2001: 1). Kaynak kullanımına da değinen bir başka yaklaşıma göre ise gönüllü turizmi, *kişilerin belli zamanlarını ayırarak, ikamet ettikleri bölgenin dışında, isteğe bağlı olarak maddi gelirlerini kullanarak ihtiyacı olan kişilere yardım etmek amacıyla seyahat etmeleridir* (McGehee ve Santos, 2005: 760). Bu tanımlar gönüllü turizmini genel olarak açıklasa da, gönüllü deneyimi tatilin başlıca amacı mı, eğlence tatilinin bir parçası mı, yoksa çalışma tatili mi olduğu belirsiz olduğundan gönüllü turizminin sınıflandırılmasında yeterli olmamaktadır (TRAM, 2008: 9). Buradan yola çıkarak katılımcıların amaçlarına göre gönüllü turizmi, *gönüllülük esasına ve seyahat etme esasına dayanan gönüllü turizmi* şeklinde sınıflandırılmıştır. *Gönüllülük esasına dayanan* gönüllü turizmde, gönüllülük ana kavramdır ve seyahat sırasında vaktin çoğu gidilen bölgede gönüllülük etkinlikleriyle geçmektedir. Ayrıca, bu kavram *misyon* veya *hizmet* seyahati olarak da adlandırılmaktadır. Gönüllü turizminin çeşitlerinden ikincisi *seyahat etme esasına dayanan* gönüllü turizmde ise bölgede gönüllü olarak çalışmak seyahatin çok küçük bir parçasını oluşturmaktadır. Gönüllü turizminin bu çeşitleriyle birlikte tur operatörleri

turistlere yerli halkla kültürel etkileşime girebilecekleri, gönüllü çalışmaların yer aldığı seçimli geziler sunmaktadır (Brown, 2005: 479-480). Bazı katılımcılar seyahat etmeyi ve turizm hareketine katılmayı ön planda tutarken bazıları için gönüllü olarak çalışmak daha önemlidir. Katılımcıların amaçlarına göre sınıflandırılmaları detaylı olarak bir sonraki bölümde incelenmiştir. Türkiye’de gönüllülüğün ve gönüllü turizminin yaygın olmadığını, sosyal imkânları kısıtlı olan gençlerin gönüllü turizmi aracılığıyla turizme katılımlarının artırılacağını ve bu bağlamda gençlik turizminin de hareketleneceğini vurgulayan bu çalışmada seyahat motivasyonu temelli gönüllü turizmi yaklaşımı temel alınmıştır.

Gönüllü turizmi, gönüllü faaliyet projelerine fon sağlayan ve bu projelerde çalışmayı kabul eden kişileri bir araya getiren; toplumun gelişimini, bilimsel araştırmaların yapılmasını, ekolojik yenilemeyi ve sürdürülebilir alternatif seyahatlerin yapılmasını destekleyen bir turizm çeşidi olan (Wearing, 2004: 217) gönüllü turizminin ana konusu, toplum ve çevre şartlarının iyileştirilmesidir (Butcher ve Smith, 2010: 29). Gönüllü turizmi kapsamında bireyler toplum refahının artması için iyi niyet etkinlikleri içerisinde yer almaktadır (Callanan ve Thomas, 2005: 184). Ayrıca, gönüllü turizmi, yerli halk ile ziyaretçilerin turizmden eşit yarar sağlamaları ve doğal kaynakların kalitesinin artırılması için bir sürdürülebilir turizm gelişim stratejilerinden biri olarak da kabul edilebilir (Wearing, 2002: 12).

Gönüllü turizmi, gidilen bölgeye katkı sağlayan ve turistleri bir bölgeyi sadece ziyaret etmenin veya oradan geçmenin ötesine taşıyan alternatif bir deneyimdir (Lyons vd., 2012: 368). Bu alternatif deneyimde önemli olan unsurlardan biri etkileşimdir. Toplumsal açıdan bakıldığında gönüllüler ve ağırlayan bölgede yaşayanlar arasındaki etkileşim sonucunda sosyal değişimin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu etkileşim ile gönüllüler ve bölge halkı sosyalleşerek birbiriyle yakınlık kurmaktadır (Wearing, 2002: 96-97). Gönüllü turizmi kapsamında yapılan etkinlikler sırasında, değerlere sahip çıkma gibi ortak amaçla hareket edildiğinden gönüllü turizmi, ev sahibi halkın ve katılımcıların hayatını etkilemektedir (McGehee ve Santos, 2005: 760-764).

Gönüllü turizmi bir alternatif turizm türü olmasının yanısıra, diğer turizm çeşitlerinden farklı olarak belirli bir hayat görüşünü yansıtması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, gönüllü turizmde doğayla ve toplumla etkileşimin oldukça önem taşıdığı söylenebilir. Gönüllülerin en çok üzerinde durdukları konu çevreyle bir arada yaşanacak deneyimdir. Gönüllü turizminin doğal çevreyle etkileşimine örnek olarak sıkça eko turizm ile birlikte ele alınması verilebilir (Wearing, 2002: 88). Benzer şekilde, etkinliğin amacı sadece sosyal çevre deneyimi ya da karma deneyimler şeklinde olabilir.

Gün geçtikçe gelişen, bölgesel olmaktan çıkıp küresel bir hale gelen ve daha çok yaz aylarında olmasının yanısıra tüm mevsimlere yayılan gönüllü turizmi (Brown, 2005: 479), sadece gidilen bölgeye yararlı olmakla sınırlı olmayıp, aynı zamanda öğrenmeye dayalı bir etkinliktir. Bireyler, gönüllü projeler içerisinde yer alırken kuruluşlar tarafından verilen eğitimle ya da yaşadıkları deneyimlerle öğrenmeyi gerçekleştirmektedirler (Leigh, 2006: 62). Ayrıca, kişiler yeni kültürleri gönüllü olarak gidilen bölgede yaşayarak öğrenmekte ve kendilerini geliştirmektedirler (Wearing, 2002: 3). Buna benzer olarak Rojek (1991: 156) de gönüllü turizmini oluşturan unsurlardan biri olan seyahat etme ile ilgili, seyahat etmenin deneyim ve bilginin birikmesine neden olduğunu ve kişinin kendisini keşfetmesini sağladığını belirtmiştir.

Gönüllü turizminin temel dinamiğini *gönüllü* kavramı oluşturmaktadır. Gönüllülük ise sadece gönüllü turizmi ile sınırlı olmayıp, sosyal hizmetler gibi daha geniş açıdan ele alınan bir kavramdır. Gönüllü turizmde ise hem gönüllü hem de turist tanımlamalarının bir araya geldiği görülür. Gönüllü turizminin daha iyi anlaşılması için öncelikle gönüllü kavramının açıklanması yerinde olacaktır.

2.1. Gönüllü Kavramı

Gönüllü Hizmet Kuruluşları Derneği (Association of Volunteer Service Organizations, AVSO olarak bahsedilecektir) *gönüllülük* kavramını kısaca, *iyi bir sebep için çalışarak bir etkinliğin içerisinde yer almaktır*, şeklinde tanımlamıştır. Gönüllü kişi kendi ülkesinde ya da farklı bir bölgede, sürekli olarak ve kendi özgür iradesiyle bu etkinliklerde yer alır. Genellikle 6-18 ay arası süren çalışmalarda, kişi kendisini sosyal

ve kültürlerarası öğrenme süreci içerisinde bulur. Ayrıca, gönüllü kişiler politik ve sosyal değişim süreci içine girer, STK'ların içerisinde yer alarak öğrenirler. Gönüllü faaliyetlerde genellikle, kültürel çalışmalar, ırkçılık karşıtı projeler, eğitim, çevre koruma gibi çalışmaların yapıldığı görülür².

Gönüllü, *gönüllü acenteleri, kamu tüzelkişileri, sosyal veya yardım grupları aracılığıyla para almadan düzenli olarak enerjisini gönüllü projelere harcayan kişidir* (Du Boulay, 1996: 5). Wearing (2002: 240) gönüllünün tanımını, *tatil zamanlarında maddi yoksulluk içerisinde olan toplumlara yardım, çevrenin restorasyonu veya toplumun ve çevrenin araştırılması gibi görevleri üstlenen kişiler, şeklinde yapmıştır*. Görüldüğü gibi bu tanımlarda, AVSO'dakinden farklı olarak gönüllü faaliyetlerin süresiyle ilgili bir tanımlama yer almamaktadır.

Wearing (2004: 214) yaptığı bir diğer tanımda *gönüllü yerine gönüllü turist kavramını kullanmıştır*. Bu tanıma göre *gönüllü turist, yalnızca bireysel gelişime değil, aynı zamanda doğrudan ve pozitif olarak kendilerinin de dâhil olduğu sosyal, doğal ve ekonomik bağlamda karşılıklı olarak fayda sağlamaya yönelik turist deneyimi arayan kişidir*. Bir başka yaklaşımda yine gönüllü turist kavramı kullanılmış ve tanımı, *yeni beceri öğrenen veya becerilerini geliştiren, aynı zamanda bulunduğu çevreyi restore eden veya araştıran organize edilmiş yardım guruplarına dâhil olan kişi, şeklinde yapılmıştır* (Rowe ve Hall 2003'ten aktaran TRAM, 2008: 11). Vodopivec ve Jaffe (2011: 122) ise kitle turizminin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlardan dolayı, kitle turizminin karşısında bulunan gönüllü turizminin katılımcılarının, turist ve gönüllü kelimelerinin birbirinden ayrı iki kavram olarak ele alınmasını istediklerini önemle vurgulamaktadırlar.

Gönüllü turizmine katılanlar tutumlarına göre yüzeysel, ortalama ve derinlikli olarak üç şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmada yer alan gönüllülerin özellikleri Tablo 1.'de verilmiştir.

²<http://avso.org/> (Erişim tarihi: 14.03.2013)

Tablo 1. Gönüllü Turistlerin Sınıflandırılması

	Yüzeysel	Ortalama	Derinlikli
Bölgenin önemi	Karar vermede bölge önemlidir.	Hem proje hem de bölge önemlidir.	Proje, bölgeden daha önemlidir.
Kalış süresi	Dört haftadan kısa süren bir katılım vardır.	Orta dönemlidir. Genelde Altı ay sürer.	Orta ve uzun dönemli olabilir. Genelde altı ay süren yoğun bir projedir.
Odaklanılan deneyim: fedakârlık veya kişisel ilgi	Kişisel ilgi fedakârlıktan önce gelir.	Kişisel ilgi ve fedakârlık bir aradadır.	Fedakârlık kişisel ilgiden daha önemlidir.
Beceri ve nitelikler	Beceri ve nitelikler kısıtlıdır.	Sosyal beceri vardır.	Teknik/profesyonel beceri ve deneyim vardır.
Aktif/pasif katılımcı	Pasif bir katılım söz konusudur.	Pasif ve aktif katılım bir aradadır.	Aktif katılımcıdır.
Bölgeye sağlanan katkı seviyesi	Sağlanan katkı düşük seviyededir.	Katkı doğrudan sağlanır.	Bölgeye doğrudan yüksek katkı sağlar.

Kaynak: Callanan ve Thomas, 2005: 197.

2.2. Gönüllü Turizminin Gelişimi

Basit bir yaklaşımla gönüllü turizmi, gönüllülük ve seyahatin birleşimidir. Gönüllü hizmetiyle seyahatin bir araya gelmesi ise yeni bir yaklaşım değildir. Aslında, kültür, sağlık, din gibi çeşitli amaçlarla, gönüllü seyahatlerin geçmişi çok eskiye dayanır. Misyonerler, sağlıkçılar, şifacılar, denizciler, kâşifler ve diğer kişiler seyahatleri sırasında bu tip hizmetler sunmuşlardır. Özellikle, yüzyıllardır din ve sağlık kuruluşları tarafından insanların, eğitim, sağlık, manevi sebeplerle farklı bölgelere gönderilmesi gönüllü turizmi kapsamında ele alınabilir (TRAM, 2008: 7-10).

Gönüllü turizminin geçmişine bakıldığında, kilisenin aristokrasi ile olan bağlantısından ve fedakârlığın bir göstergesi olarak yoksulluğu yok etmek (Graham, 2004: 16) veya yoksul çocukları eğitmek için yaygın biçimde yararlanıldığı görülür. Daha yakın dönemde ise Birinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'ya sefalet ve yıkım getirmesi, bu

durumun da insanları psikolojik olarak olumsuz etkilemesi gönüllü turizminin yaygınlık kazanmasını ve gelişmesini sağlamıştır. O dönemin barışçıl olmak ve ihtiyaç sahiplerine/yaralılara yardım etmek gibi değerleri gönüllü turizminin temelindeki belirleyicileri olmuştur (Tomazos ve Butler, 2009: 4-5).

Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar uzanan süreçte turizmde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle kitle turizminin ekonomiye, çevreye ve sosyo-kültüre olan olumsuz etkileri gönüllü turizmi gibi pek çok alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Oriade ve Evans, 2011: 70; Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012: 6). Bu nedenle 20. yüzyılda ivme kazanan ve kitle turizmine alternatif bir turizm türü olan (Lee, 2011: 2) gönüllü turizminin, Avrupa ve ABD başta olmak üzere akademik düzeyde kapsamlı bir şekilde ele alınışı 1970'lere rastlamaktadır (Gallarza vd., 2013: 105). Örneğin, Birleşik Krallık'ta uluslararası yardım tatilleri ilk kez 1980'lerin ortalarında başlamış ve buna bağlı olarak gönüllü faaliyetler de giderek artmıştır (Cousins 2007: 1023). 1990'lı yıllara gelindiğinde ise gönüllü kuruluşların artışında bir patlama yaşanmış ve 21. yy.'ın başlarında kuruluş sayısı artmaya devam etmiştir. Bu sırada bazı STK'lar da gelişmekte olan ülkelerde gönüllülük projeleri geliştirmiş ve reklâm kampanyaları ile gönüllülük deneyimlerini desteklemiştir (TRAM, 2008: 8).

Okulların, üniversitelerin, dini kurumların ve devlet kurumlarının desteğiyle, özellikle muhtaç kişilere yardım etmek amacıyla gelişmekte olan ülkelerde gönüllü çalışmak popüler hale gelmiştir (Vodopivec ve Jaffe, 2011: 114). Gönüllü turizminin gelişmesine bakıldığında, başlıca iki etkenden söz edilebilir. Bunlardan ilki genel olarak turizm hareketinin artması (özellikle gençlerin turizme katılımının artması), ikincisi ise farklı bölgelerde gönüllü olarak hizmet etmeye olan talebin artmasıdır (TRAM, 2008: 30). Gönüllü turizmi özellikle, özgünlük/farklılık arayan gençler arasında oldukça yaygındır (Söderman ve Snead, 2008: 119).

Dünya geneline bakıldığında özellikle, küçük gönüllü kuruluşların etkinlik verilerini yayınlamamasından dolayı küresel gönüllü turizmi pazarının büyüklüğünün hesaplanması çok kolay olmamaktadır. Bununla birlikte, gönüllü projelere katılım

oranlarına bakıldığında, bu talebin daha çok ABD'den geldiği, bunu takip eden ülkelerin ise Birleşik Krallık, Avrupa, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda olduğu görülmektedir. Gönüllü hizmet veren kuruluşların sayısına bakıldığında da yine bu ülkelerde yoğunlaştığı görülür. Öte yandan, sayısı az olsa da gelişmekte olan ülkelerde de dikkat çekici gönüllü turizmi hareketlerine rastlanmaktadır. Bu ülkelerin başında Ekvador, Tayland ve Nepal gelmektedir. Bu ülkeler, genellikle gelişmiş ülkelerle işbirliği içerisinde olmakta ve gönüllü kabul etmektedir (TRAM, 2008: 31-44). Ayrıca, Hindistan, Japonya ve Güney Afrika da tercih edilen diğer bölgeler arasında yer almaktadır³. Bunların yanısıra gönüllülerin konaklama, seyahat etme ve gittikleri bölgelerdeki günlük harcamaları ile birlikte gönüllü turizmi pazarının toplam geliri ise 832 milyon sterlin ile 1,3 milyar sterlin arasındadır (TRAM, 2008: 42).

Gönüllü turizminin topluma sağladığı sosyal faydalarının yüksek olması, Türkiye için de bu turizm türünün geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda aşağıda, Türkiye'de gönüllülük ve gönüllü turizmi konusu ele alınmaktadır.

2.3. Türkiye'de Gönüllülük ve Gönüllü Turizmi

Endüstriyel faaliyetler yönünden yeterli kaynak ve gelişme olanağına sahip olmamasına rağmen, zengin bir turizm potansiyeline sahip bölgelerin, planlı ve etkin bir turizm uygulaması sonucunda turistik yönden kalkınmaları ve yurt ekonomisi için dengeli biçimde gelişmeleri mümkündür (İlkin ve Dinçer, 1991: 37). Bölgesel kalkınma açısından, turizm önemli bir yere sahiptir. Özellikle kalkınmakta olan ülkeler için turistik potansiyelin varlığı ve yörenin geliştirilmesi konusunda turizmin kalkınmayı hızlandırıcı etkisi de anlaşılmıştır. Türkiye'de turizmin çeşitliliği konusunda projelerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, bir dengesizliğin olduğu göze çarpar (Kabasakal, 2007: 8). Bu bağlamda, sosyal yönü ağırlık kazanan bir alternatif turizm türü olan gönüllü turizminin, Türkiye'deki bölgelerarası dengesizliği ortadan kaldırmaya katkı sağlayacağı söylenebilir.

³<http://www.voluntourism.org/news-studyandresearch62.htm> (Erişim tarihi: 09.03.2013)

Tarihi çok eskiye dayanan gönüllülük, günümüzde aynı işleyişi korumuş ancak, seyahat boyutu da eklenerek alternatif bir turizm çeşidi haline gelmiştir. Gönüllü turizminin temel dinamiğini oluşturan gönüllülük ile ilgili Türkiye’de çeşitli kuruluşlar ya da topluluklar tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Programı Türkiye’de insani yardım ve rehabilitasyon, insan haklarına destek, seçim ve barışın inşa alanlarında teknik işbirliği sağlamaktadır⁴. Bunun yanı sıra gençlere yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Gençlerin katılımıyla gerçekleşen Avrupa Gönüllü Hizmeti Projeleri bunlara örnek olarak verilebilir⁵.

Yukarıda örneklerle aktarıldığı gibi Türkiye’de çeşitli gönüllü çalışmalara rastlansa da, hem gönüllülük hem de gönüllü turizmi kavramları yeterince tanınmamaktadır. Özellikle gönüllülük ile ilgili yapılan istatistiksel çalışmalar Özel Sektör Gönüllüler Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı gibi kuruluşların yaptığı çalışmalarla sınırlıdır. Akademik açıdan bakıldığında da gönüllü turizmi ile ilgili çalışmaların sayısının da oldukça az olduğu görülür (Örneğin, Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012).

Dünyada giderek artan gönüllü turizmi faaliyetlerinin, toplumlara sağladığı katkı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de bu turizm türüne önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 vizyonunda, Türkiye turizm stratejisinde devlet kurumlarının özellikle, alternatif turizm türlerine daha fazla katkı ve teşvik sağlayacağı belirtilmektedir. Gönüllü turizminin, gerek katılımcılarına gerekse bölgenin sosyal ve doğal çevresine sağlayacağı olası katkılar göz önünde bulundurulduğunda, bu turizm türünün Türkiye’de geliştirilmesi yararlı olacaktır.

2.4. Gönüllü Turizminin Özellikleri

Gönüllü turizmi, diğer turizm türlerine kıyasla, kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu yapıyı oluşturan unsurlar ve gönüllü turizminin olumlu ve olumsuz etkileri aşağıda ele alınmıştır.

⁴<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3421> (Erişim tarihi: 09.02.2013)

⁵http://www.iku.edu.tr/userfiles/40_soruda_agh.pdf (Erişim tarihi: 03.12.2013)

2.4.1. Gönüllü turizmi faaliyetlerinin türleri

Gönüllü turizmi kapsamında ilk sırada çeşitli toplumsal çalışmalar, eğitim, çevre ve sağlık alanlarında gerçekleştirilen faaliyetler yer almaktadır. Gönüllü turizmi kapsamında farklı bölgelere giden gönüllüler, restorasyon çalışmaları, sağlık yardımı, dil eğitimi, çocuklara yardım gibi pek çok amaçla çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler (McGehee ve Andereck, 2009: 46). Gönüllü turizmi faaliyetleri ve bu faaliyetlerin içeriği Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Gönüllü Turizmi Kapsamında Yapılan Etkinlikler ve İçerikleri

Etkinlikler	İçerik
Çevresel yenileme	Yardım çalışmaları, vahşi yaşam, peyzaj çalışmaları...
Çevre eğitim ve araştırma	Hayvan ve bitki araştırmaları Çevreyi koruma eğitimleri...
Çevre koruma	Koruma ve bakım, orman korucusu, vahşi yaşam izleme ve iyileştirme...
Toplum refahı	Sosyal hizmetleri yasal yardım, barış etkinlikleri...
Kültürel gelişim	Kadını güçlendirme Kültürel etkileşim programları Sanat programları...
Eğitim/öğretim	Yabancı dil öğretme Sınıf içi eğitim...
İş geliştirme	Tarım işleri Finans projeleri Yerel işletmeler
Mimari projeler	Yeni bina inşa etme Bina yenileme
Sağlık	Hastalara, doktorlara yardım Sağlık geliştirme yardımı

Kaynak: Callanan ve Thomas, 2005: 188

2.4.2. Gönüllü turizmi faaliyetlerinin süresi

Dünya Turizm Örgütü’ne göre *turist*, belli bir amaçla devamlı ikamet ettiği çevreden farklı bir yere bir yıldan daha az süreli olarak giden kişidir⁶. Gönüllü turistin tanımlanmasında ise süreye daha farklı yaklaşılmaktadır. Örneğin, AVSO’ya göre *gönüllü turist* genellikle 6 ile 18 ay arasında değişen zaman diliminde gönüllü

⁶<http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary> (Erişim tarihi: 12.02.2013)

etkinliklerde aktif olarak yer alır⁷. Bunun nedeni, gönüllü turizminin niteliği gereği, gönüllü turizmi projelerinin, çalışma ve seyahat deneyimini bir arada sunarak genellikle bir yıldan daha uzun sürmesidir. İlgili bölgede daha derin etki yaratmak için bir yıldan daha uzun süren bu faaliyetler sırasında gönüllüler, gittikleri bölgede toplumla daha derin etkileşime girebilmekte ve dil öğrenebilmektedirler. Bunun yanısıra üç ay kadar süren kısa dönemli gönüllü turizmi faaliyetleri de bulunmaktadır. Kısa dönemli gönüllü turizmi faaliyetlerinde ise topluma kısa zamanda, doğrudan etki etmek için projeler düzenlenir. Bu projeler topluma hızlı bir şekilde yardımı kapsamaktadır. Binaları restore etmek gibi projeler buna örnek gösterilebilir (TRAM, 2008: 17-18).

2.4.3. Gönüllü turizmde ücretlendirme

Gönüllü turizmde faaliyet gösteren Ekvador Gönüllü Kuruluşu gibi bazı kuruluşlar, katılımcılardan ücret talep etmemektedir⁸. Fakat genel olarak, gönüllü turizm düzenleyen kuruluşlar tarafından, gönüllü olmalarına rağmen katılımcılardan ücret alınmaktadır. Gönüllü turizmde katılımcıların verdiği emek ücretsiz olsa da, gönüllü projelerinin yürütülebilmesi için maddi kaynak gerekmektedir. Projeler için belirlenen ücretlerin oranları ve tahsil edilme şekilleri kurumlar arasında farklılık göstermektedir. Bazı durumlarda katılımcıların bölgeye kendilerinin gelmesi ve bölgede yiyecek-içecek, ulaşım ve konaklama gibi ihtiyaçların ücretlerini ödemeleri beklenirken, bazı uygulamalarda bazı kuruluşlar ise her şey dahil sistemiyle çalışmaktadırlar. (TRAM, 2008: 22-23).

Gönüllü turizmde katılanlardan alınan ücretler projede çeşitli faaliyetlerin yürütülmesinde kullanılır. Örneğin, İngiltere'deki tur operatörleri, aldıkları ücretlerle yönetim, gönüllü bulma, sigorta, gönüllü eğitimi gibi hizmetleri sağlamaktadırlar. Ücretten geriye kalan kısım ise gönüllülerin yiyecek-içecekleri, konaklamaları ve ulaşım gibi giderleri sağlamaları için ağırlayan kurumun giderlerine aktarılmaktadır (Cousins, 2007: 1026). Kısacası gönüllü turizmde katılan kişiler gönüllü olsalar da genellikle katılım ücreti ödemektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde gönüllü projeler

⁷<http://avso.org/> (Erişim tarihi: 14.03.2013)

⁸<http://www.ecuadorvolunteer.org/en/volunteer-projects.html> (Erişim tarihi: 21.02.2013)

hazırlayan Global Citizen Network bu durum için, *bireysel olarak yapılacak seyahatlerin gönüllü turizm oranla daha uygun ücretle gerçekleştirilebileceği ancak, gönüllü turizm katılanların, gidilen bölgenin kültürüyle tek başlarına yapacakları seyahatten daha çok iç içe olabilecekleri*⁹, yorumunu yaparak alınan ücret konusuna farklı bir boyuttan yaklaşmıştır. Ancak, gönüllü turizminin, özellikle katılımcılar açısından gelişmediği Türkiye gibi ülkelerde, ücretli uygulamalar yerine, öncelikle kamu, özel sektör ya da diğer kaynak sağlayıcılara daha çok rol düşmektedir.

2.4.4. Gönüllü turizminin olumlu ve olumsuz etkileri

Gönüllü turizmde, doğal çevre ve sosyal çevreyle etkileşimin önemli bir yeri vardır. Bu açıdan, gönüllü turizminin başlıca katılımcılara, gönüllü turizminin yapıldığı bölgeye ve o bölgenin halkı üzerinde bazı olumlu veya olumsuz etkileri olduğu söylenebilir. Gönüllü turizminin yaratabileceği bazı olumlu ve olumsuz etkiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Gönüllü Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
Gönüllü turizmi ile oluşan kültürler arası etkileşim sonucunda gönüllülerin ve yerli halkın birbirlerini anlamaları artmaktadır.	Kişiler yaşadıkları yerin dışında gönüllü olurlarsa maliyetler (zaman ve para) artacağından daha fazla kaynak tüketimi ortaya çıkabilir.
Gönüllü turistler yerel etkinlikler ile küresel etki yaratılabileceğini görürler.	Gönüllü turist, yerli halkın kullanabileceği faydalı kaynakları tüketebilir.
Gönüllü turistler yaşadıkları deneyim ile uluslararası sorunları daha iyi anlarlar ve evlerine döndüklerinde çevresel ve sosyal sorunlarla ilgili etkinliklerde daha çok yer alırlar.	Kitle turizmüne dönüşmesi durumunda gönüllü sayısı bölgenin taşıma kapasitesini aşabilir, bu durum da çevreye zarar verebilir.
Hem gönüllülerin hem de ağırlayan bölgenin yaşam kalitesi artar.	Gönüllü turizmi faaliyetleri bölge halkının haysiyetini baltalayabilir.
Bölgenin ekonomisine olumlu katkı sağlar.	Gönüllü turizmi bölgenin ekonomik anlamda bağımsızlığını yitirmesine neden olabilir.

⁹<http://www.goabroad.com/providers/global-citizens-network/programs/global-citizens-network-eden-valley-reserve-canada-42997> (Erişim tarihi: 21.02.2013)

Gönüllü turistler devletin ve özel kuruluşların gönüllü programlara yatırımlarını artırır.	Bahsedilen bu bağımlılık ve umutsuzluk gelecek kuşakları da etkileyebilir ve böylece, problemler devam edebilir.
Gönüllü turistler, gönüllülük kültürü olmayan bölgelere hizmet sağlarlar.	Gönüllü turistler, yerel kültürü olumsuz etkileyebilirler.

Kaynak: McGehee ve Andereck, 2008: 22

Yukarıdaki tabloda aktarıldığı gibi, gönüllü turizmine olan talebin artması çevreye zarar verebilmektedir. Ayrıca gönüllü turizmi, bölge halkının benlik algılamalarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Ancak dengeli ve kontrollü biçimde yürütülen gönüllü turizmi, yukarıda bahsedildiği gibi, katılımcılar kadar bölgenin sosyal çevresine katkılar sağlayabilmektedir.

2.5. Gönüllü Turizmde Rol Alan Kurumlar

Turizmin çeşitlendirilmesi ile ilgili politikaların ve planların belirlenmesi aşamalarında hükümetler, bazı STK'lar, yerli halk, sektör temsilcileri ve profesyoneller gibi pek çok paydaş bir araya gelmektedir (HwanSuk ve Sirakaya, 2006: 1281). Aynı şekilde ev sahibi bölgenin sosyal, fiziksel ve ekonomik şartlarının iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen gönüllü turizmde de pek çok paydaş görev üstlenmektedir (Lamoureux, 2009: 4). Çok çeşitli turist davranışlarına, turizm ürünlerine ve hizmetlerine sahip olan gönüllü turizmi devletler, bazı STK'lar ve özel ticari operatörler tarafından desteklenmektedir (Lyons ve Wearing, 2008: 6).

Gönüllü turizmi faaliyetlerinin gerçekleşmesinde temelde üç kurumun rolü bulunmaktadır. Bunlardan ilki *gönderen kurum*dur. Gönderen kurum, kâr amacı gütmeyen, gönüllü turizm projesi geliştirmek ve organize etmek amacıyla hareket eden çok uluslu ticari organizasyonlardır (Raymond, 2008: 49). İkincisi *ev sahibi kurum*dur. Ev sahibi kurum, gönderen kurum tarafından çalıştırılabilmekte ya da ağırlayacak ülkedeki bir kurum bağımsız olarak projeyi yürütebilmektedir. Gönderen ve ev sahibi kurum, kâr amacı gütmeyen, uluslararası anlaşma ve uzlaşma, barış için farkındalık yaratma, kültürel problemleri çözme, ekolojik gelişimi sağlama, çocuklara, gençlere yaşlı ve engellilere yardım etme gibi projelerde aktif rol oynamaktadırlar. Gönüllü

turizmde yer alan üçüncü kurum ise *aracı kurumdur*. Aracı kurum, yeni gönüllü, fon, bilgi tedarik etmekte ve geri bildirim almaktadırlar (TRAM, 2008: 28).

Gönüllü turizmi faaliyetlerinde rol alan kurumlarla ilgili bir başka sınıflandırma; kâr amacı gütmeyen organizasyonlar tarafından işletilen kurumlar, etik STK'lar, özel tur operatörleri, hayır kuruluşları, şeklindedir (Tomazos ve Butler, 2009: 15).

Gönüllü turizmi düzenleyen kuruluşlar genel olarak kâr amacı gütmemektedir. Fakat son yıllarda bu kuruluşların sayısı azalmaya başlamıştır. Özellikle, 2000'li yıllara gelindiğinde Birleşik Krallık ve ABD'de kâr amacı güden gönüllü turizmi kuruluşlarının sayısı artmaya başlamıştır. Bu durum, gönüllü turizm deneyimi sunan kuruluşların daha çok seyahat acenteleri, tur operatörleri ve diğer ticari kuruluşlardan oluştuğunu göstermektedir (TRAM, 2008: 20).

Yukarıda da belirtildiği gibi pek çok kurum ve kuruluşun (paydaşın) gönüllü turizmi içerisinde önemli rolleri bulunmaktadır. Bu paydaşlar arasında ise özellikle STK'lar gönüllü turizminin başlıca destekleyicisi konumundadır (Campbell ve Smith, 2006: 84). STK'ların yanısıra diğer turizm türlerinde olduğu gibi, başlıca kamu kurum ve kuruluşlarının da desteği önem arz etmektedir. Bu nedenle bu kurumlar ayrıca ele alınmıştır.

2.5.1. Gönüllü turizmde devlet kurumları

Turizm sektöründe bireyler ile çeşitli paydaşlar arasında ilişki bulunmaktadır. Bu paydaşlardan biri de devlet kurumlarıdır (McGehee ve Andereck, 2009: 41). Özellikle devlet kurumlarının sağladığı alt yapının ve sosyal tesislerin (parklar, bahçeler, sokak sanatları, iskeleler, tekne rampaları, kütüphaneler, salonlar ve galeriler vb.) bölgenin imaj ve çekiciliğine, mevcut ürün çeşitliliğine ve turistlerin yaşayacağı deneyimlere önemli bir etkisi bulunmaktadır (Dredge, 2001: 356).

Günümüzde devlet politikalarında turizm daha çok önem verilen bir konu olmaya başlamıştır. Devletlerin çeşitli etkinliklerle, çalışmalarla, araştırmalarla ve sundukları

fırsatlarla turizm gelişmesine olan katkısı giderek artmaktadır. Buna ek olarak, pek çok yerel yönetim turizm bağlamında bölgesel ilişkilerini geliştirmekte ve güçlendirmekte, hükümet programlarında yer alarak büyük turizm pazarında yer almaya çalışmaktadır (Dredge, 2001: 356). Bunun yanısıra yerel yetkililer, turizm sektörünün çeşitli bileşenleriyle, mevcut yasa ve yönetmelikler arasında kritik bir işlevsel bağlantı sağlamaktadır (Dymond, 1997: 280).

Hükümet ve yerel yönetimler turizmin geliştirilmesi amacıyla, kamu tesisleri; kültür, eğitim ve bilgi hizmetleri ve olanakları; spor, rekreasyon ve eğlence hizmet ve olanakları; çevre, yardım, koruma ve geliştirme hizmet ve olanakları; arazi ve mimariyi geliştirme; sektörü geliştirme ve yardım; turizm geliştirme ve yardım; alışveriş imkânı yaratma; marinaları geliştirme gibi konularda çalışmalar yürütür (Dredge, 2001: 371-372).

Dünyayı daha iyi tanıma ve gelişmemiş ülkelere yardım etme amacıyla ortaya çıkan gönüllü turizmi de diğer turizm çeşitleri gibi hükümetler tarafından desteklenmektedir. Gönüllü kuruluşların küçük bir bölümünün devlet kuruluşu olduğu belirtilse de (Ellis2003'ten aktaran Coghlan, 2008: 183), özellikle son zamanlarda gönüllü organizasyonların içinde sağladığı hibelerle ve yaptığı anlaşmalarla devletin sosyal sorumlulukları artmıştır. Gönüllü turizminin gerçekleşmesinde kamu ve özel sektör bir arada hareket etmektedir. (TRAM, 2008: 43). Örneğin, Meksika'daki gönüllü projelere devlet katkı sağlamak ve yerli halk devletin gönüllü etkinlikleri daha çok desteklemesini istemektedir (McGehee ve Andereck, 2009: 43-45). ABD'de ise özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra hükümetin gönüllülüğe daha çok önem verdiği ve 1990 yılına oranla 2003 yılında devletin ülke genelinde yürüttüğü gönüllü programların sayısının arttığı görülmektedir (Gazley ve Brudney, 2005).

2.5.2. Gönüllü turizmde sivil toplum kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), *kendine özgü yasal niteliği olan, toplum refahının artmasını amaçlayan, kâr amacı gütmeyen, profesyonel ve özel kuruluşlardır* (Clarke 1998'den akataran Ford, 2003: 28). Turizm açısından bakıldığında STK'lar,

sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin savunucuları ve uygulayıcıları arasında yer alır (Higgins, 2001: 543). Bazı STK'lar, gönüllü turizmi gibi ekoturizmin belirli alanlarında önemli rol oynamaktadırlar (Davies, 2002: 174; Wearing, 2001: 44). Gönüllü turizmi kuruluşları arasında da STK'ların önemli bir yeri vardır (Ellis 2003'ten aktaran Coghlan, 2008: 183).

Dünya STK Birliği'nin, *kâr amacı gütmeyen ve devletten bağımsız olan gönüllü kuruluşlar*, olarak tanımladığı STK'lardan ilk resmi olanı Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocukları koruma gibi gönüllü uygulamaları düzenlemek amacıyla kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise bu kuruluşlar güç kazanmış ve savaştan zarar görmüş Avrupa'ya odaklanmışlardır. 1950'lerde ve 1960'larda ABD ve Avrupa'daki gönüllü kuruluşlar sosyal gelişim konularına, üçüncü dünya ülkelerine, sağlık problemlerine ve yoksulluğun azaltılmasına yoğunlaşmaya başlamışlardır¹⁰.1980'lerde ise uluslararası kalkınmada önemli bir aktör haline gelmişlerdir (Kennedy ve Dornan, 2009: 184).

STK'lar çeşitli alanlarda, özellikle turizm alanında, küresel bir eğilimi temsil etmektedir. Turizm odaklı STK'lar gelişmekte olan ülkelerde gelişim politikaları ve yoksulluğun azaltılması gibi sosyal akımlarla ilgilenmektedir (Kennedy ve Dornan, 2009: 184-185). Ayrıca, bu kuruluşlar, turistleri ağırlayan yerli halkın da dahil olduğu, yerli halkla etkileşimin kalitesini arttıran ve doğayla ilgili etik kuralları ön planda tutan bir turizm gelişim yaklaşımı benimsemekte, doğa ve yerel ekonomiler üzerinde insan eyleminin sonuçlarını algılamakta daha büyük beceri göstermektedir (Wearing, 2001: 15-18).

Günümüzde pek çok gönüllü turizmi fırsatı sunan (Barbieri vd., 2012: 510) ve gönüllü turizminin başlıca destekleyicileri olan STK'ların amacı, tur operatörlerinin aksine turistik deneyimlerin ve hizmetlerin sağlanması değildir (Gray ve Campbell, 2007: 470). Bazı STK'lar turizmi daha çok bir sektör veya evden uzakta tatil için yapılan bir etkinlik değil, turistlerin ve yerli halkın yeni ve pozitif davranışlarını, değerlerini ve eylemlerini etkileyen bir faaliyet olarak ele alır. Çevre eğitimi, doğal ve sosyal çevrenin

¹⁰http://www.ngohandbook.org/index.php?title=What_is_a_Non_Governmental_Organization_%28NGO%29%3F (Erişim tarihi: 28.08.2013)

korunması için davranışları teşvik etmek ve turizm gibi sektörlerde sürdürülebilir yaklaşımların benimsenmesi için yerli halkı güçlendirmek gibi etkinlikler STK'ların yürüttüğü projelere örnek olarak verilebilir (Wearing, 2001: 15-18; McDonald ve Wearing, 2002: 155; Wearing ve McDonald, 2002: 191-206). Bunlara ek olarak bazı STK'lar, turizmin yerel ölçekte gelişimi amacıyla sosyal, kültürel ve eğitici faaliyetlerde de bulunmaktadır. Bu amaçla da yerli halka ve girişimcilere yönelik eğitim, çevresel değerlerin korunması, bölgesel planlama, toplumsal gelişme ve rehberlerin eğitimi gibi konularda çalışmalar yapmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 102). Gönüllü turizmde faaliyet gösteren/ gönüllü turizmi hizmeti veren STK'lar, turizm sektöründen yararlanarak klasik turist profilinin dışında, kişisel gelişim sağlayan yeni bir niş pazar geliştirir (Lyons ve Wearing, 2008: 7).

Sürdürülebilir bölgeler için turizmin, yerel toplumun gelişmesi ve devletin yapacağı çalışmaların artması için STK'lar temel destekleyici kurumlar olup (Chen ve Holleran, 2004), eğitim, iletişim ve örgütlemeye ilgili ticari işlem maliyetlerinin azaltılmasını ve böylece, turizmin yoksul kesimi desteklemesini sağlar (Ashley vd., 2000: 6). Turizm odaklı STK'lar yerli halk ve turistler arasında doğal, çevresel ve sosyal etkileşimin sağlanmasında önemli rol oynar. Özellikle, gönüllü turizminin başarılı olmasının temelinde, bazı STK'ların gönüllü turistler ile toplum arasında bir bağ konumunda olmasından ileri gelmektedir (Wearing vd., 2005). Bu şekilde, bazı STK'ların turizm açısından katkılarının hem turizm hareketliliği hem de sürdürülebilir gelişme sağlanması biçiminde olduğu söylenebilir. Ayrıca, STK'lar, turizmin daha iyi anlaşılabilmesinde önemli bir rol oynamakta ve sektörel kârın ötesinde sosyal, kültürel ve ekolojik faydaya odaklanmaktadır. STK'ların turizm üzerindeki tüm bu olumlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda, gönüllü turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında da STK'larla birlikte hareket etmenin önem arz ettiği söylenebilir.

2.6. Gönüllü Turizm Katılanların Profili ve Motivasyon Unsurları

Diğer turizm türlerinde olduğu gibi gönüllü turizm katılmayı tercih eden kişiler de bazı özelliklere sahiptirler. Bununla birlikte gönüllü turizmi destekleyicilerinin de hedeflediği bir kitle bulunmaktadır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde hedef

kitlenin özelliklerinin ve kişilerin gönüllü turizmine katılmalarını sağlayan motivasyon unsurlarının belirlenmesi amacıyla pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Aşağıda gönüllü turizminin hedef kitlesi, özellikleri ve onların gönüllü turizmine katılmalarını sağlayan motivasyon unsurları incelenmektedir.

2.6.1. Gönüllü turizmde katılanların profili

Gönüllü turizmi pazarı okul öğrencilerinden emekli kişilere kadar geniş bir kitleyi hedeflemektedir (TRAM, 2008: 44). Başta genel olarak kamu olmak üzere, *boş yıl* (gap year) öğrencileri*, üniversite öğrencileri ya da yeni mezunlar ve lise son sınıf öğrencileri; diğer bir ifadeyle genç bireyler gönüllü turizmi pazarının hedef kitlesini oluşturmaktadır (Cousins, 2007: 1026-1027). Gönüllü turizmi projeleri düzenleyen organizasyonlar çoğunlukla 18-24 yaş arası gençleri gönüllü olarak seçmektedir. Bunun nedeni boş yılda olan kişilerin genellikle bu yaş aralığında olmalarıdır (Callanan ve Thomas, 2005: 195). Örneğin, Güney Afrika'da yapılan gönüllü turizmi faaliyetlerindeki gönüllülerin büyük kısmı öğrencilerden oluşmaktadır (Stoddart ve Rogerson, 2004: 315). Bunlarla birlikte, Başta Birleşik Krallık, Kanada, ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere boş yıl yapanların sayısının yüksek olduğu ülkelerde gönüllü turist sayısının da yüksek olduğu görülmektedir (Lyons vd., 2012: 367).

Bazı araştırmacılara göre (Palacios, 2010: 862; Coghlan, 2008: 187), katılımcılarda aranan bazı fiziksel ve sosyal özellikler bulunmaktadır. Buna göre ortalama bilgi ve beceriye sahip, yüksek güç sarf edebilen, yüksek motivasyona sahip olan, gönüllü deneyimi ve uluslararası deneyimi az olan, sıkı çalışan, hızlı öğrenen, sosyalleşebilen, uyum sağlayabilen, espri anlayışı olan ve fiziksel olarak uygun olan kişiler tercih edilmektedir. İstenen özellikler göz önünde bulundurulduğunda, gönüllü turizmi düzenleyen kuruluşların gençleri gönüllü olarak öncelikli tercih edecekleri söylenebilir.

*Boş yıl (gap year): Kişinin öğretmenden, eğitimden veya işyerinden, 3 ila 24 aylık dönem için, bir kariyer hedef çizgisi kapsamında ayrılmasıdır (Jones, 2004: 8).

2.6.2. Gönüllü turizmüne katılanların motivasyon unsurları

Günümüzde gençlik turizminin gözdesi haline gelen gönüllü turizmüne (Vodopivec ve Jaffe, 2011: 125) yönelik artan eğilimle birlikte bu alandaki çalışmaların sayısı da artmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmında motivasyon ve gönüllülük arasındaki ilişki incelenmiş ve kişileri motive eden unsurlar ile gönüllü davranışları arasında kuvvetli bir bağ olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Harrison, 1995; Liao-Troth ve Dunn, 1999; Mowen ve Sujan, 2005). Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde daha çok gönüllüleri motive eden faktörleri ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Genellikle başkalarına yardım etme arzusuyla gönüllü turizmüne katılanlar için fedakârlık başlıca motivasyon unsurudur (Jones, 2004; Söderman ve Snead, 2008 vb.). Topluma katkı sağlama/yardım etme (Broad ve Jenkins, 2008 vb.), toplumda fark yaratma (Lo ve Lee, 2011 vb.) gibi fırsatların gönüllü turizmi ile gerçekleştirilebilecek olması düşüncesi katılımcıları etkileyen unsurların başında gelmektedir. Topluma fayda sağlama fırsatını elde etmek gönüllülerin gönüllü turizmüne katılımlarını önemli oranda etkilese de kişiler elde edecekleri bireysel faydaları da göz önünde bulundurmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle gönüllü turizmüne katılan kişiler aile ilişkilerini güçlendirme (Brown, 2005; Söderman ve Snead, 2008 vb.), yeni arkadaşlıklar kurma (Stoddart ve Rogerson, 2004; Chen ve Chen, 2011 vb.), iyi zaman geçirme (Weaver, 2012; Wearing, 2001 vb.) gibi sosyal ve psikolojik bireysel ihtiyaçlarını da giderme amacıyla gönüllü turizmüne katılmaktadırlar. Bireysel ve toplumsal motivasyon unsurlarının yanısıra alanyazında özellikle vurgulanan *gönüllü turizmi kuruluşunun saygınlığı/popülerliğinin* de kişileri motive eden başlıca unsurlardan olduğu dikkat çekmektedir (Wearing, 2001; Söderman ve Snead, 2008 vb.).

Bazı çalışmalarda gönüllü turizmi katılımcılarını motive eden unsurların belirlenmesinde ortak özelliklere sahip gruplar üzerinde çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Ooi ve Laing (2010) çalışmalarında, çoğunluğu (%71,5) 18-24 yaş arası gençlerden oluşan sırtçantalıların gönüllü turizmüne katılmalarını etkileyen motivasyon unsurlarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre sırtçantalılar da diğer gönüllü turizmi katılımcıları gibi kendini geliştirme, farklı kültürleri öğrenme, yeni bir şeyler deneyimleme, kendini keşfetme ve diğer sırtçantalılarla/gönüllülerle tanışma gibi

unsurları göz önünde bulundurmaktadır. Buna benzer olarak Wearing (2001) de gençlere yönelik gönüllü turizmi projeleri düzenleyen bir kuruluşa katılan gençlerin başta fedakârlık etme arzusuyla motive olduklarını ve bunun yanısıra diğer gönüllü turizmi katılımcılarını motive eden unsurların gençleri de motive ettiğini belirtmiştir.

Alanyazında yer alan bazı çalışmalarda (Bruyere ve Rappe, 2007) diğer çalışmalardan farklı olarak kişinin kendine ait temel değerlerini ve düşüncelerini paylaşma isteğini göze çarpan bir motivasyon unsuru olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte gönüllü turistler, kendileriyle aynı ilgi alanına sahip kişilerle iletişime girme ve gönüllü turizmi aracılığıyla daha aktif bir seyahat geçirme arzusu ile de motive olmaktadır (Broad, 2003). Son olarak Campbell ve Smith (2006) ise, bilimsel çalışmalarda yer alma fırsatının bazı gönüllü turistleri motive ettiğini belirtmişlerdir.

Gönüllü turistlerin motivasyon unsurlarını belirleme amacıyla yapılan çalışmalar Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4. Gönüllü Turistlerin Motivasyon Unsurları

Motivasyon unsurları	Çalışmalar												
	Wearing (2001)	Jones (2004)	Stoddart ve Rogerson (2004)	Brown (2005)	Coghlan (2006)	McIntosh ve Zahra (2007)	Söderman ve Snead (2008)	Broad ve Jenkins (2008)	Sin (2009)	Benson ve Seibert (2009)	Leonard ve Onyx (2009)	Lo ve Lee (2011)	Chen ve Chen (2011)
Fedakârlık	X	x	x	x		x	x	x				x	
Yerli halk ile iletişime girme	X			x	x			x		x	x	x	x
Deneyim		x				x	x	x	x	x		x	x
Topluma olan borcu ödeme	X		x	x		x	x					x	
Benliği/kişiliği geliştirme	X	x			x			x	x	x			
Özgeçmişe/kariyere katkı	X	x					x	x		x			
Mücadele etme/macera arayışı	X	x			x		x			x			x
Öğrenme	X		x		x		x	x	x	x	x		
Yeni beceriler kazanma			x		x		x	x		x			
Arkadaşlık kurma/Sosyalleşme			x	x			x			x			x
Seyahat etme	X		x			x		x	x	x			x
Eğitime/işe ara verme		x										x	
İyi zaman geçirme	X	x			x		x	x		x			
Aile ilişkilerini güçlendirme				x			x			x			
Hayali gerçekleştirme	X						x			x			
Topluma katkı sağlama/yardım etme	X	x	x			x	x	x	x	x	x		x
Toplumda fark yaratma	X		x	x		x	x	x		x		x	
Gönüllü turizmi kuruluşunun saygınlığı/popülerliği	X		x		x	x	x	x				x	x

Yapılan çalışmalara bakıldığında, gönüllü turizminin belli oranda uygulanması temeline dayandığı görülmektedir. Buradan yola çıkarak, bu çalışmada Türkiye’de öncelikle gönüllü turizminin temel dayanakları olarak katılımcılar ve kurumlar açısından ele alınmasına karar verilmiştir.

3. Gençlik Turizmi

Turizm planlamasında ve politikalarının belirlenmesinde değişik turizm türlerinin olduğunu ve bu faaliyetlere katılacak turistlerin farklı motivasyon araçlarına ihtiyaç duyduklarını bilmek, ülkelerin turizm sektöründe başarılı olmasında temel unsurlardır. Bu bağlamda, gençlik turizmi turizmin tüm yıla yayılması ve daha az bir ekonomik yatırım gerektirmesi açısından ülkelerin üzerinde durması gereken önemli bir alternatif turizm çeşidi olarak önem arz etmektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 163).

Turistik hareketlere katılma düzeyi konusundaki araştırmalar, genellikle turistik hareketlere katılma düzeyinin genç yaşlarda daha yüksek olduğunu göstermektedir. Gençler, bir taraftan bu çağdaki yüksek enerjilerini açığa vurmak için, bir taraftan bağımsızlıklarını kendilerine kanıtlamak için, bir taraftan yaşamda bir anlam bulmak ve bir kimlik kazanmak için çevrelerini araştırmak ve değiştirmek istemektedirler. Bunun için, gençler, yeni şeyler öğrenmeye, değişik yaşam biçimlerini araştırmaya, yeni yerler görmeye çalışırlar. Bu olanağı gençlere en iyi biçimde veren etkinliklerin başında turizm gelmektedir (Doğan, 1992: 7-8). Turizm ayrıca, gençlerin kendilerine ait turistik yaşamlarına ve yetişkinliğe adım atmaları açısından da önemli bir olgudur (Schönhammer, 1992: 27).

Genellikle uluslararası turizmle ilişkisi zayıf olan, ancak seyahat etme arzusunun artması ve gençlerin çaba göstermesi üzerine hem sektörel hem de akademik alanda ilginin arttığı bir turizm çeşidi olan gençlik turizmi (Richards ve Wilson, 2005: 39) ile ilgili görüşbirliği sağlanmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Gençlik turizmi Toskay (1983: 159) tarafından, *15-24 yaş arasında olup anne, baba veya varsa kendi kurdukları aile fertleri olmaksızın seyahat edenlerin yarattığı turizm çeşidi*, şeklinde tanımlanmıştır.

Bir başka tanımda ise gençlik turizmi, *15-25 yaş arasında bulunan gençlerin kamu ve özel organizasyonların sağladığı destek ve diğer teşviklerden yararlanarak bireysel veya grup halinde ülke içinde ya da dışında kültür ve dinlenme motifleri ile yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ekonomi, sosyal ve kültürel motifli bir olay, şeklinde nitelendirildiği görülmektedir (Oral, 1992: 126).*

Toros (1992: 56) para kazanma sürecine başlama yaşı ile eğitim sürecini tamamlama yaşını esas alarak 15-24 yaş grubunu gençlik turizmine dahil etmiştir. Genellikle yapılan çalışmanın amacına uygun olarak gençlik turizmi için yaş aralığının belirlendiği görülmektedir. Örneğin, Horak ve Weber (2000) gençlik turizmi için 26 yaş üst sınır olarak belirlerken, Perret (2007) araştırmasının amacına uygun olarak 18-30 yaş arasında bulunan kişileri genç turistler olarak tanımlamıştır.

Gençlik turizminin tanımlarına bakıldığında özellikle yaş unsurunun vurgulandığı görülmektedir. Ancak, genel turizmin tanımı ile gençlik turizminin tanımlarına bakıldığında, aradaki farkın yaştan ziyade davranışlardaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 163). Örneğin, gelirlerini eğlence ve özellikle seyahat için tasarruf eden genç turistlerin seyahat etme dürtüsü diğer turistlere göre daha fazladır. Yeni bölgeler keşfeder ve daha uzun süreli seyahat etmeyi tercih ederler (Richards ve Wilson, 2003: 10). Özellikle, deneyim kazanmak isteyen ve uzun mesafeli seyahat eden gençler için bu seyahatlerin özbenlik gelişimlerini olumlu etkilediği görülmektedir (Richards ve Wilson, 2005: 40). Gençlik turizmi, gençlerin hür düşüncesini siyasal, ekonomik hukuki ve doğal çevreyi serbestçe değerlendirme kapasitesini geliştiren, gençlere farklı ülkeleri ve insanları sevmesini öğreten bir olgudur. Gençlik turizmi, gençlerin karşılaştırma yapma gücünü ve bilgilerini artırır ve kötü alışkanlıklardan uzak durmalarını sağlar. Gençlere kazandırdığı kişisel faydaların yanısıra, ülkelerin dış tanıtımı ve turizm işletmelerinin rantabilitesini artıran bir turizm çeşidi olarak da önem arz etmektedir. (Oral, 1992: 126).

3.1. Gençlik Turizminin Özellikleri

Gençlik turizmi kültür ve dinlenme motifleriyle günümüz turizminin hem bir kitle olayı, hem de sosyal yönü ağırlık taşıyan bir olgusudur (Oral, 1992: 125). Gençler, sportif etkinlikler, macera arayışı (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010: 101; Richards ve Wilson, 2005: 44) kültürel faaliyetler ve rahatlama amacıyla uzun zamanlı seyahat etmektedir. Pek çoğu seyahat deneyimini daha önce yaşamış olup, gittikleri bölgeyi tekrar ziyaret etmektedirler. En önemlisi de genç turistlerin pek çoğu öğrencilerden oluşmaktadır (Richards ve Wilson, 2005: 44). Avrupa’da gençlik turizmi ile ilgili yapılan araştırmalarda tatilini ailesiyle birlikte geçiren gençlerin sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu duruma belli oranda Türkiye’de de rastlanmaktadır (Şenoğlu, 1992: 36). Bunlara ek olarak gençlerin seyahatleri sırasında günlük ortalama harcamaları az gibi görünse de, gençler diğer turistlere göre daha çok harcama yapmaktadırlar (Richards ve Wilson, 2005: 44).

Gençlik turizmi küresel turizm pazarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Sorumlu ve sürdürülebilir turizm türlerine daha yoğun katılım gösteren gençler¹¹, daha yaşlı ve paket turları tercih eden turistlere göre daha uzun ve daha sık seyahat etmektedirler. Bu durum profesyonel gençlik turizmi seyahat kuruluşlarının gelişmesini ve artmasını teşvik etmektedir. Dünyadaki her beş seyahatten birinin 15 ile 25 yaş arası gençler tarafından gerçekleştirildiği, bunun 2005 yılında %25 artmış olması (Richards ve Wilson, 2003: 7) ve 2010 yılında 940 milyon uluslararası turistin %20’sinin gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde¹², dünya gençlik turizmi pazarının giderek büyüdüğü söylenebilir.

Gençlik turizminin önemli sonuçlarından biri farklı kültürler arasında barış ve anlayışı artırmasıdır. Gençlik turizmi, turistlerin gittikleri toplumla kaynaşmaları ve bütünleşmeleri, değişik kültürleri daha iyi anlamalarını, başka toplumlara anlayış, sevgi ve saygı duymalarını sağlamakta (Doğan, 1992: 13), insanlar ve kültürler arasında

¹¹ <http://media.unwto.org/press-release/2012-09-25/unwto-and-wyse-travel-confederation-launch-global-declaration-promote-youth> (Erişim tarihi: 20.06.2014)

¹² http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2012%5CPorocilo_14215.pdf (Erişim tarihi: 09.10.2014)

köprü görevi görmektedir (Richards ve Wilson, 2003: 10). Gençlik turizmi iş imkânı yaratmasının yanısıra sosyal imkânları kısıtlı olan gençlerin de turizmden yararlanmaları açısından önemlidir. Gençlik turizmi gençlerin suç işleme olasılıklarını azaltmakta, hem gençlere hem de topluma bu açıdan olumlu katkı sağlamaktadır (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010: 102).

Savcı (1997: 123) gençlik turizminin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Gençlik turizminin gerektirdiği yatırımlar düşük maliyetli ve görece daha azdır.
- Yatırımlar düşük maliyetli olduğundan dış finansman gerektirmez
- Gençlik turizminde kamu kuruluşlarından yararlanılabilmektedir.
- Gençlik turizmi yeni turistik alanların keşfinde öncü rolü oynar.
- Turizm mevsiminde turistik lüks tesisler yüksek doluluk oranları ile çalışırken öğrenci yurtları, pansiyonlar atıl kalmaktadır. Gençlik turizmi bu dönemlerde bu tip tesislerin kullanımına olanak sağlayan bir turizm çeşididir.
- Gençlik turizminden elde edilen toplam döviz miktarı diğer turizm çeşitlerinden elde edilen döviz miktarı ile karşılaştırıldığında az kaldığı görülmesine rağmen turizmi sezona yayarak toplam ekonomiye yapmış olduğu toplam katkı onlardan daha fazladır.
- Gençlik turizminin eğlence, gezip görme boyutunun yanısıra eğitim boyutu da büyük önem taşır.
- Gençlerin kültürel yakınlaşma yolu ile diğer toplumları tanımlarına ve peşin yargılardan kurtulmalarına yardımcı olur.
- Gençlik turizmi ülkelerin kültürlerinin diğer ülkelerin vatandaşları tarafından tanınmasını ve böylece, yayılmasını kolaylaştırır.

Gençlik turizminde dikkat çeken konulardan biri de gençlik turizminin çeşitliliğidir. Diğer bir ifadeyle gençler çok çeşitli amaçlarla seyahat etmektedirler. Örneğin, gençlerin %70'i dil öğrenmek, gönüllü olmak ve eğitim için seyahat etmekte ve bu

amaçlarla yapılan seyahatlerden sonra gençler, diğer kültürlerle daha toleranslı ve daha saygılı olmaktadır (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010: 101).

Gelişmekte olan ülkelerde gelirlerin artması ve gençlik kültürünün küreselleşmesi gençlik turizmi pazarı için yeni kaynaklar oluşturmaktadır. Seyahat etmenin ucuzlaması ve öğrenci sayısındaki küresel artış ile birlikte gençlik turizmi özellikle Avrupa, Asya ve Latin Amerika’da büyümektedir (Richards ve Wilson, 2005: 45). Gençlik turizminin büyümesinin nedenleri, sosyal sınıflarda yaşanan değişim (yalnızca toplumun üst sınıfında yer alan turistlerin ulaşabildiği seyahat fırsatlarına ulaşmanın kolaylaşması); gençlerin eğitim alma oranının artması; gençler arasında işsizliğin azalması; aileden alınan harçlıkların artması; havayolu ulaşımının ucuzlaması; daha rahat iş ortamında çalışma; öğrenci turizmi sektörünün büyümesi; internet kültürünün küresel artışı, yeni yörelerin internet ile keşfedilmesi; bağımsız seyahat rehberlerinin artması; seyahat bütçesinin artması, çalışma hayatının ve seyahatin birleşmesi şeklinde sıralanabilir (Richards ve Wilson, 2003). Heyecanlı ve benzersiz deneyimlerin, ucuz seyahat imkânlarıyla bir araya gelmesi gençleri turizme iten önemli bir nedendir. Bu unsurlar 1990’ların ortalarından beri büyümeye devam etmekte, gençlik turizmine ivme kazandırmakta ve ayrıca, bu konuda daha çok araştırma yapılmasını teşvik etmektedir (Richards ve Wilson, 2005: 40). Bunlara benzer olarak Khoshpakyants ve Vidishcheva (2010: 102) da gençlerin gelirlerinin artması, ülkeler arası sınırların kaldırılması ya da uluslararası geçişlerde bürokrasinin azalması ve pek çok gencin internet üzerinden seyahatlerini planlaması genç turistlerin önceki yıllara göre daha çok seyahat etmelerinin başlıca üç nedeni olarak belirtmişlerdir.

Gençler, ailelerinden bağımsız seyahat ettikleri zaman zorluklarla başa çıkmayı, kendi paralarını kontrol etmeyi öğrenmekte ve yeni yerler keşfetmektedirler (Bell, 2002). Bunların yanısıra yabancı dil öğrenme ve farklı bir kültürü tanıma gibi iş bulma konusunda üstünlük sağlayacak özellikler de kazanmaktadırlar. Gençlik turizmi kapsamında ailelerinden ayrı seyahat etmeyi tercih eden gençler, seyahatlerinde yılda ortalama 10 milyar dolar harcamaktadırlar (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010).

Gençlik turizmine katılan kişiler konaklama, yiyecek-içecek ve ulaşım gibi konularda diğer turistlere göre daha ekonomik tercihlerde bulunmaktadır. Bu durum ise önemli bir yapısal farklılığın varlığına işaret etmektedir (Acır, 2010: 27). Bu farklılıklara bakıldığında, genç turistlerin konaklama için genellikle hostelleri tercih ettikleri görülmektedir (Richards ve Wilson, 2005: 42). Bunun temel sebebi ise daha önce de belirtildiği gibi fiyatların düşük olmasıdır (Nash vd., 2006: 529). Otomobil, uçak ve otobüs gençlerin başlıca ulaşım araçları; fast-food restoranları ve daha çok ailelerin tercih ettiği restoranlar başlıca yiyecek/içecek mekânlarıdır. Şehir gezisi, plajda vakit geçirme, ulusal park ziyaretleri, alışveriş, gece klüplerine gitme, müze ziyaretleri, sportif etkinliklere katılma gibi faaliyetler ise gençlerin seyahatleri sırasında yaptıkları başlıca faaliyetlerdir (Kim ve Jogaratnam, 2003).

Gençlik ve öğrenci turizmine katılan gençler, kendilerini *sırt çantalılar*, *gezginler* ve *turistler* olarak kategorilere ayırmaktadırlar. Bu gençlerin seyahat planları benzerlik gösterse de seyahat ettikleri ülkeler açısından farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, kendilerini sırt çantalılar olarak nitelendiren gençlerin ülke olarak daha çok Vietnam'ı tercih ettikleri görülürken, kendilerini turist olarak nitelendiren gençlerin Vietnam'ı tercih etmedikleri görülmektedir. Gençlerin tercih ettiği ülkeler arasında Türkiye'de yer almaktadır. Sırt çantalıların yüzde 40,7'si, gezginlerin yüzde 31,5'i ve turistlerin ise yüzde 27,8'i seyahat etmek için Türkiye'yi tercih etmektedirler. Gençlerin ülke tercihlerinin yanısıra, seyahatlerinden önce elde etmek istedikleri bilgiler için önce internetten (%71), daha sonra aile veya arkadaşlardan (%70) yararlandıkları görülmektedir (Richards ve Wilson, 2003: 26).

Gençlik turizmi, yukarıda ele alındığı gibi, giderek gelişmekte olan ve potansiyeli yüksek bir alandır. Turizm gençlerin farklılıkları yaşamasını sağlar. Gönüllü turizmi gibi alternatif turizm türlerinin beraberinde getirdiği macera ve değişiklik duygusu bu yaş grubunun hislerine hitap etmektedir. Turizm sayesinde gençler, yeni yerleri, insanları ve olayları tecrübe etmiş olurlar (Acır, 2010: 29). Tüm bu olumlu özelliklerine karşın, gençlik turizmi için ürün geliştiren ve strateji oluşturan ülke sayısının çok fazla olmadığı görülmektedir. Gençlik turizmi yalnızca tatil deneyimi değil, aynı zamanda eğitim, kültür ve gönüllü faaliyet odaklı olarak da geliştirilebilir. Gençlik turizminin

gelişimi için gerekli imkânların (hostel, yurt vb.) geliştirilmesi, tur paketlerinin oluşturulması, gençlerin bilgi alabilecekleri hizmetlerin sağlanması, kültürel güzergâhların düzenlenmesi ve indirim imkânlarına yönelik düzenlemelerin sağlanması gerekmektedir (Moisa, 2010).

Bilindiği gibi, gençlik turizmine katılanların önemli bir bölümünün aile gelirine bağımlı olması ya da sınırlı öğrenci bütçesi ile seyahat etmeleri nedeniyle gençlik turizmi aynı zamanda sosyal turizm içinde de ele alınan bir konudur (Kozak vd., 2013: 14). Bu durum, maddi gücü yetersiz olan gençlerin de turizm deneyimi yaşamalarının desteklenmesine yönelik uygulamaların geliştirilmesini gerektirir. Bu anlamda Türkiye'deki duruma bakıldığında, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın gençlik kampı gibi çalışmalarla gençlerin turizme dahil olmalarını kolaylaştırdığı görülmektedir. Ayrıca bakanlığın gerçekleştirdiği projeler ile gençler hem kendi toplumlarında hem de farklı toplumlarda gönüllü olarak çalışabilme fırsatı bulabilmektedir¹³. Bunlarla birlikte öğrenci yurtlarının eğitim dönemi dışında gençlere açılması gibi kamu imkânlarından yararlanarak ve bazen de özel sektörün de katkılarıyla gençlere yönelik çok çeşitli ve tüm bölgelerdeki gençleri kapsayan etkinlikler geliştirilebilir.

3.2. Gençleri Turizme Katılmaya Motive Eden Unsurlar

Günümüzde gençler daha zorlu bölgeleri tercih edip daha fazla seyahat ederek dünyaya bakışaçılarını genişleterek daha deneyimli birer gezgin olmaktadır. Bu gelişmenin sonucunda ortaya çıkan talepleri karşılamak amacıyla yeni ürünler geliştirilmelidir (Richards ve Wilson, 2005: 44). Gençlere yönelik yeni turizm ürünlerinin ve deneyimlerinin geliştirilmesi için ise, gençlerin turizme katılımlarını motive eden unsurların saptanması önem arz etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle gençleri motive eden unsurları, daha sonra gönüllü turizmine katılan gençlerin motivasyon unsurları ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Yetişkinlere özgü sorumluluklar, gençlerin seyahat motivasyonlarını ve planlarını etkileyebilmektedir (Söderman ve Snead, 2008: 118). Genellikle, eğitim hayatı devam

¹³ <http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/3359/Corporate.aspx> (Erişim tarihi: 24.10.2014)

eden, geçimini büyük oranda ailesi aracılığıyla sağlayan gençlerin, çalışma hayatına geçmeden önce dünyayı görme ve deneyim kazanma istekleri seyahat etmelerinde başlıca motivasyondur (Gulli, 2006'dan aktaran Perrett, 2007: 6). Bunun yanı sıra, bağımsız olma arzusu, sosyalleşme isteği ve hazcılık gençlerin seyahat etmelerini sağlayan diğer önemli unsurlardır (Söderman ve Snead, 2008).

Gençlerin seyahat etmelerini motive eden unsurları ortaya çıkarmayı amaçlayan ilk çalışmalardan biri Vogt (1976) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, gençlerin motivasyon unsurları üçe ayrılmaktadır; kişilerle olan ilişkileri geliştirme, tanınma/prestij kazanma ve bireysel arzuların tatmin edilme isteğidir. Tanınma ve prestij kazanma unsuru özerklik/bağımsızlık/hareketlerde özgürlük, gidilen bölgenin ve tatilin egzotik olması ile tatmin edilmektedir. Bireysel arzuların tatmini ise gençler için temel unsurdur. Bu unsur kendini, diğer kişileri ve kültürleri anlama sonucunda kişisel olarak gelişim sağlanmasıyla tatmin edilmektedir.

Smeaton ve Clements (1999), bahar tatilleri sırasında Florida'da bulunan üniversite öğrencilerinin başlıca seyahat motivasyonlarını ortaya çıkarmaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmaya göre Florida'nın eğlence için en uygun yer olduğunun düşünülmesi, arkadaşların seyahat etmek için o bölgeyi tercih etmesi ve arkadaş ya da ailenin orada yaşaması öğrencileri motive etmektedir.

Richards ve Wilson (2003) gençleri seyahat etmeye iten motivasyon unsurlarını, macera arayışı, risk alma, farklı kültürleri keşfetmek, heyecan yaşamak, bilgiyi artırmak, zihinsel ve fiziksel olarak rahatlama, arkadaşlarla hoşça vakit geçirme, yöre insanıyla iletişim kurma, yetenekleri artırma, sosyalleşme, arkadaş ve akrabaları ziyaret etme, hayal gücünü kullanma, günlük hayatın koşturmacasından uzaklaşmak, diğer turistlerle ilişki kurma, fiziksel yetenekleri kullanabilme, ait olma hissini yaşama, ziyaret edilen bölgeye katkı sağlama, şeklinde sıralamışlardır.

Motivasyon unsurlarını itici ve çekici olmak üzere iki başlık altında açıklayan diğer bir çalışmada (Kim vd., 2006), itici motivasyon unsurları rutinden kaçma isteği, öğrenme arzusu, macera arayışı, arkadaş/akraba ziyareti, doğayla iç içe olma isteği, eğlence ve

hoşgörü (indulgence) olarak, çekici motivasyon unsurları ise güneş/kum, zaman/para, spor aktiviteleri, cezpedici mekânlar, aile ve doğal çevre olarak belirlenmiştir.

Perret (2007) ise gençleri motive eden unsurları merkezîyetçilik ve özanlatım olarak iki boyut altında toplamıştır. Merkezîyetçilik boyutu altında bilgiyi artırma, kendini tanıma, daha önce yapılmayan bir şeyi yapma, merakı tatmin etme, yeni yerler keşfetme, farklı kültürleri tanıma ve yeni fikirler ortaya çıkarma gibi unsurlar yer almıştır. Özanlatım boyutu altında ise farklı kültürleri tanıma, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, yerli halkla iletişime girme ve yeni insanlarla tanışma gibi unsurlar yer almıştır.

Türkiye'deki üniversiteli gençlerin seyahat etme motivasyonlarını ortaya çıkarma amacıyla yapılan bir çalışmada (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002), akraba/dost ziyareti; özgür olmak/macera yaşamak; bölgeyi ayrıntılı gezmek; yalnız kalmak/dinlenmek; değişik insan/kültürleri tanıma; doğal güzellikli yerleri gezme; spor yapma; fuar/kongre katılımı; eğlenme ve sanatsal/kültürel faaliyetlere katılma gibi unsurların ön plana çıktığı görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında, gençlerin seyahat motivasyonlarıyla gönüllü turistlerin seyahat motivasyonlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu nedenle, aşağıda öncelikle gençlik ve gönüllü turizmi arasındaki ilişki ele alınmış ve daha sonra gençleri gönüllü turizmüne katılmaya motive eden unsurlara yer verilmiştir.

3.3. Gönüllü ve Gençlik Turizmi Arasındaki İlişki

Gençlerin daha uzun süreli seyahat etmeleri, yabancı ülkelerde eğitim görmek istemeleri gibi sebeplerden dolayı gençlik turizmüne olan ilgi artmaktadır (MOISĂ, 2010: 220). Gençlik, toplumun yaratıcı, öğrenmeye açık, değişimlere kolay ayak uyduran dinamik bir kesimdir. Önyargıları kalıplaşmamış olduğu için farklı kültürleri daha kolay anlayabilirler. Ancak, gençlik turizminden beklenen sonucun alınabilmesi için, gezme ve eğlenme amacını taşıması yeterli değildir (Başara, 1992: 15). Bu açıdan gençlerin, kişisel gelişimin yanısıra topluma katkı sağlamayı da amaçlayan gönüllü turizmi gibi alternatif turizm türlerine katılmaları teşvik edilmelidir. Son yıllardaki duruma

bakıldığında özellikle, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve ekonomik özgürlüğün daha alt yaş gruplarına kadar sirayet etmesi sonucu olarak, gençlik turizmi kapsamına giren kişilerin turizm faaliyetlerinde yer almalarının artırmasının yanısıra, alternatif turizm türlerine de gençlerin katılımı artmıştır (Acır, 2010: 32).

Bugüne kadar kâr getirmeyen bir turizm çeşidi olarak görülen gençlik turizmine genellikle gönüllü kuruluşlar ilgi göstermiş ve bu kuruluşlar konaklama gibi pek çok imkânı gençlik turizmi için geliştirmişlerdir. Örneğin, Belçika'ya bakıldığında gönüllü kuruluşların gençlik turizminin sosyal turizmle olan bağından dolayı özellikle gençlerle çalışmayı tercih ettikleri görülmektedir (MOISĂ, 2010: 220-221-223).

Genel olarak gönüllü çalışmaların giderek daha fazla gençlik turizmi alanında uzmanlaşmaya başladığı görülmektedir (Richards ve Wilson, 2005: 47). Gençlerin seyahatleri sırasında yaptıkları etkinliklere bakıldığında müze ve ören yerlerini gezme, trekking, cafe/restoranlarda vakit geçirme gibi etkinlikler ön plana çıktığı görülse de, imkân olduğunda gönüllü olarak çalıştıkları da dikkat çekmektedir (Richards ve Wilson, 2003: 32). TRAM'ın (2008: 5) çalışmasında da gönüllü turizmine katılan kişilerin %70'inin 20-25 yaş arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca, 2002-2007 yılları arasında gençler arasında gönüllü turizmine katılma eğiliminin arttığı da bu çalışmada yer almıştır.

Gençlik turizminin ve gönüllülüğün bir araya gelmesi aslında eskilere dayanmaktadır. 1. Dünya savaşı'ndan sonra oluşturulan gönüllü birlikler gençlik kamplarının ilk örnekleridir (Demircan, 1992: 81-83). Zamanla bu kamplar gençlik turizmi kültürüne dönüşmüş ve dünyanın her yerinde gençler bu faaliyetlere katılmaya başlamıştır (Acır, 2010: 32).

Alternatif gençlik turizmi deneyimi olarak da ifade edilen gönüllü turizmi (Lyons vd., 2012: 361), gençler için seyahat etme arzularını doyuracak başlıca yollar arasındadır. Gerek gençlik turizmi dinamikleri, gerekse fedakârlık duygusu, güçlüklerle karşı gelme, yeni beceriler geliştirme, kariyere katkı sağlama, seyahat etme, yeni kültürleri tanıma, macera arayışı, kişisel gelişim, dil öğrenme, hayata bakış açısını genişletme, boş zamanı

anlamalı değerlendirme, ailenin teşvik etmesi, gönüllü turizmi projelerinin varlığı, deneyim kazanma, seyahat etmenin ötesine geçme gibi unsurlar gençlerin gönüllü turizmine katılmalarını sağlayan unsurlardır (Wearing, 2001; Söderman ve Snead, 2008). Simpson'a (2005) göre ise, farklı yörelere seyahat etme ve dil öğrenmenin ötesinde gençler, gönüllü turizmi fırsatlarına ulaşmanın kolaylığı ve gelişmekte olan ülkelere gönüllü turizmi aracılığıyla daha kolay gidilebilmesi gibi nedenlerle gönüllü turizmini tercih etmektedirler.

Sonuç olarak, gençlerin seyahat etmeleri sonucunda kültürel etkileşim ortaya çıkmakta, öğrenmenin seviyesi daha derin olmakta ve kişiler arası ilişkiler daha anlamlı olmaktadır. Gençlerin turizme katılmaları, kendilerini geliştirmeleri, bağımsız olmaları, açık görüşlü olmaları, beceri kazanmaları, uyum sağlayabilmeleri gibi pek çok konuda onlara katkı sağlamaktadır (Vogt, 1976: 28). Gençler için dünyaya daha geniş açıdan bakmaları ve diğer insanları daha iyi anlamaları açısından farklı insanlarla tanışmaları ve farklı yaşamları keşfetmeleri için gençlik turizmi önem arz etmektedir (Khoshpakyants ve Vidishcheva, 2010: 102). Ayrıca, seyahat etmek küresel gençlik kültürünün zorunlu bir unsuru haline gelmiştir. Gençler seyahat deneyimlerinin, öz kimlikleri için bir şeyler kazandırması gerektiğini ve hiçbir deneyimin kaçırılmaması gerektiğini düşünmektedirler.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de toplam nüfusun yüzde 16,6'sı 15-24 yaş arası gençlerden oluşmakta ve Türkiye Avrupa'nın en genç nüfusa sahip ülkesi konumundadır. Eskişehir ise yüksekokul mezunu genç nüfusun en yoğun olduğu şehirdir¹⁴. Bu açıdan bakıldığında, genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye'de gönüllü turizminin geliştirilmesi ve gençlerin gönüllü turizmine katılımlarını sağlayacak stratejilerin belirlenmesi hem gençlere hem de topluma olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu çalışma kapsamında, gençlerin gönüllü turizmine bakış açıları ve onların bu turizme katılmalarını motive edecek unsurlar belirlenmeye çalışılacak ve gönüllü ve gençlik turizminde ihtiyaç duyulan kurumsal destek boyutunda ise yerel yönetimler ve bazı STK'ların konuyla ilgili görüşleri alınacaktır. Elde edilen sonuçların

¹⁴ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16055> (Erişim tarihi: 23.06.2014).

değerlendirilmesiyle, gönüllü ve gençlik turizminin uygulanmasına yönelik bir değerlendirme ve öneri getirilecektir.

4. Yöntem

Çalışmanın önceki bölümlerinde gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili mevcut durum incelenmiş ve gönüllü turizmi ekseninde kuramsal altyapı oluşturulmuştur. Gerek akademik, gerekse uygulamalar temelinde giderek yaygınlaşan gönüllü turizmi ve gençlik turizminin Türkiye’de yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Sosyal yararları bir yana, tarih, kültür ve fiziksel çevrenin korunmasını da destekleyen gönüllü turizminin gençlik turizmi bağlamında ele alınması, gençlere olan bireysel katkılarının yanısıra, turizm bilincinin gelişmesini destekleyebilmektedir. Sosyal turizm kapsamında yer almaları nedeniyle, bu turizm türlerinde arz sağlama, kolaylaştırma ve planlama gibi açılardan yerel yönetim ve STK gibi kurumların desteğinin önemli bir yeri vardır. Bu çalışmada, gönüllü ve gençlik turizminin başlıca aktörleri olarak genç katılımcıların, yerel yönetimlerin ve STK’ların konuyla ilgili eğilimlerinin ortaya çıkarılması ve buna dayanarak bir gönüllü ve gençlik turizmi önerisi getirilmesine karar verilmiştir

Gençlik turizmi kapsamında ele alınacak gençler araştırmanın amacına uygun olarak seçilebilmektedir (Perrett, 2007: 4). Bu çalışmada, hem gençlik turizmine, hem de gönüllü turizmine katılanların genellikle üniversite öğrencilerinden oluşmasına (Cousins, 2007; Richards ve Wilson, 2005) dayanarak, katılımcılar olarak 17-25 yaş arası örgün öğrenim lisans eğitimi alan üniversite öğrencileri temel alınmıştır.

Araştırma modeli açısından bakıldığında, bu araştırma *tanımlayıcı araştırmalar* içinde yer alır. Tanımlayıcı araştırmalar, araştırma probleminin özelliklerini ve oluş sıklığını belirlemek, problem üzerinde etkili olan değişkenleri ve bu değişkenlerin önem derecelerini ortaya çıkarmak, problemin ortaya çıkış biçimini tahmin etmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirleyerek genellemelere varmak için yapılır (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2013: 40). Tanımlayıcı araştırmalar, değişkenlerin doğası hakkında bilgi verir, benzer özelliklere göre gruplandırmalar (faktör ve/veya değişken gruplandırmaları) yapar (Erdoğan, 2012: 169).

Bu araştırmanın desen itibariyle karma yöntem şeklindedir. Karma yöntemde, nicel ve nitel veri toplanması ve uygun yöntemlerle analiz edilmesinin ardından verilerin birleştirilmesi ve ilişkilendirilmesi esastır. Karma yöntem, yeni konuların ön araştırma aşamalarında yararlı olup, özellikle araştırmacının nitel ve nicel verilere ulaşma olanağı olması halinde ideal bir yaklaşımdır (Creswell, 2013: 216-217).

Çalışma kapsamında bir alan araştırması yürütülmüştür. Çalışma alanı olarak Eskişehir ili belirlenmiştir. Önemli kaya anıtlarının, mesire yerlerinin, tarihi mekânların ve doğal sit alanlarının bulunduğu Eskişehir¹⁵, çok çeşitli uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmış önemli bir ildir ve Türkiye'nin Anadolu'ya açılan en önemli kavşaklarından biri üzerinde yer almaktadır (Kayar, 2006: 2). Son yıllarda yapılan yatırımlar ve kent merkezindeki düzenlemelerle Eskişehir, iç turizm açısından belli bir hareketlilik sağlamıştır. Ayrıca, Eskişehir'in 2013 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak gösterilmesi de şehrin kültür ve turizm bağlamında geldiği noktayı işaret etmesi açısından son derece önemlidir (Akoğlan Kozak vd., 2011: 2). Turizm çekiciliğinin yanısıra yüksek okul ve üzeri okul mezunu genç nüfus oranının en yüksek olduğu ilin Eskişehir¹⁶ olması da Eskişehir'in seçiminde etkili olmuştur.

4.1. Araştırmanın Amacı

Alanyazına bakıldığında, gönüllü turizmi ve gençlik turizmi ile ilgili çalışmaların daha çok katılımcıların eğilimlerini belirlemeye yoğunlaştığı görülür (gönüllü turizmi için örneğin, Jones, 2004; Brown, 2005; Coghlan, 2006; Broad ve Jenkins, 2008; Söderman ve Snead, 2008; Lo ve Lee, 2011 vb., gençlik turizmi için örneğin, Vogt, 1976; Smeaton ve Clements, 1999; Richards ve Wilson, 2003; Kim vd., 2006 vb.). Bununla birlikte, özellikle gönüllü turizmde bazı STK'ların (Wearing, 2001; McDonald ve Wearing, 2002; Lyons ve Wearing, 2008) ve yerel yönetimlerin (TRAM, 2008; McGehee ve Andereck, 2009; Gazley ve Brudney, 2005) önemi ve etkisinin vurgulandığı pek çok çalışma bulunmaktadır. Türkiye'de ise gönüllü turizmi ve gençlik turizmiyle ilgili sınırlı uygulamalara rastlanmakla birlikte, akademik olarak yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Sosyal turizmde önemli yeri olan gönüllü turizmi ve gençlik turizminin

¹⁵ http://www.turkticaret.net/business_center/haber.php?pid=85 (Erişim tarihi: 03.10.2013)

¹⁶ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16055> (Erişim tarihi: 23.06.2014).

bir arada ele alınmasının, bu turizm türlerinin daha etkili şekilde gelişmesini destekleyeceği düşünülmektedir. Özellikle, gönüllü turizmi uygulamalarında başta yerel yönetim ve STK'lar olmak üzere kurumsal desteğin son derece önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu açıklamalara dayanarak, bu çalışmanın temel amacı gönüllü turizminin temel aktörleri olarak gençler ile yerel yönetim ve bazı STK'ların gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili yaklaşımlarını ortaya koyarak bir model önerisi getirmektir. Buna göre, çalışmada öncelikle Eskişehir'de üniversiteli gençler olarak belirlenen katılımcıların gönüllü turizmiyle ilgili genel eğilimleri ve başlıca motivasyon unsurları incelenecektir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise Eskişehir il sınırlarında yer alan yerel yönetimlerin ve bazı STK'ların konuyla ilgili yaklaşımları ortaya çıkarılacaktır. Son olarak elde edilen bulgulara dayanarak, Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizminin uygulanabilirliğine yönelik bir değerlendirme yapılacaktır.

4.2. Veri Derleme Süreci

Eskişehir ilinde gerçekleştirilen alan araştırması için veri derleme, iki aşamada yürütülmüştür. Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine yönelik eğilimleriyle ilgili verilerin derlenmesinde *anket tekniğinden*, yerel yönetim ve STK temsilcilerinin gönüllü turizmiyle ilgili yaklaşımların belirlenmesinde ise *görüşme tekniğinden* yararlanılmıştır. Veri derleme teknikleri arasında yaygın bir kullanımı olan anket, *araştırma evrenini/örneklemine oluşturan çok sayıda kişi, grup veya örgütlerden elde edilecek verilere tek tiplendirilmiş ifadelerle ulaşabilme amacıyla oluşturulan veri toplama aracı*, olarak tanımlanmaktadır (Ural ve Kılıç, 2006: 55). Anket sonuçlarının geniş bir araştırma nüfusuna genelleştirilebilir olması (Özel, 2010: 125), anketin cevaplama oranının yüksek olması, cevaplayıcı ile kurulan yakın ilişkiler ile güvenilir ve doğru verilerin toplanabilmesi, anketörlerin gözlemleri sayesinde verilerin doğruluğunu kontrol etmenin mümkün olması (Yükselen, 2011: 68) ve bilgisayar destekli istatistik programlarının giderek gelişerek anketlerden elde edilen verilerin bu programlarda kolayca analiz edilebilmesi (Ural ve Kılıç, 2006: 56) gibi nedenlerden dolayı anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Kurumlara yönelik veri derleme sürecinde yararlanılan görüşme tekniği ise nitel araştırmalarda yaygın kullanılan bir teknik olup, insanların gerçekliğe ilişkin algılarını,

tanımlamalarını belirlemek için uygun bir yoldur (Punch, 2011: 165). Bu çalışmada görüşme, yarı-yapılandırılmış olarak uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırma sorusu/soruları ile ilgili tartışma ve düzenlenmeye imkân vermesi, esneklik sağlanabilmesi (Ekiz, 2009: 63), keşfedilmesi gereken konuları açığa çıkarması, konu hakkında yeni ve farklı fikirlere ulaşılmasını sağlaması (Merriam, 2013: 88) açısından tercih edilmiştir. Araştırmada yararlanılan veri derleme araçlarının oluşturulması ve uygulanması aşağıda detaylı olarak açıklanmaktadır.

4.3. Gençlere Yönelik Veri Derleme Aracının Hazırlanması ve Uygulanması

Bu çalışmada, gençlerin gönüllü turizmine katılım eğilimlerini ve motivasyonlarını incelemek amacıyla, Lee (2011) tarafından geliştirilen, geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçekten yararlanılmıştır. Lee'nin (2011) geliştirdiği ölçek, potansiyel gönüllü turistlerin gelecekte gönüllü turizmine katılımlarını etkileyen tutumlar, yarar sağlama, motivasyonlar, öznel normlar gibi unsurlara dayanarak ortaya çıkarmaya yöneliktir. Ölçekte, altı boyut kapsamında 30 ifade yer almaktadır. Söz konusu boyutlar, *özerklik, merak, fedakârlık, kaçış, ilişki, kendini gerçekleştirmedi*.

Ölçekte yer alan adı geçen bu altı boyutun altında yer alan 30 ifade öncelikle dil ve akademik uzmanlığı olan beş akademik uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra ölçeğin yüzey ve kapsam geçerliliğinin sağlanabilmesi için yine uzmanların görüşüne başvurulmuştur. Yüzey geçerliliği, ölçeğin ifadeleri ile araştırılan kavramsal yapı arasında anlamlı bir bağın kurulabilmesidir. Yüzey geçerliliğinde ifadeler düzgün ve anlamlı olmalı, doğru terimler kullanılmalı, uygun kelimeler seçilmeli, anlam açık ve net olmalı, belirsiz, birden fazla anlama gelebilecek kelimeler kullanılmamalıdır (Şencan, 2005: 743). Kapsam geçerliliği ise ölçeğin incelenen konunun tüm önemli alt konularını içermesi anlamına gelmektedir. Bu aşamada uzmanlar "*madde gereklidir ve madde havuzunda kalmalıdır*", "*madde yararlı ancak yeterli değildir*" (Alpar, 2010: 319) ve benzeri şekilde ölçekte yer alan ifadeleri değerlendirmişlerdir. Akademik uzmanların bu değerlendirmeleri sonucunda anket formunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, asıl ölçekteki *motivasyonlar* kısmında yer alan "*çocuklarımı eğitmek için gönüllü turizmi bir fırsattır*" ifadesi araştırmanın üniversiteli gençler üzerinde yapılacak olmasından dolayı çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemelerden sonra

motivasyon unsurlarının boyutlarının belirlenmesine yönelik 25 ifade ölçekte yer almıştır.

Yine Lee (2011)'in geliştirdiği ölçekte yer alan *gönüllü turizmine katılma eğilimi* ve *özel normlar* başlıkları altında yer alan dokuz ifade de akademik uzmanlar tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda bazı sorular anketten çıkarılmıştır. Örneğin, gönüllü turizmine katılım eğilimi ile ilgili “*Gönüllü turizmi deneyimine katılımla ilgileniyorum*” ve “*Gönüllü turizmi deneyimine katılmayı isterim*” ifadeleri arasındaki farklılık, üniversiteli gençler tarafından ayırt edilemeyebileceği düşünölmüş ve yalnızca “*Gönüllü turizmi deneyiminene katılmayı isterim*” ifadesi araştırma anketinde yer almıştır. Sonuç olarak üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımla ilgili eğilimlerini ölçmek amacıyla bir soru, gönüllü turizmine katılıma teşvik etme ve edilmeye ilgili dört soru ankette yer almıştır.

Gençlerin gönüllü turizmine katılımlarını etkileyen motivasyon unsurlarını ve katılım eğilimlerini belirlemeye yönelik ifadelerin yanısıra, gençlerin daha önceki gönüllü çalışmalar ve/veya gönüllü turizmi çalışmalarıyla ilgili deneyimlerini öğrenme amacıyla iki soru, yıl içerisinde tatile çıkma durumlarıyla ilgili bir soru ve katılımcıların yaşlarının ve cinsiyetlerinin bilinmesi açısından ise iki soruya yer verilmiştir.

Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılım eğilimleriyle ilgili ifadelerin ölçölmesinde beşli Likert ölçeği (5=Kesinlikle katılıyorum 1=Kesinlikle katılmıyorum) kullanılmıştır. Motivasyon unsurları ile ilgili ifadeler ise “5=çok önemli 1=hiç önemli değil” şeklinde yine beşli Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Yaş ile ilgili soru ise açık uçlu sorulmuştur. Araştırma kapsamında kullanılan anket formu ekte yer almaktadır (Ek 1).

Araştırma alanı olarak sečilene ve üniversiteli gençlerin yoğun olarak ikamet ettiği ve son yıllarda turizm hareketliliğinin giderek arttığı Eskişehir ilinde yer alan Osmangazi Üniversitesi (OGÜ) ve Anadolu Üniversitesi'nde (AÜ) okuyan örgün öğrenim lisans öğrencileri, anketin uygulanacağı evreni oluşturmaktadır. OGÜ'de okuyan örgün öğrenim lisans öğrenci sayısı 20.849, AÜ'de okuyan örgün öğrenim lisans öğrenci sayısı ise 23.443'tür (Bu veriler her iki üniversitenin Öğrenci İşleri Dairesi

Başkanlığı'ndan elde edilmiştir). Evrende yer alan toplam örgün öğrenim lisans öğrenci sayısı 44.292'dir. Belirlenen araştırma evrenine ulaşılmasının zaman, maliyet, kontrol ve enerji açısından oldukça güç olması nedeniyle (Ekiz, 2009: 103), niceliksel araştırma yöntemleri içinde önemli bir yeri olan örnekleme sürecine başvurulmuştur (Özel, 2010: 118).

Seçilecek örneklemin büyüklüğü evrenin büyüklüğüne, ne kadar homojen olduğuna ve araştırmanın başında kabul edilen hata düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Evrendeki birey sayısının bilindiği durumlarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için aşağıdaki formül kullanılmaktadır (Saruhan ve Özdemirci, 2011: 142):

$$n = \frac{N p q t^2}{\alpha^2 (N - 1) + t^2 p q}$$

Şekil 1. Örneklem Büyüklüğü Belirleme Formülü

- n: örneklem için gerekli birey sayısı
- N: Evrendeki birey sayısı
- p ve q: evrenin homojenlik seviyesi
- t: güven düzeyine karşılık gelen değer
- α : kabul edilen hata payı

Evrendeki birey sayısı 44.292, araştırmacının kabul ettiği hata payı 0,05'tir. 0,05 hata payına göre t değeri 1,96 ve evren homojen olmadığından p ve q değeri ise 0,5 olmalıdır (Saruhan ve Özdemirci, 2011: 142). Bu değerlere göre formülden elde edilen sonuç 381'dir. Diğer bir ifadeyle araştırma kapsamında en az 381 kişiye anket uygulanmalıdır.

Anketin uygulandığı tarihlerde OGÜ ve AÜ'de okuyan örgün öğrenim lisans öğrencileri, kolayda örnekleme yoluyla araştırmaya dâhil edilmiştir. Kolayda örnekleme yönteminin esası, ankete cevap veren herkesin örneğe dahil edilmesidir. Denek bulma işlemi arzu edilen örnek büyüklüğüne ulaşıncaya kadar devam eder (Altunışık vd., 2004: 129).

Anketin, hedef kitle tarafından doğru şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmek ve kullanılan ölçeğin geçerli ve güvenilirliğini sınamak için pilot uygulamaya gerek duyulur (Kozak, 2014: 67). Pilot uygulama ile eksiklikler, yanlışlıklar, ifadelerdeki sorunlar, cevapların dağılımında olabilecek hatalar önceden fark edilebilir. Bu bağlamda, 24-28 Şubat 2014 tarihleri arasında 17-25 yaş arası 38 örgün öğrenim lisans öğrencisi üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve ölçeğin içsel tutarlılığı değerlendirilmiştir. İçsel tutarlık analizinde en yaygın kullanılan yöntem Cronbach Alpha katsayısıdır (Altunışık vd., 2004: 115). Güvenirlik analizi ölçeğin tamamına yapılmıştır. Bu analiz sonucunda güvenirlilik katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha katsayısının 1,0 olması güvenirlilik için her zaman daha iyi olmasına karşın, 0,8'in üzerinde olması da ölçeğin güvenirliliğinin çok yüksek olduğunu göstermektedir (Sekaran, 1992: 287).

Üniversiteli gençlere yönelik alan araştırmasında, katılımı artırmak amacıyla anketler bizzat araştırmacı tarafından dağıtılıp toplanmıştır. 17 Şubat – 14 Mart 2014 tarihleri arasında yapılan araştırma sonucunda 403 anket toplanmıştır. Veri analizinden önce toplanan anketler kontrol edilmiş, hatalı ya da eksik doldurulan anketler kontrol edilmiş ve 384 anketin değerlendirmeye alınması uygun bulunmuştur. Bu sayı yürütülen analizlerin varsayımlarını karşılama ve örneklem büyüklüğü açısından kabul edilebilir sınırlar içerisindedir.

Toplanan anketlerde öncelikle üniversiteli gençlerin demografik özelliklerini, gönüllü projesine ve/veya gönüllü turizmine katılım durumlarını, yıl içerisinde tatile çıkma sayılarını ve gönüllü turizmine yaklaşımlarını belirlemek amacıyla sorulan soruların yanıtlarına *frekans analizi* yapılmıştır. Daha sonra, değişkenlerin ilişkilerinden yararlanılarak değişkenlerden daha az sayıda faktör belirlemek için, diğer bir ifadeyle her bir maddenin diğer hangi maddelerle gruplaştığını ve bu gruplara ne derece bağlandığını bulmak için yapılan *açıklayıcı faktör analizi* (Alpar, 2011: 281), üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımlarını etkileyen motivasyon unsurlarının boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla uygulanmıştır.

4.4. Kurumlara Yönelik Veri Derleme Aracının Hazırlanması

Gönüllü turizminin temel destekleyici kurumları yerel yönetimlerin ve STK'ların konuya yaklaşımlarının belirlenmesinde yararlanılacak veri derleme aracı, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu tür soru formu, konuyu açıklığa kavuşturacak biçimde, esnek ve çok detaylı olmayan sorulardan oluşur (Merriam, 2013: 87). Görüşme sorularının hazırlanmasında, alanyazından yola çıkarak, katılımcıların gönüllü turizmi ve gençlik turizmiyle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla, 10 soru oluşturulmuştur. Görüşme sorularının başkaları tarafından araştırmacının zihninde yer alan şekilde anlaşılmasından dolayı ilişkisiz yanıtlar alınabileceğinden (Türnüklü, 2000: 550), beş uzman kişiden görüş alınarak sorular son haline getirilmiştir. Ayrıca, görüşme sırasında verilen yanıtlara göre görüşülen kişilere yeni sorular da yöneltilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 169). Araştırma amaçlarına uygun olarak hazırlanan görüşme formu ekte (Ek 2) verilmiştir.

Nitel araştırmalarda nicel araştırmalarda olduğu gibi görüşülecek kişilerle ilgili belli bir sayıya ulaşma zorunluluğu söz konusu değildir. Bunun yerine, görüşülen kişilerin araştırmacının gereksinim duyduğu bilgi miktarını karşılayıp karşılamadığıyla ilgilenilmektedir. Bu nedenle de görüşülen kişi seçimi temsil edilebilirlik yerine, amaca dayalı gerçekleştirilmekte (Türnüklü, 2000: 548; Punch, 2011:183), kişilerin araştırma konusu ile olan ilgisi dikkate alınmaktadır (İslamoğlu, 2011: 189). Bu anlamda, Eskişehir ilinde belirli turizm ve sürdürülebilirlikle ilgili değerlere sahip olarak Büyükşehir, Odunpazarı, Tepebaşı, Çifteler, Seyitgazi, Sivrihisar, Han olmak üzere yedi yerel yönetim alanı belirlenmiştir. Bu alanlardan Büyükşehir Belediye ile Tepebaşı Belediye yetkilileri zaman kısıtı nedeniyle görüşmeyi kabul edemediğinden, adı geçen diğer alanlardan birer kişi olmak üzere toplam beş yerel yönetim yetkilisi ile görüşülmüştür. Ayrıca buna ek olarak Turizm İl Müdürlüğü'nden bir kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. STK'larla ilgili olarak ise Eskişehir il merkezinde faaliyet gösteren çok sayıda STK bulunmasına karşın, bunların büyük kısmının etkin olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle, görüşme yapılacak olan STK'lar amaca uygun olarak seçilmiş ve toplam altı STK'ya görüşme talebi iletilmiştir. Bunlardan üç yetkili görüşme talebine olumlu yanıt vermiştir. Görüşme talebine olumlu yanıt veren STK'lar SKAL, AEGEE ve Gönüllü Toplumsal Hizmetler Klübü'dür. Buna göre, toplam 9 kişi ile

görüşme gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler, Şubat-Nisan 2014 arasında randevu alınarak, görüşülen kişilerin ofislerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, 35 dakika ile 56 dakika arasında değişirken, ortalama görüşme süresi 42 dakikadır. Görüşülen kişilerin izni ile görüşmeler ses kaydına alınmış ve daha sonra yazılı metin haline getirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin kodlanması ve temel profil bilgileri Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. Görüşme Yapılan Kişilerin Kodları ve Temel Profil Bilgileri

Görüşülen Kişinin Kodu	Kurumu	Yaşı	Cinsiyeti
G1	Seyitgazi Belediye başkanlığı	54	Erkek
G2	STK (AEGEE)	23	Erkek
G3	STK (Gönüllü Toplumsal Hizmetler Klübü)	24	Erkek
G4	Han Kaymakamlığı	37	Erkek
G5	Odunpazarı Belediye Başkanlığı	53	Erkek
G6	Çifteler Belediye Başkanlığı	48	Erkek
G7	Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	54	Erkek
G8	STK (SKAL)	38	Kadın
G9	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	29	Kadın

Görüşme tekniğinin ait olduğu nitel araştırma yöntemlerinde geçerlik ve güvenilirlik kavramı, daha çok nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan farklı içerik ve anlamdadır. Nicel araştırma yöntemlerinde geçerlik ve güvenilirlik kavramı çalışmada kullanılan ölçme aracına ilişkin bir kavramdır. Nitel araştırma yöntemlerinde ise veri toplamak için bir ölçme aracı yerine araştırmacı kullanıldığı için geçerlik ve güvenilirlik kavramı araştırmacıya ilişkin olarak kullanılmaktadır (Türnüklü, 2000: 550). Bu bağlamda görüşmelerin geçerliği ve güvenilirliğinin sağlanması açısından araştırmacı bazı noktalara dikkat ederek görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Dikkat edilen noktalardan biri, görüşmelerin yüz-yüze gerçekleştirilmesidir. Çünkü yüz-yüze yapılan görüşmelerden elde edilen veriler sağlam bir temele dayanmış olmaktadır (Türkdoğan ve Gökçe, 2012: 330).

Dikkat edilen diğer bir husus, görüşmeler sırasında görüşülen her bir kişiye soruların aynı sözcüklerle aynı şekilde sorulmaya çalışılmasıdır. Çünkü aynı sorular aynı sözcüklerle ve aynı biçimde sorulmadığı takdirde, farklı kişiler aynı soruyu farklı

anlayıp kendi özgün anlamlandırmalarına göre yanıtlayabilmektedirler (Türnüklü, 2000: 550).

Yazılı metne aktarılan sözel bilgilerin doğruluğu ve kesinliği, araştırmanın bütünü için temel oluşturduğundan (Türnüklü, 2000: 553), ses kayıtlarının aktarma sürecine dikkat edilmiş ve kayıtlar üzerinde herhangi bir oynama yapılmadan, sorulara verilen yanıtlar değiştirilmeden aktarılmıştır. Yalnızca konuşma sırasında kurulan devrik cümleleri anlaşılır hale getirmek için düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde, *görüştürmeden elde edilen benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi süreci*, olarak tanımlanan *içerik analizinden* yararlanılmıştır. İçerik analizi ile gözden kaçan ya da önceden belirlenen başlıklar arasında yer almayan yeni kavram ve kategoriler ortaya çıkartılmaktadır (Akbulut, 2012: 186-187).

İçerik analizinin ilk aşamasında veriler kodlanmaktadır. Kodlama, veri gruplarına etiketlerin, isimlerin veya nitelendirmelerin verilmesi işlemidir. Bu veri grupları tek bir kelime veya küçük ya da büyük veri kümeleri olabilir (Punch, 2011: 194). Kodlama veriler toplanmadan yapılabileceği gibi, toplanan verilerden çıkarılan kavramlara göre de yapılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 264). Bu çalışmada veriler elde edildikten sonra kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir.

Toplanan verilerin kodlanmasından sonra, verileri temel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar oluşturulmaktadır. Bu temalar birbirine benzer ve birbiriyle ilişkili olan kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 268). Araştırma kapsamında elde edilen verilerin kodlanmasından sonra birbiriyle ilişkilendirilen veriler temalar altında bir araya getirilmiştir.

İçerik analizinin son aşamasında ise elde edilen bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmalı, sonuçlar çıkarılmalı ve bu sonuçların önemi üzerinde durulmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 270).

5. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen veriler analiz edilmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Öncelikle ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesi açısından Cronbach Alpha katsayısına bakılmıştır. Alpha katsayısının 0,94 olduğu görülmüştür. Alpha değerinin 0,60 ile 0,80 olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2004: 632-633). Aşağıda, araştırma bulguları sırasıyla sunulmaktadır.

5.1. Üniversiteli Gençlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Demografik açıdan gençlerin yaş ve cinsiyetleri dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan gençler 17-25 yaş aralığındadır. Alanyazında gençlik turizmine katılanların 17-25 yaş aralığında olduğu belirtilmektedir (Oral, 1992: 126). Bu nedenle bu yaş aralığında olmayan gençler araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca araştırmaya katılan erkeklerin oranı (%57,3) kadınların oranına (%42,7) göre daha fazladır. Üniversiteli gençlerle ilgili elde edilen demografik veriler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Üniversiteli Gençlere Ait Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	N	%
Yaş aralığı	17-25 yaş	
	Toplam	384
		100,0
Cinsiyet	Kadın	164
	Erkek	220
	Toplam	384
		100,0

5.2. Üniversiteli Gençlerin Turizme ve Gönüllü Turizmine Katılım Durumları

Üniversiteli gençlere öncelikle herhangi bir gönüllü faaliyete ve gönüllü turizmine katılıp katılmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Tablo 7’de görüleceği gibi, araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin % 90’ından fazlası bu tür etkinliklerde yer almamıştır. Gönüllü turizmine katılmış olan gençlere (%6,8) karşın, gönüllülüğe dayalı bir projeye katılan gençlerin oranı biraz daha fazladır (%9,6). Gençlerin, bir yıl içinde ailevi ziyaretler dışında tatile çıkma sıklığına verdiği yanıtlara bakıldığında, en fazla grubu yılda bir kez tatile çıkanlar (%37,5) oluşturmaktadır. Tatile çıkmayan (%23,4) ve yılda

iki kez (%24,0) çıkanların oranı birbirine yakınken, yılda 3 ve üzerinde tatile çıkanların oranının (%15,1) en az olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Üniversiteli Gençlerin Gönüllü Faaliyetlere Katılımı ve Yıl İçerisinde Tatile Çıkma Durumlarıyla İlgili Bulgular

	Cevaplar	n	%
Gönüllü projesine katılım durumu	Evet	37	9,6
	Hayır	347	90,4
	Toplam	384	100,0
Gönüllü turizmine katılım durumu	Evet	26	6,8
	Hayır	358	93,2
	Toplam	384	100,0
Yıl içerisinde ailevi ziyaretler hariç tatile çıkma sayısı	Çıkmıyorum	90	23,4
	1 kez	144	37,5
	2 kez	92	24,0
	3 ve üzeri	58	15,1
	Toplam	384	100,0

Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımlarıyla ilgili genel eğilimlerini belirlemek amacıyla sorulan sorularla ilgili bulgular sayısal ve yüzdesel dağılım olarak Tablo 8’de yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin yarısından fazlasının (%40,1 + %19,0) gönüllü turizmine katılmak istediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Gençlerin yine büyük bir kısmının gönüllü turizmine katılım konusunda ailelerinin ve arkadaşlarının kendilerini destekleyeceklerini düşündükleri ve kendilerinin de gönüllü turizmi konusunda başka kişileri teşvik etme görüşüne katıldıkları görülmektedir. Buna karşın, gençlerin gönüllü turizmine katılım konusunda STK ve üniversite gibi kurumların kendilerini teşvik edeceği görüşüne katılım oranları nispeten daha azdır. Ayrıca, Tablo 8’deki bulgulardan izlenebileceği gibi, gönüllü turizmine katılımı ile ilgili genel eğilimler açısından “*ne katılıyorum ne katılmıyorum*”a verilen yanıtların azımsanmayacak ölçüde olması, gençlerde konuyla ilgili kararsızlık, bilgi yetersizliği ya da çekince gibi çeşitli etkenlerden kaynaklı durumu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Tablo 8. Üniversiteli Gençlerin Gönüllü Turizmine Katılıma Yönelik Genel Eğilimleriyle İlgili Bulgular

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Ne katılıyorum Ne katılmıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Gönüllü turizmi deneyimine katılmayı isterim.	73	19,0	154	40,1	104	27,1	31	8,1	22	5,7	384	100,0
Başkalarını gönüllü turizmi deneyimine katılmaları konusunda teşvik ederim.	57	14,8	145	37,8	120	31,2	41	10,7	21	5,5	384	100,0
Ailem gönüllü turizmi deneyimine katılmama teşvik eder.	64	16,7	136	35,4	109	28,4	53	13,8	22	5,7	384	100,0
Arkadaşlarım gönüllü turizmi deneyimine katılmama destekler.	72	18,8	155	40,4	113	29,4	29	7,6	15	3,9	384	100,0
Diğer kişi ve kurumlar (yerel yönetimler, üniversite, STK'lar vb.) gönüllü turizmi deneyimine katılmama teşvik eder.	62	16,1	127	33,1	130	33,9	44	11,5	21	5,5	384	100,0

5.3. Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmüne katılmalarını etkileyen motivasyon unsurlarının boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla verilere açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında yapılan açıklayıcı faktör analizi üç kez yinelenmiştir. İlk uygulanan açıklayıcı faktör analizinde 5, 6, 14 ve 19. maddelerin birden fazla faktörün altında yer aldığı ve faktör yüklerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür. Birden fazla faktörle ilişkili olan (binişik) ifadeler çıkarılmalıdır (Şencan, 2005: 364). Bu durumda bu maddeler çıkarılarak açıklayıcı faktör analizi tekrarlanmış ve tekrarlanan analiz sonucunda 13. maddenin de birden fazla faktörün altında yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle bu madde de çıkarılmıştır. Çıkarılan maddelerden sonra 20 ifadeye sahip olan ölçeğe son kez açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan son açıklayıcı faktör analizinden önce verilerin açıklayıcı faktör analizi için uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Bu amaçla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. Bu değer 0,93 olduğu görülmüştür. KMO değerinin 0,5'ten büyük olması, girdilerin homojen olduğunu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin açıklayıcı faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Daha sonra veriler arasında ilişki olup olmadığının ortaya konması amacıyla Bartlett Küresellik

Testi (Bartlett's Test of Sphericity) yapılmış, sonucun anlamlı olduğu ve ifadeler arasında ilişki olduğu görülmüştür ($X^2=44054,000, p=0,000<0,05$). Son olarak anti-image correlation matrisinde yer alan her bir sorunun açıklayıcı faktör analizine uygunluğunu gösteren değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerden 0,50'nin altında kalan maddeler çıkarılmalıdır (Saruhan ve Özdemirci, 2011: 163-164). Tabloya bakıldığında 0,50'nin altında kalan madde olmadığı görülmüştür.

Yapılan son açıklayıcı faktör analizinde açıklanan toplam varyans tablosuna bakıldığında değişkenlerin 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın %18,86'sını, ikinci faktör %17,30'unu, üçüncü faktör %16,64'ünü ve dördüncü faktör ise %11,73'ünü açıklamaktadır ve ayrıca, bu 4 faktörün ölçeğin toplam %64,5'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. En son yinelenen faktör analizi Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Faktör ve Önergeler	Faktör Yükleri				Özdeğer
	1	2	3	4	
Fedakârlık					8,965
25. Toplumun farklı kesimlerine yardım etmek.	,750				
23. Zor bir görevi başarmak.	,719				
20. Topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirmek.	,702				
22. İnsani değerler hakkında düşünmek.	,683				
24. Toplumda farklılık yaratmak.	,659				
21. Aktivitelerini desteklediğim bir kurumla çalışmak.	,618				
Özerklik					1,633
9. Bağımsız olmak.		,715			
15. Aile ilişkilerimi güçlendirmek.		,692			
12. Kişisel kariyerimi geliştirmek.		,659			
8. Bir hayalimi gerçekleştirmek.		,640			
10. Kişisel ilgi alanlarımı geliştirmek.		,625			
16. Arkadaşlık ilişkilerimi güçlendirmek.		,622			
Gündelik hayattan uzaklaşma					1,305
2. Huzuru bulmak.			,802		
3. Günlük stresten uzak olmak.			,759		
1. İyi zaman geçirmek.			,715		
4. Hayatımı anlamlı kılacak faaliyetler gerçekleştirmek.			,610		
7. Farklı bir deneyim yaşamak.			,598		
Farklı insanlar tanıma					1,005
18. Farklı kültürlerden insanlarla bir arada bulunmak.				,775	
17. Diğer gönüllü turistlerle ilişkiler geliştirmek.				,795	
11. Belirli bir bölgeyle ilgili bilgimi arttırmak.				,512	
Açıklanan varyans (%)	18,8	17,3	16,6	11,7	64,5*
Cronbach's Alpha güvenilirlik Katsayısı	0,88	0,86	0,84	0,75	0,85**

* Açıklanan toplam varyans

** Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı

KMO: 0,93

BTS: $X^2=44054,000, p=0,000<0,05$

Tablo 9’da da görüldüğü gibi, ölçek dört faktörlü bir yapıya sahiptir ve faktörlerin isimlendirilmesinde faktör yükü en fazla olan ifade temel alınmıştır (Çokluk vd., 2012: 205). Bu 20 ifadeden altısı *fedakârlık* faktöründe, altısı *özerklik* faktöründe, beşi *gündelik hayattan uzaklaşma* faktöründe ve üçü *farklı insanlar tanıma* faktöründe toplanmıştır.

Faktörlerin Cronbach’s Alpha güvenilirlik değerleri, 0,75 ile 0,88 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı ise 0,85 olarak hesaplanmıştır. Açıklanan varyansın oranı açısından incelendiğinde, ilk sırayı *fedakârlık* boyutunun aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla; *özerklik*, *gündelik hayattan uzaklaşma* ve *farklı insanlar tanıma* boyutları izlemektedir. Lee (2011)’in çalışmasında altı faktör elde edildiği daha önce de belirtilmişti. Asıl ölçekte yer alan *merak* ve *kendini gerçekleştirme* boyutları bu çalışmada elde edilen sonuçlar arasında değildir. Asıl çalışmada anketin uygulandığı grubun “yetişkinler” olması, Türkiye’nin farklı sosyo-kültürel özellikleri ve gönüllü turizmi faaliyetlerinin Eskişehir’de çok yeni olması gibi etkenler, bu çalışmada faktörlerin dört boyutta ortaya çıkma nedenleri olarak yorumlanabilir.

Eskişehir’de bulunan üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımını sağlayan motivasyon unsurları belirlenip, boyutlandırıldıktan sonra, gönüllü turizminin temel destekleyici kurumları ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi bulguları aşağıda yer almaktadır.

5.4. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Görüşme metinlerinin incelenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde öncelikle verilere açık kodlama uygulanmış ve veri birimi olarak sözcük ya da sözcük grupları dikkatle incelenmiştir. Benzer ifadeler bir araya getirilerek sınıflama yapılmıştır. Verilerin kodlama ve sınıflandırmasında bir turizm uzmanının görüşlerine başvurulmuş, daha sonra araştırmacıyla karşılıklı yapılan değerlendirme ile sınıflandırma konusunda görüşbirliği sağlanmıştır. Nitel araştırmaların bulgularının sunulmasında, araştırmacılar tarafından sıkça kullanılan *doğrudan alıntılara* (Yıldırım

ve Şimşek, 2013: 304) da bu araştırma kapsamında yer verilmiştir. Bu doğrultuda içerik analizi bulguları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 10. Gönüllü Kavramıyla İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık									
		G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Gönüllü kavramı										
Kişiye ve topluma katkı sağlar	4		X	X	X		X			
Önemli bir kavram	3			X		X	X			
Gönüllülük esasına dayanan faaliyetler başarılı olur	2			X		X				
Gelişmesi için sivil toplum bilinci olmalı	2		X		X					
Kurumlar destek vermeli, imkân sağlamalı	1					X				
Türkiye’de yaygın değil	1		X							
Refah seviyesiyle doğru orantılı gelişir	1		X							
Zor durumda olan insanların hayata bağlanmalarını sağlar	1			X						
Türkiye’nin gelişmişlik düzeyine katkı sağlar	1		X							
İnsanları materyalist çıkarıcı düşüncelerden uzaklaştırır	1				X					
Merhamet duygularını geliştirir	1				X					
Fedakârlık yapmaya iter	1				X					
Toplumsal barışa katkı sağlar	1				X					

Gönüllü turizminin temelini oluşturan gönüllü kavramıyla ilgili sorulan soruya verilen yanıtlarda bu kavramın önemli olduğu, gönüllü çalışmaların kişiye ve topluma katkı sağladığı görüşülen yetkililer tarafından en sık vurgulanan kavram olmuştur. Ayrıca, G3 ve G5 gönüllü olarak yapılan çalışmaların her daim başarılı olacağını belirtmişlerdir.

G2, “Gönüllü faaliyetler ülkemizde yeterince bilinen bir şey değil. İnsanlar gönüllü bir şeyler yapmanın boş iş olduğunu düşünüyorlar. Çünkü gönüllü bir şeyler yapmak için ülkedeki refah seviyesinin yüksek olması gerekiyor” diyerek, refah düzeyi ile gönüllülük ilişkisine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yine G2 ve G4 gönüllü çalışmaların gelişmesi için sivil toplum bilincinin olması gerekliliğini savunmuşlardır. Yine G2, gönüllü çalışmaların “Türkiye’nin gelişmişlik düzeyine katkı sağlayacağını” belirtirken, G3de “zor durumda olan insanları hayata bağladığı”nı vurgulayarak gönüllülüğün

önemli katkısını ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak, G4 “Bu çalışmaların insanları materyalist çıkarıcılık anlayışından kurtararak hümanist bir dünya görüşüne yönlendirdiğini düşünüyorum. Gönüllü faaliyetler insanların merhamet duygularını geliştiren, fedakârlıkta bulunmaya yönlendiren aktivitelerdir” şeklinde gönüllü faaliyetlerin sağladığı olumlu katkılarla ilgili görüşünü belirtmiştir.

Tablo 11. Gönüllü Turizmle İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Eskişehir’de gönüllü turizmi										
Eskişehir ili/ilçeleri gönüllü turizmi potansiyeline sahip	9	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Gönüllü turizmi Eskişehir ilinde/ilçelerinde geliştirilebilir	9	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Eskişehir’in gelişmesine katkı sağlar	9	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kurumların mutlak desteğiyle gelişebilir	5	X	X	X	X	X				
Yeni bir kavram	4		X	X			X	X		
İlk kez duydum	3			X			X	X		
Eskişehir’de istihdam yaratır	2		X					X		
Gençler için içinde olmalı	2								X	X
STK’lar için içinde olmalı	2								X	X
Kâr amacı güdülmüyor	1		X							
Pilot bölge uygulaması	1	X								
Gönüllüler ve kurumlar arası uzlaşısı	1						X			
Turizm ve gönüllülüğün birleştirilmesi çok önemli	1			X						
Toplumda sevgi ve iyi niyetin filizlenmesini sağlar	1				X					
Topluma ve kişiye değer katar	1								X	
Genelde üniversiteli gençler tarafından gerçekleştiriliyor	1				X					

Gönüllü turizmi kavramı ve bu kavramın Eskişehir’de geliştirilmesiyle ilgili olarak tüm yetkililer genel olarak “Eskişehir’in gönüllü turizmi potansiyeline sahip olduğu ve bu turizm türünün Eskişehir’de geliştirilebileceği”ni belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak G3 “Eskişehir güzel bir şehir... İnsanlar bu konulara çok duyarlı. Eskişehir’de gönüllü turizmi geliştirilebilir. Söylediğim gibi Eskişehir’de her şey geliştirilebilir. Bunun

üzerine neler yapılabilir düşünmek lazım” diyerek, Eskişehir’de gönüllü turizminin olumlu karşılanacağını ifade etmektedir.

Yetkililerden G3, G6 ve G7 gönüllü turizmi kavramını ilk kez duyduklarını, G2 ise gönüllü turizmi kavramının Türkiye’de çok yeni bir kavram olduğunu vurgulamışlardır. Bu açıdan özellikle, konuyu ilk kez duyduğunu belirten G7’nin sözleri ve konuya olumlu yaklaşımı dikkat çekicidir: *“Bu bahsettiğiniz olay ilk defa duyduğumuz bir olay ama aldığımız bilgiye göre çok çok güzel bir faaliyet. Şimdi ilk defa duyduğumuz için bu konuda bir düşüncemiz yoktu. Ama şimdi bunu sizden duyduktan sonra internette de araştıracağız. Avrupa’da nasıl yapılıyor hangi kuruluşlar için içinde. Eskişehir’de bu işi uygulama imkânı bulduğumuzda uygulama yönünde de adım atacağız.”*

Yetkililerin ifadelerinden yola çıkarak, genel olarak gönüllü turizminin Eskişehir’in gelişimine katkı sağlayacağını düşündükleri söylenebilir. Bununla ilgili olarak G4 *“Eskişehir’in sahip olduğu turizm potansiyelinin ne yazık ki yeterli derecede tanınmadığını düşünüyorum. Ulusal ölçekte insanlarımız maalesef sadece Eskişehir merkezi biliyor. İlçeler hiç tanınmıyor desek abartmış olmayız. Oysa konumu itibarıyla Eskişehir ilçeleri birbirinden pek çok farklılığı bünyesinde barındıran bir coğrafyayı oluşturuyor. Üzerinde oturduğumuz bu zengin potansiyel nedeniyle gönüllü turizminden Eskişehir’in, özellikle ilçelerinin çok istifade edeceğini düşünüyorum”* diyerek, Eskişehir’i genelinde gönüllü turizmi potansiyeli olduğunu vurgulamaktadır.

Yetkililerden G1, G2, G3, G4 ve G5 gönüllü turizminin Eskişehir’de geliştirilebilmesi için kurumların mutlak desteğinin olması gerektiğini savunarak, bu araştırmanın da temel savlarından biri olan kurumsal desteğin önemini desteklemektedirler. Buna ek olarak G8 ve G9 gönüllü turizmde özellikle ilk olarak STK’ların rol alması gerektiğini vurgulayarak STK’nın önemine dikkat çekmişlerdir. G6 da kurumlarla ilgili olarak, gönüllü turizminin yapılabilmesi için kurumlararası ve kurumlarla gönüllüler arasında karşılık uzlaşının önemli olduğunu belirtmiştir.

G8 ve G9 ise, henüz soru olarak yöneltilmese de, gönüllü turizmi faaliyetlerinde özellikle gençlerin rol alması gerektiğini vurgulamaları, gönüllü turizmi ve gençler

arasındaki ilişki açısından dikkat çekicidir. Bu açıdan G4 ise özellikle “*üniversiteli gençler*” kavramını kullanmış ve özellikle üniversiteli gençlerin gönüllü turizmi faaliyetlerindeki öneminden bahsetmiştir.

Gönüllü turizminin Eskişehir’etireceği katkılarıyla ilgili olarak G2 ve G7 bu turizm türünün Eskişehir’de ayrıca istihdam yaratacağını da ifade etmektedirler. Buna ek olarak G4 “*Toplumda sevgi ve iyi niyetin filizlenmesini sağlar*”, G8 ise “*topluma ve kişiye değer katar*” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Son olarak G3, turizm ve gönüllülüğün birleştirilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

Tablo 12. Rol Alabilecek Kurumlarla İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Kurumlar										
Belediyeler	9	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Büyükşehir Belediyesi	6	X	X	X		X	X		X	
Kaymakamlıklar	6		X		X	X	X		X	X
Valilik	5	X	X			X	X		X	
Üniversiteler	4	X	X				X		X	
Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı	3	X		X	X					
Özel şirketler	3			X	X				X	
TURSAB	2	X						X		
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2		X					X		
STK’lar (ETO, SKAL vb.)	2	X	X					X	X	
Gençlik ve Spor Bakanlığı	1		X							
Seyahat acentaları	1			X						
BEBKA	1				X					
Vakıflar	1				X					

Gönüllü turizmi için hangi kurumların desteğine ihtiyaç olduğu konusunda, tüm yetkililer, belediyelerin öncelikli rol alması konusunda görüşbirliği içindedir. Bu açıdan özellikle, Büyükşehir Belediyesi’nin destek vermesi gerektiğini vurgulanmıştır. Kaymakamlıklar ve valilik de yetkililerin üzerinde durduğu diğer kurumlardır. G2 ve G7 Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ve yine G2 Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın da katkı sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak G2 “*...benim aklıma ilk gelen Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı. Bu iki bakanlık birlikte hareket edebilir. Onların doğrudan ilgi alanına giren bir şey... Açıkçası gönüllülüğün teşvik edilmesi için devletin desteği şart. Çünkü imkânı olmayan kişinin bunları*

yapabilmesi imkânsız.” şeklinde devletin gönüllü turizmi içerisindeki desteğinin önemini vurgulamıştır.

Devlet kurumlarından sonra Eskişehir’de bulunan Osmangazi ve Anadolu Üniversiteleri’nin de bu konuya destek vermesi gerektiği önemle vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerin ve üniversitelerin desteğiyle ilgili olarak G1 “...olumsuzlukların önüne geçmek için üniversiteler titiz davranmalı. Bence proje ilk başta verimli başlar ve verimli devam ederse daha sonra güzel örnekler oluşturur. Ortak adım atılmalı. Tek taraflı hiçbir şey sağlıklı yürümüyor. Hem yerel yönetim hem üniversite ortak çağrıya çıkmalı. Yerel yönetim organizasyonu çocukların kalacağı yerleri vb. organize etmeli. Üniversite de doğru kişilerle bu işe başlayacak adımları atmalı.” şeklinde düşüncesini belirterek hem yerel yönetimlerin hem de üniversitelerin gönüllü turizmine verecekleri desteğin önemi üzerinde durmuştur.

Çalışma kapsamında görüşülen yetkililer devlet kurumlarının yanısıra STK’ların da bu konuda etkin olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. STK’lardan ise özellikle SKAL, TURSAB ve ETO üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu kurumların dışında BEBKA, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, çeşitli vakıflar, özel şirketler, seyahat acenteleri gibi kurumların da katkı sağlayabilecekleri vurgulanmıştır. Özel şirketlerin desteğiyle ilgili olarak G4 “Destek noktasında özel kurumlar bakımından Eskişehir şanslı bir il. İlimizde çok sayıda iş kolunda faaliyet gösteren çok büyük markalar mevcut. Bu firmalarla ortak yapılacak sosyal sorumluluk projeleri ve sponsorluk yollarıyla katkı sağlanabilir.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Tablo 13. Kurumların Gönüllü Turizmdeki Tutumları ile İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Kurumların gönüllü turizmdeki tutumları										
İşbirliği içinde hareket etmeleri	5	X			X	X		X		X
İyi bir planlama	2	X					X			
Kurumların bilinçlendirilmesi/egitim verilmesi	1	X								

Eskişehir’de gönüllü turizminin gerçekleşmesi için kurumların işbirliği içerisinde olması gerektiği yetkililer tarafından özellikle belirtilmiştir. Bununla ilgili olarak G5 “Öncelikle paydaşlar bir araya gelmeli karara varmalı. Tek bir soru gündeme gelmeli: Biz Eskişehir’deki üniversiteli gençleri nasıl değerlendirebiliriz? Bu valinin de katılımıyla bir toplantıda gündeme gelmeli; belediyeler, daire başkanları gerekirse TURSAB da katılmalı. Bu potansiyeli nasıl değerlendirebiliriz tartışılmalıdır.” şeklinde görüşünü belirterek, kurumlararası işbirliğinin önemi üzerinde durmuştur.

Kurumların gönüllü turizmi faaliyetlerin yürütülmesinde işbirliği içinde olmalarının gerekliliği üzerinde durulmasının yanısıra yetkililerden G1 ve G6, iyi bir planlamanın zorunluluğu üzerinde ve G1 buna ek olarak kurumların bilinçlendirilmesi ve kurumlara eğitim verilmesi üzerinde de durmuştur. G1 konuyla ilgili “Önemli olan yöneticileri bir eğitim programına alalım, başka türlü mümkün değil. Çünkü benimle birlikte başlayacaksınız. Seçimle birlikte benden sonra gelen arkadaşla yeniden başlayacaksınız. Diğer kurumlarda da aynı şekilde bu durum... Yani burada birkaç senede bir bu tür programlar yasal zorunluluk haline gelmez, ama inanıyorum insanlar kendini geliştirmek için bu tür programlara katılacaklardır. Kurgulanmış bir alt yapı olduğu için başa gelen arkadaş isteksiz olsa dahi, taban hareketiyle bu programlar devam eder.” şeklinde görüşünü aktarmıştır.

Tablo 14. Kurumların Katkılarıyla İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Kurumların sunabileceği imkânlar										
Ulaşım	5	X	X	X					X	X
Konaklama	5	X	X	X					X	X
Yiyecek-içecek	4	X	X	X					X	
Proje geliştirme	2				X				X	
Gönüllü Turizmi Merkezi	1				X					
Burs	1					X				
Fon sağlama	1					X				

Gönüllülerinin ulaşım, konaklama ve yiyecek-içecek gibi temel ihtiyaçları gönüllü turizmi faaliyetlerinin gerçekleşmesinde kurumlar kendilerinin ya da diğer kurumların sunabileceği çeşitli imkânlardan söz etmişlerdir. Burada, dikkati çeken, gönüllülerin

özellikle temel ihtiyaçlarının kurumsal bir destek kapsamında karşılanabileceğinin vurgulanmasıdır. Bununla ilgili olarak G2 şu sözleri dile getirmektedir “Gönüllü projeleri amatör bir futbol klübü olarak düşünelim. Amatör oyuncuların bile herhangi bir yere ulaşmaları, konaklamaları, yiyecek-içecekleri imkânlar doğrultusunda karşılanır. Gönüllülük de sonuçta amatör ruhla yapılan bir şey. Bu durumda o insanların ulaşmalarının sağlanması gereklidir. Yiyecekleri-içecekleri karşılanmalıdır. Konaklamaları karşılanmalıdır. Belediyeler, kaymakamlıklar, valilik yani devletin tüm kurumları bunda öncülük edebilir.”

Yetkililerden G4 ve G8 temel ihtiyaçları karşılamalarının yanısıra kurumların imkânlarını kullanıp, gönüllü turizmi projesi üreterek de gönüllü turizmi faaliyetlerine destek olabileceklerini belirtmişlerdir. Burs verme, fon sağlama ve gönüllü turizmi merkezinin kurulması gibi imkânlar da yetkililerce kurumların verebileceği destekler arasında gösterilmiştir.

Tablo 15. Üniversiteli Gençlerin Katılımıyla Gönüllü Turizmi Kapsamında Yapılabilecek Çalışmalarla İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık									
		G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek çalışmalar										
Restorasyon çalışmaları	5	X			X			X	X	X
Eğitim verme	4				X			X	X	X
Tanıtım çalışmaları	2		X			X				
Arkeolojik çalışmalar	2				X	X				
Çevre temizliği	2						X		X	
Sanatsal etkinlikler	2			X						X
Köy okullarının düzenlenmesi	1			X						
Kütüphane kurma	1			X						
Sosyal hizmetler	1				X					
Sağlık hizmetleri	1				X					
Tarım	1	X								
Çevre düzenleme	1	X								
Hayati tehlikesi bulunan çocukların dileklerini gerçekleştirme	1			X						
Hizmet sektörü	1						X			
Sportif etkinlikler	1									X
Engelliler için yapılacak çevre düzenleme çalışmaları	1								X	
Gönüllü rehberlik yapma	1								X	

Tablodan da görüldüğü gibi Eskişehir’de gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek faaliyetler arasında restorasyon çalışmaları ilk sırada, eğitim verme ise ikinci sırada yer almıştır. Örneğin G1, “Başlamış restorasyon çalışmalarına katılabilirler. Seyitgazide şu anda dört tane restorasyon projesi devam ediyor. Buralarda gönüllü olarak yer alabilirler.” şeklinde konuyla ilgili düşüncesini aktarmıştır. İkinci sırada yer alan eğitim verme çalışmaları yetkililerin üzerinde titizlikle durduğu bir konudur. Bununla ilgili olarak G9 “ilçede yaşayan halk pek çok konuda eğitimsiz ve bilgisiz. Gençler buraya gelse, özellikle anne-çocuk sağlığı, beslenme-diyet, kadın hastalıkları konusunda halkı bilinçlendirse çok büyük katkısı olur” şeklinde düşüncesini paylaşmıştır. Bunların dışında tabloda yer alan tanıtım çalışmaları ve sanatsal etkinlikler de yetkililer tarafından yapılabilecek çalışmalar olarak aktarılmıştır. Bununla ilgili olarak yine G9 “ilçelerde sosyal imkânlar çok kısıtlı. Oyunculuk bölümlerinde okuyanlar ya da müzik bölümünden öğrenciler buralarda konserler, tiyatro gösterileri düzenlese ilçe halkına çok büyük katkısı olur.” demiştir.

Tablo 16. Gönüllü Turizmde Üniversiteli Gençlerle İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Üniversiteli gençler										
Gençlerle birlikte yürüttüğümüz projemiz var	5	X	X	X		X			X	
Gönüllü turizmi gençlerle yürütülebilir	4				X			X	X	X
Motivasyonları yüksek	2					X			X	
İdealistler	2					X			X	
Aktifler	2					X			X	
Katılım gösterirler	1	X								
Her branştan öğrenci katılabilir	1	X								

Kurumların üniversiteli gençlerle birlikte yürüttükleri projelerle ilgili sorulan soruya dokuz yetkiliden beşi gençlerle proje yürüttükleri şeklinde cevap vermiştir. Gençlerin gönüllü turizmi faaliyetlerinde aktif olarak yer almaları konusunun üzerinde duran yetkililerin genel olarak gönüllü turizmi faaliyetlerinin gençlerle yürütülebileceğinin altını çizmeleri önemli bir bulgudur. Örneğin G5 “Bir dağ var, bu dağın içinde değerli bir maden var. Ben öğrencileri o madenler olarak görüyorum. Şu anda 60 bin öğrenci var diyor. Bu öğrencilere Eskişehir’de cafede çay içsinler, paralarını alalım diye bakıyoruz. Hâlbuki öğrenciler burada değerlendirilebilir. Her alanda

değerlendirilebilir. Üniversitede kaç tane bölüm varsa her bölüm kendi mesleki bilgileriyle Eskişehir'e katkı sağlayabilir” şeklinde değerlendirmede bulunarak, gençlerin verimli bir şekilde gönüllü turizmi faaliyetlerinde değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bunun yanısıra, yetkililerin gönüllü ve gençlerin daha aktif, daha idealist ve motivasyonlarının daha yüksek olmasından ileri gelerek, gönüllü turizmde daha iyi değerlendirilebileceklerini de sözlerine eklemiştir.

Tablo 17. Gönüllü Turizminin Üniversiteli Gençlere Katkılarına Yönelik Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Gençlerin gönüllü turizminden elde edecekleri kazanımlar										
Kariyere katkı	4		X		X	X		X		
Kişisel gelişim	3		X		X				X	
Boş zamanlarını/enerjilerini anlamlı bir şekilde değerlendirme fırsatı	3				X	X		X		
Sorumluluk bilincinin gelişmesi	2				X				X	
Maddi kazanç	2	X				X				
İşe yaramış olma hissini huzuru	2							X	X	
Yeni yerler görme	2							X	X	
Deneyim kazanma	1					X				
İnsanlarla kaynaşmak	1				X					
Folklorik özellikleri öğrenmek	1				X					
Ailelerine katkı	1					X				
Belli bir alanda uzmanlaşma	1				X					
Değerlerine değer katma	1								X	
Kendine olan güvenin artması	1								X	

Gönüllü turizmde katılan gençlerin elde edecekleri kazanımlarla ilgili olarak gençlerin bu sayede gelecekteki kariyerlerine katkı sağlayabilecekleri ilk sırada yer almıştır. Bununla ilgili olarak G4 “Gençlerin yaptığı bu çalışmalar daha sonra kendilerine bir birikim olarak katkı sağlar. Bazıları bu işlerde çalışmaya devam edebilirler. Kariyer için temel atmış olurlar.” demiştir. Bunun yanısıra kişisel gelişim ve boş zamanı ve enerjiyi anlamlı bir şekilde değerlendirme gönüllü turizmi faaliyetleri ile elde edilecek kazanımlar olarak yetkililer tarafından ikinci sırada değerlendirilmiştir.

Tablo 18. Üniversiteli Gençleri Motive Edecek Unsurlarla İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Gençleri motive edecek unsurlar										
Kazan-kazan	3					X			X	X
Maddi kazanç	3	X			X	X				
Etkinlikler	2		X				X			
Günlük ihtiyaçlarının karşılanması (yiyecek-içecek, konaklama, ulaşım)	2		X			X				
Gönüllülüğün doğru anlatılması/farkındalık yaratma	2			X					X	
Projenin yürütüldüğü yörenin çekici olması	2			X	X					
Sosyal ortamın yaratılması	1		X							
Fikirlerin özgürce paylaşılabilirdiği bir ortam yaratılması	1		X							
Takım ruhunun oluşturulması	1		X							
Kariyerleri için verilebilecek bir sertifika	1				X					
Ödüllendirme	1							X		

Gençleri gönüllü turizmine katılmaya motive edecek unsurların neler olabileceğine dair sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında *maddi kazancın* ve *kazan-kazan* kavramının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yetkililer, gönüllü turizmi faaliyetlerinden maddi kazanç sağlamanın gençleri motive edeceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte hem gönüllü turizmi faaliyetlerinin yapıldığı bölgeye sağlanacak katkı hem de bu faaliyetlere katılan gençlerin bireysel kazançları (maddi/manevi), diğer bir ifadeyle çift taraflı kazanç sağlanması (kazan-kazan) gençleri motive edecek başlıca unsur olarak belirtilmiştir. Bunların yanısıra gönüllü turizmi faaliyetleri sırasında yapılacak etkinlikler, günlük ihtiyaçların karşılanması, gönüllülüğün doğru anlatılması/farkındalık yaratma ve projenin yürütüldüğü yörenin çekiciliği de önemli unsurlardandır.

Tablo19. Gönüllü Turizmde Yerli Halk ile İlgili Verilerin İçerik Analizi

İfadeler	Sıklık									
		G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9
Yerli halk										
Gönüllü turizmde olumlu yaklaşırlar	4	X	X	X	X					
İmkânlarını sunarlar/destek verirler	4	X	X	X	X					
Bilinçlendirilmeli	2	X	X							
İlk uygulamayı görmeleri gerekiyor	1	X								
Başlangıçta sorunlar çıkabilir	1	X								

Yetkililer gönüllü turizmde dair yerli halkın tutumuna da değinmişlerdir. Yerli halkın bu faaliyetlere olumlu yaklaşacaklarını ve imkânlarını/desteklerini sunacaklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte G1 ve G2 yerli halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini eklemişlerdir. Ancak G1 başlangıçta sorunların olabileceğini ve yerli halkın destek vermesi için ilk uygulamanın olumlu sonuçlarını görmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bununla ilgili olarak “ilk etapta biraz söylenme biraz homurtu olur. Gelen çocuklar ile kuşak çatışması olur, önüne geçilmez.” ve “Ancak bir tane pilot uygulama bölgesiyle etkilerini insanlara göstermek lazım. Yani geniş alanda uygulayıp da koca köyü çıkmaza sokmaktansa dar bölgede pilot olarak bu uygulama diğer insanları da hem hazır hem de istekli hale getirecek” diyerek düşüncelerini aktarmıştır.

6. Tartışma ve Öneriler

Sosyal turizm için önemli yerleri olan gönüllü turizmi ve gençlik turizmi Türkiye'nin mevcut potansiyeline karşın yeterince ele alınmamaktadır. Gönüllü turizminin başlıca katılımcılarının gençlerden oluşması, turizme katılımı ilgili nihaî amaçlarının benzerlik göstermesi ve uygulamalarda kurumsal desteğin önemli rol oynaması nedeniyle, bu çalışmanın ana çatısını oluşturan gönüllü turizmi, gençlik turizmi ile birlikte ele alınmıştır. Gönüllü ve gençlik turizmi uygulamalarında ihtiyaç duyulan kurumsal destek boyutu ise yerel yönetim ile STK kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen Eskişehir, Türkiye'de genç nüfusun en yoğun olduğu illerin başında gelmesi, tarihi, kültürel ve sosyal çekiciliklerinin dikkat çekmesiyle turizm açısından hareketlenen bir il olması nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışmanın buraya kadar olan kısmında gönüllü ve gençlik turizminin temel aktörleri olarak gençler, yerel yönetim ve

STK'ların Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizmi ile ilgili yaklaşımları incelenmiş ve konuyla ilgili önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bu kısımda bulgular değerlendirilerek, gelecekteki uygulamalar açısından yararlı olabilecek öneriler üzerinde durulacaktır.

Araştırmaya katılan 384 üniversite öğrencisinin turizm hareketlerine katılım durumlarına bakıldığında, gençlerin ailevi ziyaretler dışında, yıl içerisinde %23,4'ünün hiç tatile çıkmadığı, %37,5'inin en az bir kez tatile çıktığı görülmektedir. Buna karşın, gençlerin yaklaşık dörtte üçü yılda en az bir kez turizm hareketlerine katılırken, çok az bir kısmının (%6,8) daha önce gönüllü turizmde yer aldığı görülmektedir. Ancak gençlerin önemli bir kısmı daha önce gönüllü turizmine katılmamış olsalar dahi bu faaliyetlere katılma konusuna olumlu yaklaşmaktadırlar. Üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılım konusunda kararsızlık ya da isteksizlik yaşayan gençlerin bu düşüncelerinin altında bilgi yetersizliği ve/veya ilgili örneklerin az olmasının da etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, gençler kurumların kendilerini gönüllü turizmine katılmaları için teşvik etmeleri konusuna da çok fazla katılmamaktadır. Bunun sebebi de kurumların (yerel yönetimler, STK'lar, üniversiteler vb.) konuya yeterince önem vermediklerinden ve/veya gençlerle iletişim kurma konusunda yetersiz olduklarından kaynaklı olabilir. Bu bağlamda, çeşitli sebeplerle turizme katılmayan gençleri motive ederek, gönüllü turizminin Eskişehir'de yaygınlaştırılmasını sağlamak için bu kurumlara daha çok görev düşmektedir. Gençleri gönüllü turizmine teşvik edecek bu kurumlar bir yandan gençlik turizminin de hareketlenmesini sağlayacaktır.

Gençlere yönelik alan araştırmasından elde edilen bulgular doğrultusunda Eskişehir'deki üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine katılımını sağlayan motivasyon unsurlarının alanyazındaki diğer çalışmalarda yer alan unsurlarla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Buna göre, üniversiteli gençleri motive eden unsurlar dört faktör altında toplanmıştır. Bu faktörler sırasıyla; *fedakârlık*, *özerklik*, *gündelik hayattan uzaklaşma* ve *farklı insanlar tanıma* olarak isimlendirilmiştir. Faktörlerin açıkladıkları varyans yüzdelerine bakıldığında, *fedakârlık* faktörünün (%18,8) öğrencilerin gönüllü turizmine katılım motivasyonlarını daha fazla açıklayan faktör olduğu görülmektedir. *Fedakârlık* faktörü altında yer alan maddelere bakıldığında topluma katkı sağlamanın gençler tarafından ön planda tutulduğu görülmektedir. Gönüllü turistlerin motivasyon

unsurlarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların (Jones, 2004; Söderman ve Snead, 2008; Lo ve Lee, 2011 gibi) sonuçlarıyla örtüşen bu bulgu, üniversiteli gençlerin pek çoğu daha önce gönüllü turizmine katılmamış olsa dahi gönüllü turizminin temelinde yatan insani değerlerin farkında olduklarını ve gönüllü turizmine katılmayı istemelerinin temel amacının başkalarına yardım etmek olduğunu göstermektedir.

Açıklanan varyans yüzdelerine göre, *özerklik* faktörü gençleri motive eden ikinci faktör olarak belirlenmiştir. Gönüllü turizmi yalnızca topluma değil, aynı zamanda gönüllü olan kişilere de önemli katkılar sağlamaktadır. Hayatlarına yeni başlayan üniversiteli gençler de gelecekle için kendilerini geliştirme, yeni çevre kazanma, ilişkilerini güçlendirme ve ailelerinden bağımsız bir şeyler yapma mutluluğunu elde edebilmek için gönüllü turizmini en iyi yol olarak görmektedirler. Elde edilen bu sonuç alanyazında yer alan diğer çalışmaları desteklemektedir (Jones, 2004; Coghlan, 2006; Söderman ve Snead, 2008; Broad ve Jenkins, 2008 gibi).

Alanyazında, günlük rutinden kaçmak ve huzur bulmak gibi unsurlar kişilerin gönüllü turizmine katılmalarını sağlayan motivasyon unsurları arasında yer almaktadır (Broad ve Jenkins, 2008; Sin, 2009; Chen ve Chen, 2011). Bu çalışmada da bu unsurlar *gündelik hayattan uzaklaşma* faktörü altında yer almakta ve alanyazındaki diğer çalışmaları desteklemektedir. Kısacası üniversiteli gençler, günlük hayatlarından uzaklaşmak, rahatlamak, eğlenmek gibi sebeplerle gönüllü turizmine katılmayı istemektedirler. Bu bulgu bazı gençlerin gönüllü turizmini, seyahat etmek ve dinlenmek için bir araç olarak düşündükleri şeklinde de yorumlanabilir. Ancak yine bu faktör altında yer alan "*hayatımı anlamlı kılacak faaliyetler gerçekleştirmek*" maddesi üniversiteli gençlerin seyahatin etmenin ötesine geçip, topluma ve/veya kendilerine katkı sağlayacak faaliyetlerde bulunmayı önemsediklerini göstermektedir. Çalışmada yer alan son faktör ise *farklı insanlar tanıma* faktörüdür. Bu faktör öğrencilerin sosyal etkileşime girme amacıyla gönüllü turizmine katılmak istediklerini göstermektedir. Yeni kültürleri tanımak, diğer gönüllülerle tanışmak gibi motive edici unsurlar yine alanyazındaki diğer çalışmalarla örtüşmektedir (Wearing, 2001; Coghlan, 2006; Lo ve Lee, 2011 gibi).

Alan araştırmasının ikinci aşamasında yürütülen görüşmelerde, Eskişehir’de yerel yönetim ve STK’ların gönüllü ve gençlik turizmi uygulamalarında yararlı olabilecek önemli bulgulara rastlanmıştır. Genel olarak bakıldığında, yetkililere göre öncelikle gönüllü turizminin temel dinamiği olan gönüllülük kavramının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bunun altında hem kişiye hem de topluma katkı sağlayan gönüllü faaliyetlerin genellikle olumlu sonuçlar verdiği düşüncesinin yattığı söylenebilir. Gönüllülük bilincinin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Eskişehir’de bir kültür haline gelebilmesi için ise önce bu konudaki bilinç geliştirilmelidir. Bireysel çabalar bir yana, burada kurumlara da önemli görevler düşmektedir. Kurumsal destekler ve uygulamalarla öncelikle gönüllülük bilincinin yaygınlaşmasını sağlamak gönüllü turizmi için uygun zemini hazırlayabilir.

Kurum yetkililerinin gönüllü turizmiyle ilgili düşüncelerine bakıldığında, gönüllü kavramının bilinmesine karşın, gönüllü turizminin fazla bilinmeyen ve yeni bir kavram olduğu görülmektedir, hatta üç yetkilinin konuyu ilk kez duyduğunu ifade etmesi oldukça dikkat çekicidir. Ancak, yapılan açıklamanın ardından, yetkililerin tamamının gönüllü turizminin Eskişehir’de geliştirilebilir olduğunu düşündükleri görülmektedir. Gönüllüğün bir turizm türü olarak uygulandığını ilk kez duyduğunu ifade eden bir yetkilinin konuyla yakından ilgilenmesi ve araştıracaklarını ifade etmesi de olumlu bir yaklaşımdır. Ayrıca, gönüllü turizminin çok yeni bir kavram olması ve Eskişehir’de gönüllü turizmi ile ilgili uygulamanın bulunmaması konuyla ilgili yetkililere eğitim verilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Gönüllü turizminin amacının anlatılması ve kurumlarda farkındalık yaratılması amacıyla verilecek eğitimlerde, gönüllü turizminin planlanmasının, yürütülmesinin, koordinasyonun nasıl yapılacağı ile ilgili de pek çok çalışma gerçekleştirilebilir.

Eskişehir’in merkeziyle öne çıkmasına karşın, il kapsamında gerçekleştirilebilecek uygulamaların olduğu ifade edilmektedir. Henüz gönüllü turizmi kavramı sorgulanırken, bazı yetkililerin kurumsal desteğe ihtiyaç olduğunu ve bu tür uygulamalarda gençlerin yer almasının önemini ifade etmeleri de dikkat çekicidir. Buna göre, yetkililerin gönüllü turizmine genel olarak olumlu yaklaşıkları, Eskişehir’de uygulanabileceğini ve yararlı olacağını düşündükleri söylenebilir.

Görüşmelerden elde edilen çarpıcı bulgulardan biri, daha önce vurgulandığı gibi, gönüllü turizminin gençlerle yapılabileceğinin ifade edilmesidir. Yetkililere göre, Eskişehir’de üniversiteli genç yoğunluğunun olması, bu gençlerin büyük oranda bireysel ve toplumsal çabalarla ilgili yüksek motivasyonlu, idealist ve aktif olması önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle, Eskişehir’de gönüllü turizmine katılımın görece kolay olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, sosyal imkanları kısıtlı olan bu gençler, gönüllü turizmi aracılığı ile turizm hareketliliğine dahil olduklarında buna bağlı olarak gençlik turizminin gelişmesinin de önü açılabilecektir.

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre üniversiteli gençleri gönüllü turizmine katılmaya motive edecek unsurlardan bazıları, maddi kazanç sağlama, temel ihtiyaçlarının karşılanması, ödüllendirme ve gidilecek yörenin çekici olması gibi gençlere bireysel fayda sağlayacak unsurlardır. Eskişehir’de gönüllülük ve gönüllü turizmi bilincinin yerleşmemiş olmasından dolayı, öncelikle toplumun değil bireyin çıkarları daha ön planda tutularak gönüllü turizmine katılımın artırılacağı öngörülmektedir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi gençler bireysel kazanımlardan çok fedakârlık yapmayı ve topluma katkı sağlamayı daha ön planda tutmaktadırlar. Yetkililerin, gençlerin konuyla ilgili önceliklerini tam olarak kestirememeleri, gençlerle daha çok iletişim kurmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü gençlerin talepleri gönüllü turizminin gelişmesi açısından önemlidir.

Yetkililere göre, gönüllü turizminin en önemli özelliklerinden biri de toplumun yanısıra bireye olan katkılarıdır. Hayatlarını yeni şekillendirmeye başlayan üniversiteli gençler, Eskişehir’de gönüllü turizmine katılarak boş zamanlarını ve enerjilerini anlamlı faaliyetlerde değerlendirecek, deneyim kazanacak ve gelecekteki kariyerleri için önemli bir adım atmış olacaklardır. Bunun yanısıra, kişiliklerine katkı sağlamak kendilerine olan güvenlerini de artıracaktır. Yeni yerler ve insanlar tanımak ise hayata bakışaçılarını genişleterek, farklılıklara daha anlayışlı olabilmelerini sağlayacaktır.

Eskişehir’de gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek faaliyetlerin başında restorasyon, tanıtım, arkeolojik çalışmalar ile eğitim alanındaki çalışmalar gelmektedir. Bu anlamda, özellikle Eskişehir’in Frigya bölgesi içinde yer almasına karşın, yeterince

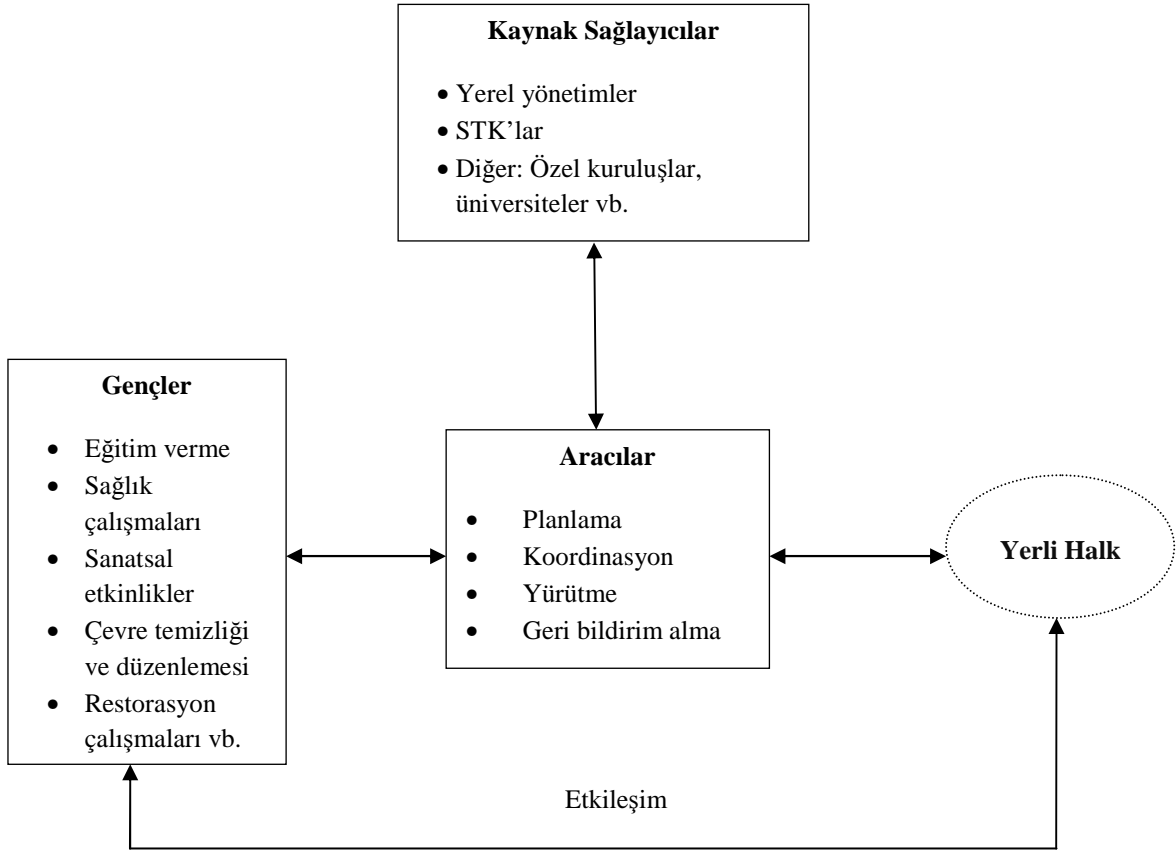
tanınmadığı ve bununla ilgili turizm arzının da yeterli olmadığı düşünüldüğünde, gönüllü turizmi bu konuda bir başlangıç oluşturabilir. Gönüllü turizmi kapsamında yapılabilecek çalışmalar arasında bir diğer öneri özellikle ilçelerdeki imkânların sınırlı olmasından dolayı kadınlara ve çocuklara yönelik yapılacak eğitim çalışmaları yer almaktadır. Kadın ve çocuk sağlığı, yaşlı bakımı gibi alanlarda verilecek eğitimler yerli halka önemli katkılar sağlayacaktır. Bunun yanısıra, rekreasyon imkânları da kısıtlı olan yerli halk için yapılacak sanatsal etkinliklerin önerilmesi de dikkat çekicidir. Buna göre, gönüllü turizmi sadece mevcut sorunların giderilmesi değil, toplumsal ve bireysel gelişmenin çok yönlü alanlarına hizmet edecek biçimde ele alınabilir. Sanatsal faaliyetleri veya eğitim faaliyetlerini gerçekleştirecek olan ilgili bölümlerde okuyan üniversiteli gençler, bu faaliyetler aracılığıyla yerli halkla daha çok iç içe olabilirler. Böylece karşılıklı anlayış ve hoşgörü ortamı yaratılarak, başlangıçta yerli halk ile üniversiteli gençler arasında oluşabilecek anlaşmazlıklar bertaraf edilebilir.

Gönüllü turizminin hayata geçebilmesi için kurumların, başta belediye olmak üzere, bakanlık desteği, yerel yönetimler ve STK'ların, Eskişehir'de yer alan iki üniversitenin destek vermesinin ve işbirliği yapmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, özel kuruluşların da sponsorluk gibi desteklerinin de alınabileceği ifade edilmiştir. Gönüllü turizminin uygulamasına getirilen pilot bölge önerisine dayanarak, öncelikle seçilecek bir alanla başlamanın, diğer alanlara örnek teşkil edeceği söylenebilir. Yapılan görüşmelerde ortaya çıkan bir başka boyut yerli halktır. Gönüllü ve gençlik turizminde yerli halkın yaklaşımı önemlidir. Bu konuda öncelikle yerli halkın bilinçlendirilmesi gerektiği, ancak genel olarak olumlu yaklaşacakları düşünülmektedir. Yerli halkın özellikle gönüllü turizminin olumlu sonuçlarına yakından tanıklık ettikçe, daha istekli olup daha çok destek verecekleri düşünülmektedir.

Kurumsal yetkililer, gönüllü turizmde genç katılımcıların ulaştırma, konaklama ve yiyecek-içecek gibi temel ihtiyaçlarının kurumsal destekle karşılanma ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Yetkililerin kurumsal destekleyici rollerinin farkında olmaları, bu çalışmanın da ana savlarından biri olması açısından önemlidir. Yetkililerin çoğu, gönüllü turizmi projelerinde katılımcıların temel ihtiyaçlarının dikkate alınmasını ve planlanmasını önermektedir. Ayrıca, kurumların işbirliği yapmasının sıkça

vurgulanması, bu konuda ihtiyaç duyulan koordinasyonu vurgulaması açısından önemlidir. Gönüllü turizmiyle ilgili olarak doğrudan kurumların proje geliştirebileceği ve fon sağlamada rol alabilecekleri de görülmektedir. Ancak, burada dikkati çeken önemli bir husus, kurumların doğrudan uygulamayı yürüteceklerinin belirtilmemesidir. Özellikle, Gönüllü Turizmi Merkezi gibi bir merkezî örgüt önerisi de, bu tür turizm uygulamalarında aracı/yürütücü kurumlara duyulan ihtiyacın bir göstergesi olarak düşünülebilir. Benzer şekilde, TÜRSAB'ın destek vermesiyle acenta faaliyetlerinin önemine dikkat çekilmektedir. Bu noktada özellikle, kurumların belli yasal çerçevede hareket etme zorunluluğunun da dikkate alınması ve bu nedenle, arz sağlama ve koordinasyon rolleri üstlenebilseler de, bütün projenin yürütülmesine yönelik kısıtlarının olabileceği dikkate alınmalıdır. Bilindiği gibi, gelişmiş ülkelerde gerek gönüllü turizmi gerekse gençlik turizmine yönelik uzmanlaşmış acentalara rastlanabilir. Özellikle, gönüllü turizmde bu tür aracı kurumlara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak Türkiye'de henüz yurtdışı odaklı gençlik turizmiyle ilgili az sayıda acenta örneğine rastlansa da, gönüllü turizmine yönelik acentaya rastlanmamaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalarda, Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizminin başlıca aktörleri olarak gençler ve yerel yönetimler ve STK'ların yaklaşımlarıyla ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan üniversiteli gençlerin büyük oranda gönüllü turizmine katılım konusunda istekli oldukları görülürken, kurum yetkililerinin de genel olarak olumlu yaklaştıkları söylenebilir. Buna göre, Eskişehir'de gönüllü ve gençlik turizmi için Şekil 2'deki gibi bir uygulama önerisi getirilebilir.

Şekil 2. Gönüllü ve Gençlik Turizmi İçin Bir Uygulama Önerisi

Elde edilen bulgular değerlendiriliğinde, gönüllü ve gençlik turizminde, gençlerin gönüllü turizmi bölgesiyle bir araya getirilmesinde, bir aracıya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Dünyada gayri resmî gönüllü turizmi hareketlerine rastlansa da, Türkiye gibi bu konunun henüz yeni olduğu bölgelerde, kurumsal düzeyde desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, söz konusu aracının kurumsal yetkisi olan bir kişi ya da dernek, vakıf, seyahat acentası gibi bir kurum olması önerilmektedir. Aracı kişi ya da kurum, gönüllü turizmi planının geliştirilmesinde ve yürütülmesinde kaynak sağlayıcılarla işbirliği ve tüm uygulamanın koordinasyonunu sağlayacaktır. Gönüllü ve gençlik turizminde doğrudan yerli halka yönelik uygulamalar bir yana, bölge halkını dolaylı olarak ilgilendiren uygulamalarda da yerli halkın bilgilendirilmesi ve desteğinin alınması yararlı olacaktır. Eskişehir’de gönüllü ve gençlik turizmine yönelik bir potansiyelin olduğu ve bu araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, gençlerin ve kurumsal yetkililerin konuya olumlu yaklaştıkları düşünüldüğünde, yukarıdaki öneri doğrultusunda çeşitli projeler geliştirilebilir. Bu çalışmada, Eskişehir örneğinde mevcut

durumun ortaya çıkarırken, genel olarak Türkiye’de, sosyal turizminin önemli türlerinden olan gönüllü turizmi ve gençlik turizmine dikkat çekmesi ve gelecekteki araştırmalara ışık tutması açısından katkı sağlandığı düşünülmektedir.

7. Sonuç

Değişen tüketim davranışları ve çevreyle ilgili artan endişeler, diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de alternatif deneyimlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu alternatif deneyimlerden biri de araştırmanın temelini oluşturan ve toplumun yanısıra katılımcılarına da önemli katkılar sağlayan gönüllü turizmdir. Gönüllü turizminin başlıca katılımcılarının gençler olması, gönüllü turizmi ile gençlik turizmine katılım eğilimlerinin benzerlik göstermesi ve her ikisinin de sosyal turizm kapsamında ele alınması iki turizm türünün başlıca ortak özellikleridir. Sosyal turizm içinde önemli yeri olan gönüllü turizmi ve gençlik turizminin birlikte ele alınması her ikisini de desteklerken, bireysel ve toplumsal açıdan da önemli katkılar sağlayacaktır. Sosyal turizm içinde yer almaları nedeniyle, bu turizm türlerinin organizasyonunda ve uygulanmasında kurumsal destek önem kazanmaktadır. Bu açıdan, dünyadaki örneklerden de görüldüğü gibi, öncelikle yerel yönetimler ve STK gibi kurumların desteği öne çıkmaktadır. Türkiye’de hem gençlik hem de gönüllü turizmi açısından önemli bir potansiyel bulunmasına karşın, gençlerin bireysel turizme katılma çabalarına rastlansa da, gönüllü turizmine yönelik uygulamaların oldukça yetersiz olduğu görülmektedir.

Gönüllü turizminin hem topluma hem de gençlere katkı sağlaması, ekonomik olarak ailelerine bağımlı olan gençlerin turizmden faydalanabilmesi ve bunun paralelinde gençlik turizminin gelişmesi açısından gönüllü turizmi önemli bir alternatiftir. Daha önce gönüllü çalışmalara ve/veya gönüllü turizmi faaliyetlerine katılmadıkları belirlenen üniversiteli gençlere yönelik gönüllü turizmi faaliyetlerinin planlanması, gönüllü turizminin önemi hakkında farkındalık yaratılması, gençlere imkân sağlanması, araştırma sonucunda elde edilen motivasyon unsurları doğrultusunda gençlerin teşvik edilmesi, gençlerin gönüllü turizmine katılmalarını sağlama açısından önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Türkiye’de hem akademik hem de sektörel anlamda yeterince ilgi görmeyen gönüllü ve gençlik turizmiyle ilgili olarak üniversite gençliği

bağlamında katılımcıların, yerel yönetimler ve STK'lar kapsamında da kurumların eğilimlerinin incelenmesi ve uygulamaya yönelik öneriler getirilmesidir. Araştırma alanı olarak Eskişehir'in seçilmesinde gerek üniversiteli gençler, gerekse gönüllü turizmi açısından belirli bir potansiyel taşıması önemli olmuştur.

Gönüllü turizmi faaliyetlerinin planlanması, hayata geçirilmesi ve kişilerin teşvik edilmesi açısından, gönüllü turizmi katılımcılarının motive edecek unsurların bilinmesi önem arz etmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, üniversiteli gençlerin çoğunun daha önce herhangi bir gönüllü proje ya da gönüllü turizmüne katılmamış olmasına karşın, gönüllü turizmüne katılmak istedikleri görülmektedir. Bunun altında yatan motivasyon unsurları arasında fedakârlık etme, başkalarına yardıma etme, topluma katkı sağlama gibi toplumsal faydayı ön plana çıkaran unsurlar yer almaktadır. Buna göre, gençlerin imkân sunulduğu takdirde, öncelikle topluma yararlı olma güdüsüyle gönüllü turizmüne katılıma istekli olacakları söylenebilir. Bununla birlikte, gönüllü turizmüne katılanlar daha çok başkalarına yardım etme amacıyla olsalar dahi diğer turizm türlerinde olduğu gibi bireysel kazanımları da göz önünde bulundurmaktadırlar. Yetişkinlik dönemlerinden önce, ailelerinden bağımsız hareket edebilme arzusu içerisinde olan üniversiteli gençler, kariyerlerine, kişisel gelişimlerine, ilgi alanlarına katkı sağlamak amacı da taşımaktadırlar. Bu durum gençlerin gönüllü turizmini, yetişkinliğe geçiş için önemli bir deneyim olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Bunların yanısıra sosyalleşme ve eğlenme gibi unsurlar da gençler tarafından önemsenmektedir. Gönüllülük ve gönüllü turizmi kavramının gelişmiş ülkelerdeki gibi Eskişehir'de bir kültür haline gelmemiş olmasından dolayı, ağırlıklı olarak bu unsurları göz önünde bulundurarak da gönüllü turizmüne katılmak isteyen gençlerin olabileceği varsayılmalıdır. Bu varsayım, gönüllü turizminin doğru planlanması ve doğru bireylerle yola çıkılması açısından önem arz etmektedir. Gönüllü turizmi faaliyetlerinin yapılacağı bölgeye gelen gençler, toplumsal değil bireysel çıkarlarını ön plana koyarlarsa gönüllü turizmi faaliyetlerinin amacına ulaşamamasına neden olacaktır. Bu sorunların önüne geçebilmek adına pilot bölge uygulamasının mutlaka yapılması ve sonuçlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Gönüllü turizmi, gönüllülük bilincinin olmaması ve toplumun refah seviyesinin düşük olmasından dolayı Eskişehir’de çok yeni ve duyulmayan bir kavram olduğu daha önce de belirtilmişti. Bölgeler arası dengesizliğin ortadan kaldırılması ve bölgelerin turizmden eşit yarar sağlamaları açısından önemli bir yere sahip olan gönüllü turizminin geliştirilmesi için ise kurumlara önemli görevler düşmektedir. Kurumlararası işbirliği, STK ve yerel yönetim yetkililerinin öncülüğünde iyi bir planlama ile gönüllü turizmi faaliyetleri için adım atılmalıdır. Özellikle, üniversiteli gençlerin gönüllü turizmi faaliyetleri sırasında temel ihtiyaçlarının (yiyecek-içecek, ulaşım, konaklama vb.) kurumlarca karşılanması gerekmektedir. Araştırmanın ikinci aşamasında Eskişehir’de yerel yönetim ve STK yetkilileriyle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan sonuçlara göre, genel olarak kurumların konuya olumlu yaklaştıkları ve yararlı olacaklarını düşündükleri görülmektedir. Bu durum, gönüllü ve gençlik turizminin sosyal boyutu açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilse de, kurumların daha çok kaynak sağlayıcı rollerini vurguladıkları söylenebilir. Görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, gençler ile iletişimin kurulmasını, gönüllü turizmi faaliyetlerinin planlanmasını, yürütülmesini, koordine edilmesini sağlayabilecek bir aracı kuruma ihtiyaç bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, yerli halkın görüşü de gönüllü ve gençlik turizmi uygulamalarında önemli bir boyut olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, alternatif bir turizm deneyimi olan gönüllü turizmi, önemli tarihi ve kültürel turizm değerlerine sahip olan Eskişehir’de, üniversiteli gençlerin katılımı ve başta yerel yönetimler ve STK’lar olmak üzere kurumların desteği ile geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte sosyal imkânları kısıtlı olan ve turizm hareketinde yeterince yer alamayan gençlerin kurumların vereceği desteklerle gönüllü turizmde katılımı gençlik turizminin ve bunun paralelinde sosyal turizmin de Eskişehir’de gelişmesi açısından önemli bir adımdır. Ancak, gönüllü turizmi faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek sorunların bertaraf edilebilmesi için öncelikle pilot uygulama yararlı olabilir. Böylece, gönüllülük kavramının henüz kültürel bir özellik haline gelmediği Eskişehir’de gönüllü turizmi adına doğru bir başlangıç yapılabilir.

Gönüllü turizmi uygulamalarının yanısıra akademik çalışmalara da ışık tutacağı düşünülen bu araştırmada ortaya konan *gönüllü turizmde yerli halk boyutunun* gelecekte yapılacak çalışmalarda ele alınmasıyla konunun daha kapsamlı incelenmesi, gönüllü turizmne daha çok katkı sağlayacaktır.

Ek 1

Değerli katılımcı,

Bu araştırmada, Eskişehir'deki üniversiteli gençlerin gönüllü turizmine yönelik eğilimlerini ölçmek amaçlanmaktadır. Gönüllü turizmi, kişilerin boş zamanlarında farklı bölgelere gidip doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesi, okul, hastane vb. yapıların restore edilmesine katkı sağlanması, ihtiyaç sahibi kişilere yardım edilmesi, çocukların eğitimi, kadın hakları gibi konularda bölgeye katkıda bulunmasına dayanır. Hızla büyüyen bir turizm türü olarak gönüllü turizmi, bireylerin kişisel gelişimi ve tatmini kadar ilgili bölgenin toplumsal ve fiziksel olarak kalkınmasını da desteklemektedir. Bu bağlamda, ekte sunulan sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırma için önem arz etmektedir. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Begüm İLBAY

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü, Turizm İşletmeciliği ABD-Tezli YL

E-posta: begumilbay@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Dilek ACAR GÜREL

Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu

E-posta: dacar1@anadolu.edu.tr

1. Yaşınız.....

2. Cinsiyetiniz

Kadın

Erkek

3. Yaşadığınız şehirde çevre temizliği, çeşitli sosyal hizmetler gibi, genellikle birkaç saat ya da gönübirlik yürütülen herhangi bir gönüllü faaliyet organizasyonunda yer aldınız mı?

Evet

Hayır

4. Yurtiçi ya da yurtdışında belirli bir bölgeye giderek bir gün veya daha uzun süreyle devam eden gönüllü turizmi deneyimine katıldınız mı?

Evet

Hayır

5. Ailevi ziyaretler dışında yılda kaç kere tatile çıkıyorsunuz?

Tatile çıkmıyorum

1 kez

2 kez

3 kez ve üzeri

6. Lisans eğitiminiz süresince gönüllü turizmi deneyimine katılım durumunuzu ifade eden kutuyu işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Gönüllü turizmi deneyimine katılmayı isterim	1	2	3	4	5
2	Başkalarını gönüllü turizmi deneyimine katılımları konusunda teşvik ederim	1	2	3	4	5
3	Ailem gönüllü turizmi deneyimine katılmamı teşvik eder	1	2	3	4	5
4	Arkadaşlarım gönüllü turizmi deneyimine katılmamı destekler	1	2	3	4	5
5	Diğer kişi ve kurumlar (üniversite, STK'lar vb.) gönüllü turizmi deneyimine katılmamı teşvik eder	1	2	3	4	5

7. Aşağıdaki çizelgede, gönüllü turizmine katılımı ilgili motive edici ifadeler yer verilmektedir. Lütfen, gönüllü turizmine katılımınız açısından her bir ifadenin sizin için ne kadar önem taşıdığını işaretleyiniz.

		Hiç önemli değil	Önemli değil	Ne Önemli Ne Önemli	Önemli	Çok önemli
1	İyi zaman geçirmek	1	2	3	4	5
2	Huzuru bulmak	1	2	3	4	5
3	Günlük stresten uzak olmak	1	2	3	4	5
4	Hayatımı anlamlı kılacak faaliyetler gerçekleştirmek	1	2	3	4	5
5	Farklı heyecanlar yaşamak	1	2	3	4	5
6	Seyahat etmek	1	2	3	4	5
7	Farklı bir deneyim yaşamak	1	2	3	4	5
8	Bir hayalimi gerçekleştirmek	1	2	3	4	5
9	Bağımsız olmak	1	2	3	4	5
10	Kişisel ilgi alanlarımı geliştirmek	1	2	3	4	5
11	Belirli bir bölgeyle ilgili bilgimi arttırmak	1	2	3	4	5
12	Kişisel kariyerimi geliştirmek	1	2	3	4	5
13	Yeni şeyler öğrenmek	1	2	3	4	5
14	Yöresel kültürü derinlemesine tanımak	1	2	3	4	5
15	Aile ilişkilerimi güçlendirmek	1	2	3	4	5
16	Arkadaşlık ilişkilerimi güçlendirmek	1	2	3	4	5
17	Diğer gönüllü turistlerle ilişkiler geliştirmek	1	2	3	4	5
18	Farklı kültürlerden insanlarla bir arada bulunmak	1	2	3	4	5
19	Yöre halkıyla tanışmak	1	2	3	4	5
20	Topluma karşı sorumluluklarımı yerine getirmek	1	2	3	4	5
21	Aktivitelerini desteklediğim bir kurumla çalışmak	1	2	3	4	5
22	İnsani değerler hakkında düşünmek	1	2	3	4	5
23	Zor bir görevi başarmak	1	2	3	4	5
24	Toplumda farklılık yaratmak	1	2	3	4	5
25	Toplumun farklı kesimlerine yardım etmek	1	2	3	4	5

Ankete katıldığınız için teşekkür ederiz

Ek 2

Görüşme Soruları

Gönüllü turizmiyle ilgili bir çalışma yapıyoruz. Gönüllü turizmi kısaca, *kişilerin tatil zamanlarında, bir bölgedeki yoksullara yardım etme, topluma katkı sağlama, çevresel yenileme veya araştırmalar yapma gibi etkinliklere katılmalarıdır*. Gelişmiş ülkelerde oldukça yaygın olan gönüllü turizmi, kamusal düzeyde de ele alınmaktadır. Dünyada özellikle devlet kurumlarının ve STK'ların bu turizm çeşidine önemli katkıları bulunmaktadır. Eskişehir'de gönüllü turizmi ile ilgili olarak gençlerin görüşlerini aldık. Ancak gönüllü turizminin geliştirilebilmesi (gönüllü turizmi katılımcılarının konaklama, yiyecek-içecek ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve etkinliklerin düzenlenebilmesi vb.) amacıyla dünyada olduğu gibi bu bölgede de kamu kurumlarının ve STK'ların desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin ve STK'ların bu konuyla ilgili görüşleri bizim için çok önemlidir.

1. Gönüllü faaliyetlerle ilgili ne düşünüyorsunuz? Sizce gönüllü faaliyetlerin kişiye ve topluma olan katkıları nelerdir?
2. Gönüllü turizmi aracılığı ile kişilerin turizme katılımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
3. Bu turizm türü Eskişehir'de geliştirilebilir mi, geliştirilmesi için neler gerekir?
4. Eskişehir'de gönüllü turizminin gelişmesine (yiyecek-içecek, konaklama, fon vs.) sizce hangi resmi veya özel kurumlar destek verebilir? Bu kurumların destekleri neler olabilir?
5. Sizin düşüncenize göre gönüllü turizmi Eskişehir'in turizminin veya diğer alanlarda gelişmesine (ekonomik/sosyal alanlarda) ve ilçelere olacak yardımların artmasını sağlar mı? Herhangi bir örnekle gönüllü turizminin bölgeyi nasıl etkileyeceğini anlatabilir misiniz?

6. Bu turizm çeşidi kapsamında Eskişehir’de ne gibi çalışmalar yapılabilir? (Örneğin, restorasyon çalışmaları, sağlık alanında gönüllü çalışmalar...)
7. Daha önce özellikle turizm alanında ve üniversiteli gençlerden yardım alarak yürüttüğünüz herhangi bir proje var mı?
8. Üniversiteli gençlerin Eskişehir’de gönüllü turizmine katılımlarıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?
9. Gençlerin bu projeler aracılığı ile turizme katılmalarını teşvik edici uygulamalar neler olabilir? Bu bağlamda kurumunuzun üstlenebileceği roller neler olabilir, ne tür desteklerde bulunabilirsiniz?
10. Benim yönelteceğim sorular bunlardır, eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Kaynakça

- Acır, E. (2010). *Türkiye’de gençlik turizmi potansiyelinin geliştirilmesi ve çözüm önerileri*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.
- Akbulut, Y. (2012). Veri çözümleme teknikleri. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*(Ed: A. Şimşek). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 162-195.
- Akoğlan Kozak, M. ve Türktarhan, G. (2012). Gönüllü Turizmine Kavramsal Bir Bakış. *Turizm&Araştırma Dergisi*, 1 (2).http://www.turar.org/index.php?action=static_detail&static_id=54361 (Erişim tarihi:12.04.2013).
- Akoğlan Kozak, M.; Kılıçlar, A.; Sarı, Y.; Kaşlı, M.; Seçilmiş, C.; Çiçek, D. ve Zencir, E. (2011). *Eskişehir turizm master planı 2011-2015*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alpar, R. (2010). Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinde uygulamalı istatistik ve geçerlilik-güvenirlilik (1.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alpar, R. (2011). Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altunışık, R.; Coşkun, R.; Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı (3. Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Ashley, C.; Boyd, C. ve Goodwin, H. (2000). Pro-poor tourism: Putting poverty at the heart of the agenda. *ODI: Natural Resource Perspectives*, 51, 1–6.
- Barbieri, C.; Santos, C.A. ve Katsube, Y. (2012). Volunteer tourism: On-the-ground observations from Rwanda. *Tourism Management*, 33, 509-516.
- Başara, T. (1992). Kültürlerarası yaşam ve gençlik turizmi. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 15-16.
- Bell, C. (2002). The big ‘OE’: Young New Zealand travellers as secular pilgrims. *Tourist Studies*, 2 (2), 143-158.
- Benson, A. ve Seibert, N. (2009). Volunteer tourism: Motivations of German participants in South Africa. *Annals of Leisure Research*, 12 (3-4), 295-314.

- Broad, S. (2003). Living the Thai life – a case study of volunteer tourism at the Gibbon Rehabilitation Project, Thailand. *Tourism Recreation Research*, 28 (3), 63–72.
- Broad, S. ve Jenkins, J. (2008). Gibbons in their midst? Conservation volunteers' motivations at the Gibbon Rehabilitation Project, Phuket, Thailand. *Journeys of discovery in volunteer tourism*(Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King's Lynn, ss. 72-85.
- Brown, S. (2005). Travelling with a purpose: Understanding the motives and benefits of volunteer vacationers. *Current Issues in Tourism*, 8 (6), 479-496.
- Bruyere, B. ve Rappe, S. (2007). Identifying the motivations of environmental volunteers. *Journal of Environmental Planning and Management*, 50 (4), 503-516.
- Butcher, J. ve Smith, P. (2010). Making a difference: Volunteer tourism and development. *Tourism Recreation Research*, 35 (1), 27–36.
- Callanan, M. ve Thomas, S. (2005). Volunteer tourism-deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. *Niche tourism: contemporary issues, trends and cases* (Ed: M. Novelli). İngiltere: Routledge Yayınları, ss.183-201.
- Campbell, L. M. ve Smith, C. (2006). What makes them pay? Values of volunteertourists working for sea turtle conservation. *Environmental Management*, 38(1), 84-98.
- Chen, L.J. ve Chen, J.S. (2011). The motivations and expectations of internationalvolunteer tourists: A case study of “Chinese Village Traditions”. *TourismManagement*, 32, 435–442.
- Chen, M.M. ve Holleran, J. (2004). Tourism focused NGO's: An online contentanalysis. *IV. The Best Sustainable Tourism Think Tank*. Danimarka: University of Southern Denmark.
- Coghlan, A. (2006). Volunteer tourism as an emerging trend or an expansion ofecotourism? A look at potential clients' perceptions of volunteer tourism organisations. *International Journal of Nonprofit and Volunteer Sector Marketing*, 11, 225-237.
- Coghlan, A. (2008). Exploring the Role of Expedition Staff in Volunteer Tourism. *International Journal of Tourism Research*, 10, 183-191.

- Conran, M. (2011). They really love me! Intimacy in volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 38 (4), 1454–1473.
- Cousins, J.A. (2007). The role of UK-based conservation tourism operators. *Tourism Management*, 28 (4), 1020-1030.
- Creswell, J.W. (2013). Araştırma Deseni (4.Baskı) (Çev: Ed. S.B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çokdeğişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: PegemAkademi.
- Davies, J. (2002). Research Note: Exploring open spaces and protecting natural places, *Journal of Ecotourism*, 1 (2-3), 173–80.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm Yönetimi* (1. Baskı). Ankara: NobelYayın Dağıtım.
- Demircan, H. (1992). Gençlik turizminin gelişimi, dünyada ve Türkiye’de gençlikturizmi. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 81-83.
- Doğan, H.Z. (1992). Gençlik turizminin psikolojik temelleri. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 7-14.
- Dredge, D. (2001). Local government tourism planning and policy-making in NewSouth Wales: Institutional development and historical legacies. *Current Issues in Tourism*, 4 (2), 355-380.
- Du Boulay, C. (1996). What does it take to manage volunteers. *Australian Journal on Volunteering*, 1 (2), 4-15.
- Dyamond, S.J. (1997). Indicators of sustainable tourism in New Zealand: A localgovernment perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 5 (4), 279-293.
- Erdoğan, İ. 2012. *Pozitivist metodoloji ve ötesi* (3. baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ford, M.T. (2003). NGO as outside intellectual: A story of non-governmentalorganisations’ role in the Indonesian labour movement. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Avustralya: Wollongong Üniversitesi.
- Gallarza, M.G.; Arteaga, F. ve Gil-Saura, I. (2013). The value of volunteering in specialevents: A longitudinal study. *Annals of Tourism Research*, 40, 105–131.

- Gazley, B. ve Brudney, J.L. (2005). Volunteer involvement in local government after September 11: The continuing question of capacity. *Public Administration Review*, 65 (2), 131-142.
- Graham, M. (2004). Volunteering as heritage/volunteering in heritage. *Volunteering as leisure/leisure as volunteering: An international assesment*. (Ed: R.A. Stebbins ve M. Graham). Birleşik Krallık: CABI Yayınları, ss.13-29.
- Gray, N.J. ve Campbell, L.M. (2007). A decommodified experience? Exploringaesthetic, economic and ethical values for volunteer ecotourism in Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5), 463-482.
- Harrison, D. A. (1995). Volunteer motivation and attendance decisions: competitive theory testing in multiple samples from a homeless shelter. *Journal of Applied Psychology*, 80 (3), 371-385.
- Higgins, B.R. (2001). Tour operators. *The Encyclopedia of Ecotourism*. (Ed: D.B.Weaver). Wallingford: CABI.
- Horak, S. ve Weber, S. (2000). Youth tourism in Europe: Problems and prospect. *Tourism Recreation Research*, 25 (3), 37-44.
- HwanSuk, C.C. ve Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27, 1274-1289
- İlkin, A. ve Dinçer, Z. M., (1991). Turizmin türk ekonomisindeki yeri ve önemi. *Ekonomik ve Sosyal Sorunlar-2*. Ankara: TOBB Yayınları.
- İslamoğlu, A.H. ve Alnıaçık, Ü. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (3. baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- İslamoğlu, A.H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (2. Baskı). İstanbul Beta Yayıncılık
- Jones, A. (2004). *Review of gap year provision*. Londra: Londra Üniversitesi.
- Kabasakal, U. (2007). Bölgelerarası kalkınma ve turizm: Elazığ örneği. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 7-11.
- Kayar, Ç. H (2006). Bir kültür turizmi destinasyonu: Eskişehir. *Eskişehir Turizm Geliştirme Projeleri* (Ed.: İ. Arıkan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss. 1-67.

- Kennedy, K. ve Dornan, D. (2009). An overview: Tourism non-governmental organizations and poverty reduction in developing countries. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 14 (2), 183-200.
- Khoshpakyants, A.V. ve Vidishcheva, E.V. (2010). Challenges of youth tourism. *European Researcher*, 1, 101-103.
- Kim, K. ve Jogaratnam, G. (2003). Activity preferences of Asian international and domestic American university students: An alternate basis for segmentation. *Journal of Vacation Marketing*, 9 (3), 260–270.
- Kim, K.; Jogaratnam, G. ve Noh, J. (2006). Travel decisions of students at a USuniversity: Segmenting the international market. *Journal of Vacation Marketing*, 12 (4), 345–357.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N.; Akoğlan Kozak, M. ve Kozak, M. (2013). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar* (14. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lamoureux, K.M. (2009). Success factors of cross-sector volunteer tourism partnerships involving federal land agencies. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ABD: George Washington Üniversitesi
- Lee, S.J. (2011). Volunteer tourists' intended participation: Using the revised theory of planned behavior. Yayınlanmamış doktora tezi. ABD: Virginia Polytechnic Institute and State Üniversitesi.
- Leigh, D. (2006). Third cultured volunteer tourists and the process of re-assimilation into home environments. *Australian Journal on Volunteering*, 11 (2), 59-67.
- Leonard, R. ve Onyx, J. (2009). Volunteer tourism: The interests and motivations of grey nomads. *Annals of Leisure Research*, 12 (3-4), 315-332.
- Liao-Troth, M. A. ve Dunn, C. P. (1999). Social constructs and human service: managerial sensemaking of volunteer motivation. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 10 (4), 345-361.
- Lo, A.S. ve Lee, C.Y.S. (2011). Motivations and perceived value of volunteer tourists from Hong Kong. *Tourism Management*, 32 (2011), 326-334.
- Lyons, K.; Hanley, J.; Wearing, S. ve Neil, J. (2012). Gap year volunteer tourism: Myths of global citizenship. *Annals of Tourism Research*, 39 (1), 361–378.

- Lyons, K.D. ve Wearing, S. (2008). Volunteer tourism as alternative tourism: Journeys beyond otherness. *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism*. (Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King's Lynn, ss. 3-11.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- McDonald, M. ve Wearing, S. (2002). Reconciling communities expectations of ecotourism: Initiating a planning and education strategy for the Avoca Beach Rock Platform. *Marine Ecotourism: Issues and Experiences*. (Ed: J.C. Wilson). Clevedon: Channel View Publications, 155-169.
- McGehee, N.G. ve Andereck, K. (2008). "Pettin" the critters': Exploring the complex relationship between volunteers and the voluntoured in McDowell County, West Virginia, USA, and Tijuana, Mexico. *Journeys of discovery in volunteer tourism*. (Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King's Lynn, ss. 12-24.
- McGehee, N.G. ve Andereck, K. (2009). Volunteer tourism and the "voluntoured": the case of Tijuana, Mexico. *Journal of Sustainable Tourism*, 17 (1), 39-51.
- McGehee, N.G. ve Santos, C.A. (2005). Social change, discourse and volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 760-779.
- McIntosh, A.J. ve Zahra, A. (2007). A cultural encounter through volunteer tourism: Towards the ideals of sustainable tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5), 541-556.
- Moisa, C.O. (2010). States' policies regarding youth travel. *Administration and Public Management Review*, 14, 217-224.
- Mowen, J. C. and Sujana, H. (2005). Volunteer behavior: A hierarchical model approach for investigating its trait and functional motive antecedents. *Journal of Consumer Psychology*, 15(2), 170-182.
- Nash, R.; Thyne, M. ve Davies, S. (2006). An investigation into customer satisfaction levels in the budget accommodation sector in Scotland: A case study of backpacker tourists and the Scottish Youth Hostels Association. *Tourism Management*, 27, 525-532.
- Ooi, N. ve Laing, J.H. (2010). Backpacker tourism: sustainable and purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. *Journal of Sustainable Tourism*, 18 (2), 191-206.

- Oral, S. (1992). Türkiye’de gençlik turizmi ve geliştirilmesi (sorunlar-öneriler). *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss.125-134.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (5. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özel, Ç.H. (2010). Güdülere dayalı yerli turist tipolojisinin belirlenmesi: iç turizm pazarına yönelik bir uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Türkiye’de üniversite gençliğinin turizme yöneltmesi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (2), 162-171.
- Palacios, C.M. (2010). Volunteer tourism, development and education in a postcolonial world: Conceiving global connections beyond aid. *Journal of Sustainable Tourism*, 18 (7), 861-878.
- Perrett, C. (2007). Travel motivation of independent youth leisure travellers. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kanada: Manitoba Üniversitesi.
- Punch, K.F. (2011). *Sosyal araştırmalara giriş* (Çev: D. Bayrak; H.B. Arslan ve Z. Akyüz) (2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Raymond, E. (2008). “Make a difference!”: The role of sending organisations in volunteer tourism. *Journeys of discovery in volunteer tourism* (Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King’s Lynn, ss. 48-60.
- Richards, G. ve Wilson, J. (2003). *Today’s youth travellers: Tomorrow’s global nomads. New horizons in independent youth and student travel*. Amsterdam: International Student Travel Confederation (ISTC).
- Richards, G. ve Wilson, J. (2005). Youth tourism: Finally coming of age? *Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases* (Ed: M. Novelli). Routledge, 39-46.
- Oriade, A. ve Evans, M. (2011). Sustainable and alternative tourism. *Research theme for tourism* (Ed: P. Robinson,; S. Heitmann ve P.U.C. Dieke). Birleşik Krallık: CABI Yayıncılık.
- Rojek, C. (1991). Ways of escape: modern transformations in leisure and travel. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Glasgow: Glasgow Üniversitesi.

- Saruhan, Ş.C. ve Özdemirci, A. (2011). *Bilim, felsefe ve metodoloji* (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Savcı, K. (1997). Potansiyel turizm pazarı olarak Çanakkale ilinde turizmi geliştirme olanakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Schönhammer, R. (1992). Youth Tourism as Appropriation of the World: A Psychological Perspective. *Phenomenology and Pedagogy*, 10, 19-27.
- Sekaran, U. (1992). *Research methods for business: a skill-building approach* (2. Baskı). New York: J. Wiley.
- Simpson, K. (2005). Broad horizons? Geographies and pedagogies of the gap year. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Birleşik Krallık: Newcastle Üniversitesi.
- Sin, H.L. (2009). Volunteer tourism “involve me and I will learn”? *Annals of Tourism Research*, 36 (3), 480–501.
- Smeaton, G. ve Clements, C. J. (1999). Involvement: Travel motivation and destination selection. *Journal of Vacation Marketing*, 5 (2), 67–175.
- Söderman, N. ve Snead, S.L. (2008). Opening the gap: the motivation of gap year travellers to volunteer in Latin America. *Journeys of discovery in volunteer tourism*. (Ed: K.D. Lyons ve S. Wearing). İngiltere: Biddles Ltd., King’s Lynn, ss. 118-129
- Stoddart H. ve Rogerson, C.M. (2004). Volunteer tourism: The case of habitat for humanity South Africa. *Geojournal*, 60, 311-318.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şenoğlu, E. (1992). Dünya gençlik turizmi mozaiğinde Türkiye. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 35-42.
- Tomazos, K. ve Butler R. (2009). Gönüllü turizm: Yeni ekoturizm? (Çev: Esin Özkan), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 196-212.
- Toros, A. (1992). Gençlik turizminde kavramsal çerçeve ve Türkiye’de temel göstergeler. *Gençlik Turizmi Konferansı*. Ankara: Turizm Bakanlığı, ss. 53-64.
- Toskay, T. (1983). *Turizm olayına genel yaklaşım*. İstanbul: Der Yayınları.

- Tourism Research and Marketing (2008). *Volunteer tourism: A global analysis*. Barcelona: ATLAS.
- Türkdoğan, O ve Gökçe, O. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitelikte bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6 (24), 543-559.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve spss ile veri analizi* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vodopivec, B. ve Jaffe, R. (2011). Save the world in a week: Volunteer tourism, development and difference. *European Journal of Development Research*, 23 (1), 111–128.
- Vogt, J.W. (1976). Wandering: Youth and travel behavior. *Annals of Tourism Research*, 4 (1), 25-41.
- Wearing, S. (2001). *Volunteer tourism: Experiences that make a difference*. Birleşik Krallık: CABI Yayıncılık.
- Wearing, S. (2002). Re-centring the self in volunteer tourism. *The Tourist as a Metaphor of the Social World* (Ed: G. Dann). Birleşik Krallık: CABI Yayıncılık, ss.237-262.
- Wearing, S. (2004). Examining best practice in volunteer tourism. *Volunteering as leisure/leisure as volunteering: An international assesment*. (Ed: R.A. Stebbins ve M. Graham). Birleşik Krallık: CABI Yayınları, 209-224.
- Wearing, S. ve McDonald, M. (2002). The development of community-based tourism: Re-thinking the relationship between tour operators and development agents as intermediaries in rural and isolated area communities. *Journal of Sustainable Tourism*, 10 (3), 191–206.
- Wearing, S.; McDonald, M. ve Ponting, J. (2005). Building a decommodified research paradigm in tourism: The contribution of NGOs. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 424–439.
- Weaver, D. (2012). Toward tourism/conservation symbiosis: Engaging protected area visitors in focused lifelong activism. *2nd Interdisciplinary Tourism Research Conference*, Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık, ss. 1162-1171.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yükselen, C. (2011). *Pazarlama araştırmaları* (5. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

İnternet Kaynakçası

<http://media.unwto.org/press-release/2014-10-30/international-tourism-shows-continued-strength> (Erişim tarihi: 05.11.2014)

<http://avso.org/> (Erişim tarihi: 14.03.2013)

<http://www.voluntourism.org/news-studyandresearch62.htm> (Erişim tarihi: 09.03.2013)

http://www.iku.edu.tr/userfiles/40_soruda_agh.pdf (Erişim tarihi: 03.12.2013)

<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3421> (Erişim tarihi: 09.02.2013)

<http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary> (Erişim tarihi: 12.02.2013)

<http://www.ecuadorvolunteer.org/en/volunteer-projects.html> (Erişim tarihi: 21.02.2013)

<http://www.goabroad.com/providers/global-citizens-network/programs/global-citizens-network-eden-valley-reserve-canada-42997> (Erişim tarihi: 21.02.2013)

http://www.ngohandbook.org/index.php?title=What_is_a_Non_Governmental_Organization_%28NGO%29%3F (Erişim tarihi: 28.08.2013)

<http://media.unwto.org/press-release/2012-09-25/unwto-and-wyse-travel-confederation-launch-global-declaration-promote-youth> (Erişim tarihi: 20.06.2014)

<http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/3359/Corporate.aspx> (Erişim tarihi: 24.10.2014)

http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2012%5CPorocilo_14215.pdf (Erişim tarihi: 09.10.2014)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16055> (Erişim tarihi: 23.06.2014)

http://www.turkticaret.net/business_center/haber.php?pid=85 (Erişim tarihi: 03.10.2013)